

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

*до 180-річчя
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

ПРАКТИКУМ З МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ ЗЛОЧИНІВ

Навчальний посібник

*За ред. проф. М. А. Погорецького,
доц. Д. Б. Сергєєвої*

Київ • 2015

Рецензенти:

Щенко Андрій Володимирович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, заслужений юрист України;

Лисенко Володимир Васильович – доктор юридичних наук, професор, перший заступник начальника Науково-дослідного центру з проблем оподаткування Національного університету державної податкової служби України;

Тищенко Валерій Володимирович – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, завідувач кафедри криміналістики Національного університету “Одеська юридична академія”, заслужений діяч науки і техніки України.

Автори-укладачі: *Ахтирська Н.М.*, канд. юрид. наук, доц. – теми 7, 9, 10, 17, 18; *Бишевець О.В.*, канд. юрид. наук – теми 3 (у співавт. з Сергєєвою Д.Б.), 4 і 5 (у співавт. з Клименко Н.І.); *Дунасєвська Л.Г.*, канд. юрид. наук, доц. – теми 2, 8; *Клименко Н.І.*, доктор юрид. наук, проф. – теми 4 і 5 (у співавт. з Бишевець О.В.); *Паламарчук Л.П.*, канд. юрид. наук, доц. – теми 13, 15; *Погорецький М.А.*, доктор юрид. наук, проф. – передмова, тема 1 (у співавт. із Топорецькою З.М.); *Сергєєва Д.Б.*, канд. юрид. наук, с.н.с. – теми 3 (у співавт. з Бишевець О.В.), 6 (у співавт. із Топорецькою З.М.), 11 і 12 (у співавт. з Стареньким О.С.); *Скригонюк М.І.*, канд. юрид. наук, доц. – тема 14; *Старенький О.С.* – теми 11, 12 (у співавт. з Сергєєвою Д.Б.); *Топорецька З.М.*, канд. юрид. наук – теми 1 (у співавт. з Погорецьким М.А.), 6 (у співавт. з Сергєєвою Д.Б.), 16.

П69 Практикум з методики розслідування окремих видів злочинів: навч. посібник / за ред. проф. М. А. Погорецького, доц. Д. Б. Сергєєвої. – К.: Алерта, 2015. – 168 с.

ISBN 978-617-566-309-7

Практикум є навчальним посібником, підготовленим відповідно до програми змістовного модуля «Криміналістична методика» навчальної дисципліни «Криміналістика». До змісту практикуму входять теоретичні та практичні завдання, задачі, тестові завдання. Особливо до кожної теми надаються списки рекомендованих джерел та спеціальної літератури, ознайомлення з якими дасть можливість належно підготуватися до семінарських занять та застосувати набуті знання під час виконання практичних завдань.

Адресований студентам юридичних вишів та факультетів, курсантам, слухачам спеціальних юридичних закладів Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України, прокуратури, слухачам курсів підвищення кваліфікації оперативних працівників, слідчих, прокурорів, суддів, слухачам магістратури, ад'юнктам, аспірантам, науково-педагогічним працівникам під час вивчення та викладання курсу криміналістики, а також практичним працівникам правоохоронних, правозахисних та судових органів.

УДК 343.102(477)(075.8)
ББК 67.9(4Укр)411я73

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
Тема 1. Загальні положення криміналістичної методики.....	7
Тема 2. Методика розслідування вбивств	13
Тема 3. Методика розслідування згвалтувань.....	26
Тема 4. Методика розслідування крадіжок	34
Тема 5. Методика розслідування грабежів і розбійних нападів.....	41
Тема 6. Методика розслідування економічних злочинів	48
Тема 7. Методика розслідування злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.....	60
Тема 8. Методика розслідування злочинів, пов'язаних з неналежним виконанням професійних обов'язків медичним працівником.....	72
Тема 9. Методика розслідування злочинного порушення правил безпеки дорожнього руху	80
Тема 10. Методика розслідування порушень правил безпеки виробництва	87
Тема 11. Методика розслідування терористичних актів.....	96
Тема 12. Методика розслідування масових заворушень.....	104
Тема 13. Методика розслідування злочинів проти довкілля	112
Тема 14. Методика розслідування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.....	119
Тема 15. Методика розслідування злочинів у сфері використання комп'ютерних технологій	127
Тема 16. Методика розслідування зайняття гральним бізнесом... ..	136
Тема 17. Методика розслідування торгівлі людьми.....	143
Тема 18. Методика розслідування злочинів, вчинених неповнолітніми.....	154
Загальний список рекомендованих джерел	164

ПЕРЕДМОВА

Виконання завдань кримінального провадження, визначених у ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України, щодо захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура, неможливе як без належної організації, так і без сучасних криміналістичних методик досудового розслідування окремих видів злочинів.

Методика розслідування злочинів – це самостійний, заключний розділ науки криміналістики. В ньому розробляються питання організації розкриття, розслідування та запобігання злочинів. Саме в методиці виявляють практичну реалізацію наукові рекомендації і криміналістичні прийоми, розроблені криміналістичною технікою і тактикою.

В результаті вивчення дисципліни «Криміналістика» студенти мають знати не лише основні загальнотеоретичні положення науки криміналістики, її поняття й категорії; положення та рекомендації щодо застосування техніко-криміналістичних засобів, прийомів і методів під час роботи зі слідами злочинів та іншою інформацією про обставини вчинення злочинних діянь; тактику побудови й перевірки версій та організації й планування розслідування, проведення слідчих (розшукових) дій; наукові рекомендації щодо методики розкриття, розслідування та попередження злочинів, але й вміти правильно застосовувати науково-технічні засоби та техніко-криміналістичні прийоми і методи виявлення, фіксації та вилучення слідів злочину; висувати версії, складати плани розслідування; володіти тактичними прийомами проведення окремих слідчих (розшукових) дій; використовувати рекомендації окремих криміналістичних методик під час розкриття, розслідування та попередження конкретного виду злочину; правильно тлумачити і застосовувати норми кримінального процесуального права, самостійно поповнювати і поглиблювати свої знання, визна-

чати, обґрунтовувати й обстоювати свою правову позицію, захищати права, свободи й законні інтереси громадян, юридичних осіб, інтереси суспільства і держави.

Саме цьому й слугує «Практикум з методики розслідування окремих видів злочинів», підготовлений авторським колективом кафедри правосуддя юридичного факультету як навчальний посібник відповідно до програми навчальної дисципліни «Криміналістика» та рекомендований до друку Науково-методичною радою Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Практикум має на меті забезпечити оптимальну організацію практичних занять, зокрема: закріпити, розширити та поглибити знання, одержані студентами на лекціях і в процесі самостійної роботи з рекомендованими джерелами; активізувати мислиневу діяльність студентів у результаті колективного обговорення проблемних ситуацій; виробити навички самостійного аналізу норм кримінального та кримінального процесуального законодавства й теоретичних положень, сформульованих криміналістичною наукою; виробити навички самостійного вивчення матеріалів кримінального провадження, прийняття рішень у кримінальних провадженнях та складання проектів процесуальних та інших документів у кримінальному провадженні; допомогти студентам оволодіти методологією застосування теоретичних знань і норм кримінального процесуального закону та положень криміналістики до конкретних життєвих ситуацій; допомогти сформулювати у студентів науковий світогляд, розуміння важливості завдань, які стоять перед посадовими особами та органами, що здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень.

Самостійна робота студентів, як важлива складова навчального процесу, пов'язана з вивченням питань навчальної дисципліни, які виносяться на практичні заняття, розглядаються на лекціях і подаються на заліки та іспит.

Підготовка до практичних занять складається з опрацювання теоретичних питань теми та розв'язання задач і тестових завдань.

Готуючись до практичного заняття, студент передусім має ознайомитися з переліком питань плану заняття, продумати їх і з'ясувати для себе, з огляду на ту інформацію, яку він отримав на лекції за цією темою, що саме від нього вимагається.

Далі слід: звернутися до відповідного розділу підручника чи навчального посібника, де розкривається основний зміст цього питан-

ня; уважно ознайомитися з нормами Конституції України, міжнародно-правових актів у галузі прав людини і судочинства, КПК України, інших законів України, які регулюють це питання, а також з відповідним рішенням Конституційного Суду України, постановою Пленуму Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Науково-практичним коментарем Кримінального процесуального кодексу України, іншими джерелами спеціальної літератури. Все це дасть можливість правильно розв'язати задачі і скласти процесуальні документи.

Розв'язання задач здійснюється шляхом формулювання конкретних відповідей на поставлені в них запитання з подальшим їх обґрунтуванням із посиланням на рекомендований нормативний матеріал.

Авторський колектив практикуму висловлює щиру подяку рецензентам: докторам юридичних наук, професорам А. В. Іщенко, В. В. Лисенку, В. В. Тіщенку за їхні слушні зауваження та поради, які взяті до уваги при підготовці навчального посібника до друку.

ПЛАНИ ТЕОРЕТИЧНИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, ЗАДАЧІ І ЗАВДАННЯ

ТЕМА 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ

Теоретичні питання

Поняття та сутність криміналістичної методики, її загальні положення й наукові основи. Структура криміналістичної методики як розділу криміналістики. Зв'язок криміналістичної методики з іншими розділами криміналістики.

Принципи формування та джерела криміналістичної методики. Види окремих методик розслідування злочинів. Завдання та напрями удосконалення криміналістичних методик розслідування злочинів. Структура окремої методики розслідування злочинів.

Криміналістична характеристика злочинів: поняття, сутність та значення. Елементи криміналістичної характеристики. Співвідношення кримінально-правової, кримінологічної, оперативно-розшукової та криміналістичної характеристики злочинів.

Кореляційний зв'язок між елементами криміналістичної характеристики злочинів. Перспективи та умови формування криміналістичних характеристик окремих видів злочинів.

Практичні завдання до теми 1

1. Криміналістична методика – це ...?

1) система наукових положень і розроблених на їх основі рекомендацій щодо організації та провадження розслідування та запобігання злочинам;

2) система наукових положень і розроблених на їх основі рекомендацій щодо організації та планування досудового розслідування та судового розгляду;

3) система наукових положень і розроблюваних на їх основі засобів, прийомів і методів отримання, перевірки, оцінки й використання доказів.

2. Вкажіть одне із завдань криміналістичної методики:

1) створення системи криміналістичних рекомендацій щодо розслідування конкретних видів злочинів;

2) розробка рекомендацій щодо найбільш ефективного використання положень кримінального й кримінального процесуального законодавства у досудовому розслідуванні;

3) розробка теоретичних і практичних засад доказування у досудовому розслідуванні.

3. Вкажіть один із принципів криміналістичної методики:

1) забезпечення відповідності методичних рекомендацій вимогам сьогодення;

2) взаємодія слідчого з правоохоронними органами іноземних держав;

3) використання допомоги спеціалістів і громадськості;

4) використання даних про особистість злочинця й способи вчинення злочинів.

4. Вкажіть один із принципів дослідження обставин кримінального правопорушення, закріпленій у кримінальному процесуальному законодавстві:

1) економічність;

2) швидкість;

3) всебічність;

4) законність.

5. Назвіть елементи структури криміналістичної методики як розділу криміналістики:

1) загальні положення; криміналістична характеристика злочинів; видові методики розслідування злочинів;

2) загальні положення; видові методики розслідування злочинів;

3) криміналістична характеристика злочинів; особливості внесення відомостей про злочин до ЄРДР; особливості початкового етапу розслідування злочинів;

4) поняття й сутність криміналістичної методики; принципи криміналістичної методики; завдання криміналістичної методики; поняття, класифікація і структура видових методик розслідування.

6. Вкажіть один із структурних елементів окремої (видової) методики розслідування злочинів:

- 1) кримінально-правова характеристика злочину;
- 2) особливості застосування технічних засобів;
- 3) обставини, що підлягають встановленню;
- 4) особливості створення і функціонування слідчо-оперативних груп.

7. Чи можна віднести профілактичну діяльність слідчого до структури окремої (видової) методики розслідування злочинів?

- 1) так;
- 2) ні;
- 3) в залежності від виду злочинів;
- 4) в залежності від обставин розслідуваного кримінального правопорушення.

8. Вкажіть види окремих методик розслідування за обсягом:

- 1) повні й скорочені;
- 2) комплексні й конкретні;
- 3) конкретні й скорочені;
- 4) комплексні й повні.

9. Вкажіть один з елементів криміналістичної характеристики злочинів:

- 1) особливості початку кримінального провадження;
- 2) типові слідчі ситуації;
- 3) тактика проведення слідчих (розшукових) дій;
- 4) спосіб вчинення злочину.

10. Вкажіть, що не є одним із завдань, що вирішуються на подальшому етапі розслідування:

- 1) перевірка й оцінка отриманих доказів з метою встановлення всіх обставин розслідуваного злочину;

- 2) здійснення розшуку злочинця «за гарячими слідами»;
- 3) визначення й проведення слідчих (розшукових) дій для перевірки отриманої доказової інформації;
- 4) встановлення обставин, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності.

Задача № 1

Гр-н Самсін зранку, збираючись їхати на роботу, вийшов на подвір'я будинку і попрямував до власного автомобіля Шкода-«Октавія». Підійшовши до автомобіля, він помітив, що скло задніх правих дверей автомобіля розбите, а з салону авто зникли магнітола марки «Кенвуд», вартістю 908 гривень, та відеореєстратор марки «Самсунг», вартістю 560 грн.

Завдання:

1. Визначте криміналістичну характеристику цього злочину.
2. Які слідчі версії доцільно висунути щодо особи злочинця? Визначте засоби перевірки цих версій.

Задача № 2

Слідчий отримав повідомлення, що з квартири гр-ки Подольської зникли 5000 гривень та 700 доларів США. Замок на входних дверях не був пошкоджений. У поданій заяві потерпіла зазначила, що ключі від квартири є лише в неї та в її чоловіка. Водночас тиждень тому вони святкували день народження чоловіка, в квартиру приходили його колеги по роботі, один з яких, гр-н Петренко, зловживає алкоголем, а тому вона вважає, що саме він міг виготовити зліпок ключів від входних дверей та викрасти гроші.

Слідчий висунув версію, що крадіжку вчинив гр-н Петренко. Для проведення розслідування слідчий використав наявний у нього типовий план розслідування крадіжок, відповідно до якого запланував провести такі слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії: огляд місця події; допит потерпілої, допит чоловіка потерпілої в якості свідка; обшук в житлі гр-на Петренка, пред'явлення підозри та допит гр-на Петренка в якості підозрюваного.

Завдання:

1. Які принципи криміналістичної методики порушив слідчий?
2. Скорегуйте план розслідування з дотриманням усіх принципів криміналістичної методики.

Завдання для самостійної роботи

Виконати тестові завдання та розв'язати задачі.

Рекомендовані джерела до теми 1

1. *Белкин Р. С.* Принципы формирования частных криминалистических методик / Р. С. Белкин; под ред. Т. В. Аверьяновой, Р. С. Белкина // Криминалистическое обеспечение деятельности криминальной милиции и органов предварительного расследования. – М.: Новый юрист, 1997. – 400 с.
2. *Васильев А. Н.* Проблемы методики расследования отдельных видов преступлений / А. Н. Васильев. – М.: ЛексЭст, 2002. – 76 с.
3. *Весельський В. К.* Розслідування окремих видів злочинів: навч. посіб. / О. О. Алексеев, В. К. Весельський, В. В. Пясковський // МВС України. НАВС. – Київ: ЦУЛ, 2013. – 277 с.
4. *Весельський В. К.* Сучасні можливості використання даних про спосіб вчинення злочину в боротьбі зі злочинністю / В. К. Весельський, С. М. Зав'ялов, В. В. Пясковський. – К.: КНТ, 2009. – 160 с.
5. *Експертизи в судовій практиці* / Т. М. Арсенюк та ін.; за заг. ред. В. Г. Гончаренка. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 388 с.
6. *Журавель В.* Принципи формування окремих криміналістичних методик розслідування злочинів / В. Журавель // Вісник Національної академії правових наук України зб. наук. пр. – Харків, 2011. – № 1 (64). – С. 173–183.
7. *Журавель В. А.* Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції: монографія / В. А. Журавель. – Х.: Апостіль. – 2012. – 304 с.
8. *Колесниченко А. Н.* Общие положения методики расследования отдельных видов преступлений: текст лекции / А. Н. Колесниченко. – Харьков: Юрид. ин-т, 1976. – 28 с.
9. *Корж В. П.* Розслідування окремих видів злочинів: навч. – метод. посіб. / В. П. Корж; Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. – Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2012. – 507 с.
10. *Криміналістичне забезпечення розкриття і розслідування злочинів: курс лекцій* / канд. юрид. наук, проф. В. К. Весельський та ін.; Нац. акад. внутр. справ, каф. криміналістики та суд. медицини. – К.: ХмЦНП, 2011. – 177 с.

11. *Лук'янчиков Є. Д.* Методологічні засади інформаційного забезпечення розслідування злочинів: монографія / Є. Д. Лук'янчиков. – К.: Нац. акад. внутр. справ України, 2005. – 360 с.
12. *Старушкевич А. В.* Криміналістична характеристика злочинів: навч. посібник / А. В. Старушкевич. – К., 1997. – 44 с.
13. Криміналістична тактика і методика розслідування окремих видів злочинів: навч. посіб. / В. П. Бахін, В. К. Весельський, В. С. Кузьмічов та ін.; за ред. О. М. Джужі. – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2010. – 524 с.
14. *Сергеева Д. Б.* Співвідношення організації розслідування злочину та криміналістичної методики / Д. Б. Сергеева // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право». – 2012. – № 1000. – С. 216–220.
15. Справочная книга криминалиста / Под. ред. Н. А. Селиванова. – М., 2000. – 234 с.
16. *Тіщенко В. В.* Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів: монографія / В. В. Тіщенко. – Одеса: Фенікс, 2007–260 с.
17. *Шепитько В. Ю.* Проблемные лекции по криминалистике: учеб. пособие / В. Ю. Шепитько. – Х.: Видавнича агенція «Апостіль», 2012. – 152 с.
18. *Щур Б. В.* Структурні елементи у методиці розслідування окремих видів злочинів / Б. В. Щур // Вісник Харківського Національного університету внутрішніх справ. – Х.: Нац. ун-т внутр. справ, 2010. – № 4 (51). – Ч. 1. – С. 168–175.
19. *Щур Б. В.* Теоретичні основи формування та застосування криміналістичних методик: монографія / Б. В. Щур. – Х.: Харків юридичний, 2010. – 320 с.

ТЕМА 2. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВ

Теоретичні питання

Криміналістична характеристика вбивств. Елементи криміналістичної характеристики вбивств: спосіб вчинення злочину; обстановка вчинення злочину; типова слідова картина; особа злочинця; особа потерпілого. Класифікація способів вчинення вбивств. Характерні (типові) сліди вбивства залежно від способу його вчинення. Кореляційні залежності між елементами криміналістичної характеристики вбивств. Кількісні (емпіричні) показники як основа виявлення кореляційних залежностей між елементами криміналістичної характеристики вбивств.

Організація та планування розслідування вбивств. Типові слідчі ситуації та алгоритм їх вирішення в ході розслідування вбивств. Висунення та перевірка слідчих версій під час розслідування вбивств. Типові слідчі ситуації та версії в ході розслідування вбивств «без трупа».

Особливості організації й тактики проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування вбивств. Особливості проведення огляду місця події та трупа. Тактика допиту свідків та підозрюваних у вбивстві. Особливості пред'явлення трупа для впізнання. Особливості проведення обшуку в ході розслідування вбивств. Особливості проведення слідчого експерименту під час розслідування вбивств.

Використання спеціальних знань в ході розслідування вбивств. Особливості застосування спеціальних знань під час проведення слідчих (розшукових) дій в ході розслідування вбивств. Основні експертизи, що проводяться під час розслідування вбивств.

Особливості розслідування окремих видів вбивств. Особливості розслідування вбивств, замаскованих різними видами інсценувань. Поняття, ознаки вбивств на замовлення та проблеми розслідування таких злочинів.

Практичні завдання до теми 2

Задача № 1

9 травня 2014 року на березі річки Дніпро на території пляжу «Столичний» у парку «Гідропарк» м. Києва, виявлено труп невідомої жінки з ознаками насильницької смерті. На вигляд їй 25–30 років, зріст 165 см. В ході проведення огляду слідчим та судово-медичним експертом встановлено, що на одязі та шкірі потерпілої є нашарування піску. Шкіра на долонях та ступнях поморщена, білого кольору, покрови шкіри бліді. Трупні плями блідо-рожевого кольору розташовані на передній поверхні тулуба, при натисканні на них не бліднуть. Трупне задубіння розпізнається у різних групах м'язів. Видимі гнильні зміни тканин тіла відсутні. В центрі лівої скроні виявлена рана довжиною 4 см, краї рани не рівні, рвані. В м'яких тканинах лівої скроні та тім'яної області голови виявлена гематома розміром 5x7,5 см, темно-червоного кольору. Кістки склепіння та основи черепа видимих пошкоджень не мають.

Завдання:

1. *Проаналізуйте слідчу ситуацію.*
2. *Які слідчі версії доцільно висунути щодо можливої причини та часу настання смерті.*
3. *Складіть план розслідування злочину.*

Задача № 2

На узбіччі дороги Дніпропетровськ-Запоріжжя в 12 км від м. Дніпропетровськ в 4,5 м вправо від зупинки громадського транспорту «Дніпропетровськ-2» виявлений труп жінки, особа якої не встановлена. Труп лежить на спині, голова трупа повернута на схід до осьової лінії шосе і знаходиться на відстані 2,5 м від неї, ноги спрямовані на захід до кювету і торкаються кромки асфальту. Ширина правої смуги руху шосе – 4 м, рух дворядний по кожній смузі руху. На вигляд жінці близько 25–30 років, середньої статури, зріст 165 см, волосся русяве, заплетене в косу довжиною 20–25 см, очі напіввідкриті. Ноги витягнуті по осі тулуба, ліва нога злегка зігнута в коліні. Ліва рука зігнута в лікті, кисть руки лежить на грудях долонею вниз. Права рука лежить на землі, долонею вниз, зігнута в лікті. Труп жінки на дотик холодний, на тілі проступають трупні плями. На тім'яній частині голови наявне ушкодження черепа, розміром 3x4 см, з руйнуванням

мозкової речовини. Під трупом в області голови, спини і рук наявна калюжа рідини бурого кольору, схожа на кров, овальної форми, розміром 25х60 см.

На трупі одягнені вовняна кофта зеленого кольору, ситцеве плаття темно-синього кольору, спідня білизна білого кольору, синтетичні колготки коричневого кольору, туфлі на гумовій підшві, без підборів, коричневого кольору. На середньому пальці правої руки є обручка з металу жовтого кольору. Документів або будь-яких інших предметів у кишнях сукні не виявлено.

На відстані 1,5 м від трупа на крайній правій смузі руху на площі близько 1 м кв виявлені хаотично розташовані на дорожньому покритті численні дрібні частки скла. На оглянутій ділянці дороги асфальт сухий, сліди гальмування відсутні.

Завдання:

- 1. Проаналізуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
- 2. Складіть план організації роботи на місці події.*
- 3. У чому полягають особливості огляду місця події в цій слідчій ситуації? Які об'єкти необхідно вилучити в ході огляду місця події?*
- 4. Які слідчі версії доцільно висунути у цій слідчій ситуації? Складіть план розслідування із врахуванням необхідності перевірки кожної з висунутих версій.*

Задача № 3

25 вересня 2014 р. в лісовому масиві в 2 км від залізничної станції «Ялинка» та 6 км від с. Княжичі гр-ми Арташовим та Демидовим, які приїхали до лісу за грибами, були виявлені трупи двох молодих чоловіків з ознаками насильницької смерті, про що вони повідомили до найближчого відділення міліції.

В ході огляду місця події було встановлено наступне. На галявині в 7 м від лісової дороги, що проходить від дачного селища «Ялинка», поблизу недогорілого вогнища виявлено трупи двох молодих чоловіків зі значними ранами на головах кожного, схожими на рублені. На тілах трупів, їх одязі, а також на траві навколо трупів виявлені плями речовини темно-бурого кольору, схожі на кров.

У кишені одягу одного з потерпілих виявлений студентський квиток на ім'я гр-на Порфолова Олексія Богдановича, в іншого – паспорт на ім'я гр-на Сингаївського Олега Романовича, 1974 р.н., жителя м.

Киева. У правій руці загиблого гр-на Сингаївського О. Р. виявлено 11 волосин. У 100 м від трупа гр-на Порфолова у траві виявлений цифровий фотоапарат Самсунг-200. Неподалік біля вогнища виявлено не відкриту банку консервів «Бички в маслі», дві не відкриті пляшки горілки «Русская водка» по 0,5 л, порожню пляшку з прозорого скла, без етикетки, ємністю 0,5 л, з якої відчутний запах бензину, а також три порожні пляшки ємністю 0,5 л. з під горілки з етикетками «Русская водка», з кожної з яких відчувається запах спирту.

На відстані 30 см від голови гр-на Сингаївського виявлено шматок прорезиненої тканини коричневого кольору трикутної форми розміром 10x5x9 см., просякнутий речовиною бурого кольору, схожою на кров. За зовнішнім виглядом цей виявлений шматок тканини співпадає з одягом, що є на трупах, і схожий на тканину, з якої виготовляють плащі.

Завдання:

1. *Проаналізуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Які слідчі версії доцільно висунути у цій слідчій ситуації? Складіть план розслідування із врахуванням необхідності перевірки кожної з висунутих версій.*
3. *У чому полягають особливості огляду місця події в цій слідчій ситуації?*
4. *Які об'єкти необхідно вилучити в ході огляду місця події? Які експертизи необхідно призначити?*

Задача № 4

У приватному будинку, розташованому за адресою м. Київ, вул. Садова, 72, на дивані у вітальній кімнаті виявлений труп власниці будинку, гр-ки Федьченко. В ході огляду трупа виявлені числені садна та синці на шиї, у ділянці підборіддя, губ, щік та носа. Обстановка вітальні порушена, значна частина меблів перевернута, телевизор скинутий на підлогу, книжки із шафи викинуті, на підлозі велика кількість розбитого посуду, ймовірно, викинутого з серванту, що стоїть у вітальній кімнаті. Власник будинку та чоловік загиблої, гр-н Федьченко пояснив, що вночі до будинку ввірвалося три незнайомих чоловіки, які його зв'язали, а дружину вбили. Гр-н Федьченко зазначив, що безлад в приміщенні є результатом пошуку злочинцями золота та грошей.

Завдання:

1. *Проаналізуйте слідчу ситуацію, що склалася.*

2. *Які слідчі версії доцільно висунути у цій слідчій ситуації?*
3. *Змоделюйте результати огляду місця події й визначте негативні обставини версії про розбійний напад.*
4. *4. Складіть план розслідування із врахуванням необхідності перевірки кожної з висунутих версій.*

Задача № 5

14 грудня 2012 р. о 23 год. у квартирі по вул. Червоноармійська, 43 в м. Києві було виявлено труп гр-на Товмаша, 1985 р.н., з обширним пораненням в області шиї. Труп виявлений на підлозі в коридорі квартири, обличчям до гори. В ході огляду трупа слідчим та судовим медиком встановлено, що поверхня шкіри трупа бліда, чиста. Труп на дотик холодний, слизова губ суха. Трупні плями блідо-фіолетового кольору, розміщені на задній поверхні тулуба, нижніх кінцівок, при натисканні пальцем не зникають, але злегка бліднішають. Початкове забарвлення відновлюється повністю через 1,5 хв. Трупне задубіння добре виражене у всіх групах м'язів. Видимих гнилісних явищ не виявлено. На шиї трупа, в його середньому відділі, на передній поверхні знаходиться зіяюча рана, розміщена зверху зліва вниз на право розміром 8 см. Краї рани рівні, закінчення гострі. На лівій боковій поверхні шиї в області кінця рани виявлено п'ять паралельно розташованих поверхневих насічок довжиною 0,4–1,7 см. Краї рани покриті кров'ю, що звернулася, в дні рани видно пошкоджені м'язи шиї та трахею. Труп одягнений в білу сорочку, що в зоні комірця просякнута речовиною темно-бурого кольору, схожою на кров, білу бавовняну майку, чорну спідню білизну (труси) та чорні шкарпетки.

Завдання:

1. *Проаналізуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Які слідчі версії доцільно висунути у цій слідчій ситуації? Висуньте версії щодо часу та причини смерті.*
3. *Які невідкладні слідчі (розшукові) дії доцільно провести в наведеній ситуації?*
4. *Складіть план розслідування із врахуванням необхідності перевірки кожної з висунутих версій.*

Задача № 6

У дворі шістнадцятиповерхового будинку за адресою вул. Заболотного, 35 у м. Києві виявлено труп дівчини гр-ки Макової, учени-

ці 8 класу середньої школи № 12 м. Києва. Під час огляду місця події встановлено, що труп лежить на відстані 5 метрів від стіни будинку. Дівчина одягнена в бавовняний домашній халат червоного кольору, спідню білизну білого кольору, взуття відсутнє. В ході розслідування встановлено, що загибла проживала з матір'ю та вітчимою у кв. № 34, що знаходиться на 14-му поверсі вищезазначеного будинку, вікна квартири виходять на місце виявлення трупа, вікно на кухні відчинено навстіж. Зі слів вітчима слідчому стало відомо, що під час трагічної події він перебував у лікарні, а мати дівчинки – на роботі. Згідно показань сусідів, родинні стосунки в сім'ї були досить складні: мали місце постійні сварки, конфлікти, неодноразово лунали погрози; загибла важко переживала смерть батька.

Завдання:

1. Проаналізуйте вихідну інформацію.
2. Які слідчі версії доцільно висунути у слідчій ситуації, що склалася? Висуньте версії щодо причини смерті гр-ки Макорової.
3. Які слідчі (розшукові) дії доцільно провести в наведеній ситуації?

Задача № 7

20 травня 2013 р. близько 20 год. у кв. № 24, по вул. Трутенка, 2 в своїй квартирі було виявлено труп гр-на Олексі, 1960 р.н., з видимим ушкодженням голови. Труп виявлений на підлозі кухні, лежить на спині, обличчям до гори. Під тілом трупа знаходиться калюжа темно-бурої речовини, схожої на кров.

Оглядом трупа встановлено: очі трупа відкриті, виявлене незначне помутніння рогівки. Тіло трупа на дотик тепле. Трупні плями блідо-фіолетового кольору у вигляді окремих островків, розміщені на задній поверхні тулуба, при натисканні пальцем зникають; початкове забарвлення відновлюється через 30 сек. Трупне задубіння не виражене. Видимі гнилісні явища відсутні. Покрив шкіри в області обличчя, передньої поверхні грудної клітини, правого плеча покриті речовиною темно-бурого кольору, схожою на кров, що звернулася. На лівій вилиці виражена припухлість та овальний синець багряно-синього кольору розміром 4,1x1,3 см. У лівій скроневій області, на 2,5 см вище вушної раковини виявлена прямолінійна рана довжиною 6 см, краї рани рівні, у глибині рани проглядається кістка та розім'ята речовина головного мозку. Від рани через ліву скроню на обличчі до лівого ока

та через ліву щоку тягнуться засохлі потьйоки речовини бурого кольору, схожої на кров. Верхня губа набрякла, на її слизовій оболонці виявлено крововилив фіолетово-червоного кольору розміром 3x2,6 см.

Завдання:

1. Проаналізуйте слідчу ситуацію, що склалася.
2. Які слідчі версії доцільно висунути у цій слідчій ситуації? Висуньте версії щодо часу та причини смерті.
3. Які невідкладні слідчі (розшукові) дії доцільно провести в наведеній ситуації?

Задача № 8

У кв. № 211 по вул. Саксаганського, 11 у м. Києві, виявлено труп невідомого чоловіка. Квартира розташована на п'ятому поверсі дев'яти поверхового цегляного будинку. На момент початку огляду ригель нижнього замка входних дверей квартири у відчиненому стані. На лінолеумі на відстані 90 см від входних дверей та на відстані 45 см від східної стіни коридору виявлена пляма темно-бурого кольору, схожа на кров, овальної форми, максимальними розмірами 12x6 см, края плями не рівні. Від цієї плями вздовж коридору наявна велика кількість плям рідини аналогічного кольору невеликих розмірів. Прямо по коридору, навпроти входних дверей, розташовані міжкімнатні двері, що на момент огляду знаходяться у відчиненому стані. Посеред кімнати на підлозі знаходиться труп невідомого чоловіка. Труп лежить на спині, головою повернутий в напрямку західної стіни кімнати. Права рука трупа лежить на грудях, ліва – впродовж тулуба. Ліва нога трупа лежить прямо, права нога зігнута у коліні.

Труп чоловіка віком на вигляд 35–40 років, одягнутий в діловий костюм сірого кольору. Піджак розстебнутий. Передня частина піджака сильно просякнута рідиною темно-бурого кольору, схожою на кров. У ділянці пояса в передній частині брюки також просякнуті рідиною темно-бурого кольору, схожою на кров. Під піджаком виявлена сорочка білого кольору в тонку смугу синього кольору. Сорочка з правого боку біля коміра розірвана. На грудях та з боків тканина сорочки просякнута темно-бурою рідиною, схожою на кров. З лівого боку в ділянці серця у тканині сорочки виявлений розріз довжиною 3 см. На ногах взуті кросівки білого кольору 44 розміру, а також одягнуті шкарпетки білого кольору.

Довжина трупа – 176 см, статура середня, обличчя кругле. Волосся густе, чорне, звивисте, довжина волосся – коротке. Під лівим со-

ском виявлена проникаюча рана грудей у вигляді розрізу довжиною 2,8 см. На передній частині трупа виявлені трупні плями блідо-фіолетового кольору, при натисканні на які шкіра біліє і набуває попереднього кольору через 2,5 хв. На спині трупа також добре виражені трупні плями. Труп лежить у калюжі рідини темно-бурого кольору, схожої на кров. Калюжа довжиною 95 см, шириною – 120 см.

У кімнаті, в якій виявлено труп, під лівим вікном розташований кухонний стіл. Посеред столу стоять три порожні пляшки місткістю по 0,5 л з-під горілки «Гайдамацька». Із пляшок відчувається запах алко-голю. На столі також стоять три порожні 200-грамові склянки, три тарілки із залишками їжі. На пляшках та склянках виявлено сліди пальців рук.

Завдання:

1. *Проаналізуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Які слідчі версії доцільно висунути у цій слідчій ситуації? Висуньте версії щодо часу та причини смерті.*
3. *Які невідкладні слідчі (розшукові) дії доцільно провести в наведеній ситуації?*
4. *Які об'єкти необхідно вилучити в ході огляду місця події? Які експертизи необхідно призначити?*

Задача № 9

Біля річки у 3 км від с. Криківці на південь, виявлено труп невідомого чоловіка. Труп лежить на спині головою на північний схід, ногами на південний захід. Голова відкинута назад. Ліва рука витягнута вздовж тулуба, права зігнута в ліктьовому суглобі, її кисть лежить на лівому стегні. Ноги зігнуті в колінних суглобах. П'ятка правої ноги розташована в 7 см від сідниць, п'ятка лівої – біля носка правої ноги. Труп на дотик холодний, його температура, при вимірі термометром в прямій кишці, дорівнює 10 градусам, при температурі повітря 15 градусів. Трупне задубіння чітко виражене в усіх досліджуваних групах м'язів. Трупні плями блідо-фіолетові, розташовані на задній поверхні тіла, при натисканні не бліднуть і не змінюють первинного забарвлення. Голова та тіло трупа забруднене речовиною темно-бурого кольору, схожою на кров. На лівій щоці наявна рана у вигляді розсічення, що починається від підборіддя і доходить до мочки вушної раковини. Краї рани рівні, забруднені темно-сірою речовиною. У правій потиличній області голови виявлена рана діаметром близько 7 см, у глибині рани візуальним оглядом та пальпацією встановлене пошко-

дження кісток основи черепа. Кисть правої руки рясно забруднена речовиною темно-бурого кольору, схожою на кров. В області правого зап'ястя виявлена рана у формі лінії довжиною 2,7 см. з рівними краями і гострими закінченнями.

На трупі надіті: піджак темно-сірий в клітку, розхристаний, лацкани просякнуті речовиною темно-бурого кольору, схожою на кров, правий рукав забруднений; біла майка, рясно просочена речовиною темно-бурого кольору, схожою на кров; штани темно-зелені в смужку; труси чорні; шкарпетки коричневого кольору; туфлі чорні. На підшвах взуття виявлені нашарування ґрунту темно-сірого кольору. У лівій внутрішній кишені піджака виявлений пропуск в гуртожиток на ім'я гр-на Д. М. Зленка. Інших предметів у кишенях одягу не виявлено. Під трупом виявлений гудзик білого кольору діаметром 8 мм з двома отворами.

На відстані 2 м від голови трупа на північний схід знаходиться вогнище діаметром 70 см, вугілля в якому перемішане з попелом темного кольору й землею. Із західного боку вогнища виявлені два недопалки сигарет без фільтра довжиною 1,5 і 2 см. На північ від трупа, на відстані 4 м від його голови виявлена порожня пляшка ємністю 0,7 л, виготовлена з напівпрозорого скла зеленого кольору. На бічній поверхні пляшки розташована наклейка «Портвейн». На відстані 10 м від голови трупа на північний схід виявлений пластмасовий гребінець чорного кольору розміром 8 см.

Завдання:

- 1. Проаналізуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
- 2. Які слідчі версії доцільно висунути у цій слідчій ситуації? Висуньте версії щодо часу та причини смерті.*
- 3. Які невідкладні слідчі (розшукові) дії доцільно провести в наведеній ситуації?*
- 4. Які об'єкти необхідно вилучити в ході огляду місця події? Які експертизи необхідно призначити?*
- 5. Складіть план розслідування злочину.*

Задача № 10

У кімнаті приватного будинку № 12 по вул. Вишневої у м. Одеса на підлозі поруч із ліжком виявлено труп чоловіка. Труп лежить на животі, обличчя повернене до ліжка, права щока знаходиться на підлозі, ліва звернена вгору. Труп чоловіка на вигляд 40 років. Довжина тіла 179 см, загальний колір шкірних покривів блідо-сірий. Шкірні покриви рук, обличчя,

шиї, в районі пахвових западин, грудей, спини і живота на дотик холодні. Температура тіла при вимірюванні її в прямій кишці протягом 10 хв. становить 25 С°. Трупні плями синьо-багряного кольору суцільні, розташовані на правій половині обличчя, на бічній правій поверхні шиї, передній області грудей, живота, на передніх поверхнях обох стегон і гомілок. Трупне задубіння чітко виражене у жувальних м'язах, м'язах верхніх і нижніх кінцівок. У передній нижній області грудей зліва на відстані 3 см нижче лівого соска знаходиться рана лінійної форми довжиною 3,5 см, краї рівні.

На трупі одягнуті: майка білого кольору і кальсони білого кольору. На майці в районі передньої нижньої області грудей є розріз лінійної форми довжиною 3,8 см, нижче якого розташовані три потьоки речовини бурого кольору, схожої на кров. На ділянці підлоги, біля спини трупа знаходиться пляма бурого кольору, схожа на кров, розміром 2,7х6х11 см.

Завдання:

1. Які слідчі версії доцільно висунути у цій слідчій ситуації? Висуньте версії щодо часу та причини смерті.
2. Які невідкладні слідчі (розшукові) дії доцільно провести в наведеній ситуації?

Завдання для самостійної роботи

Розв'язати задачі.

Спеціальна література до теми 2

1. Антошук А. О. Початковий етап розслідування вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / А. О. Антошук; Нац. акад. внутр. справ. – Київ, 2014. – 18 с.
2. Алексейчук В. І. Роль спеціаліста в проведенні огляду місця події при розслідуванні вбивств / В. І. Алексейчук // Проблеми законності: збірник наукових праць. – 2010. – Вип. 108. – С. 198–206.
3. Андреев О. О. Розслідування вбивств, вчинених неповнолітніми: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 / О. О. Андреев; Харківський національний ун-т внутрішніх справ. – Х., 2007. – 20 с.
4. Бабичев А. Г. Убийство: проблемы, теория, практика / А. Г. Бабичев. – М.: Издательство «Юрлитинформ», 2008. – 192 с.
5. Борисенко І. В. Методика розслідування вбивств з розчленуванням трупа: дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. / І. В. Борисен-

- ко; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2004. – 221с.
6. *Бояров В. І.* Особливості розслідування вбивств, вчинених в умовах протистояння організованих злочинних угруповань: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / В. І. Бояров; Київський національний університет ім. Т. Шевченка. – К., 2000. – 210 с.
  7. Вбивства на замовлення: попередження та розкриття: курс лекцій / Д. Й. Никифорчук та ін. – К.: КНТ, 2009–160 с.
  8. *Дунаєвська Л. Г.* Особливості використання спеціальних знань під час розслідування вбивств / Л. Г. Дунаєвська // Правове життя сучасної України: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої ювілею академіка С. В. Ківалова (16–17 травня 2014 р., м. Одеса): у 2 т. Т. 1 / відп. ред. В. М. Дрьомін. – Одеса: Юридична література, 2014. – С. 754–756.
  9. *Здоровко С. Ф.* Розслідування вбивств, що вчиняються організованими злочинними групами (типові тактичні операції): монографія / С. Ф. Здоровко. – Харків «Гриф», 2004. – 176 с.
  10. Інструкція про проведення судово-медичної експертизи, затверджена наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17.01.1995 № 6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0254-95>.
  11. *Комаринська Ю. Б.* Методика розслідування навмисних вбивств, замаскованих під нещасний випадок або самогубство на залізничному транспорті: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Ю. Б. Комаринська; Київський національний університет внутрішніх справ. – К., 2010. – 220 с.
  12. *Коновалова В. О.* Вбивство: мистецтво розслідування: монографія / В. О. Коновалова. – Х.: Факт, 2001. – 311 с.
  13. *Костенко М. В.* Вбивства на замовлення: криміналістична характеристика: монографія / М. В. Костенко; за ред. проф. В. О. Коновалової. – Харків: Видавець СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2006. – 160 с.
  14. *Кубарєв І. В.* Проблеми організації розслідування вбивств, що вчиняються групою осіб в умовах неочевидності: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / І. В. Кубарєв; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2007. – 19 с.
  15. Методичні рекомендації щодо кваліфікації та розслідування злочинів проти життя та здоров'я (умисне вбивство та заповдіання тяжких тілесних ушкоджень) для працівників дізнання та досудо-

вого слідства / О. В. Авраменко та ін. – Львів: Львівський держ. ун-т внутр. справ, 2009. – 80 с.

16. *Одерій О. В.* Основи методики розслідування вбивств на замовлення та вбивств, учинених під час здійснення релігійних ритуалів: монографія / О. В. Одерій, А. О. Шульга; Донец. юрид. ін-т Луган. держ. ун-ту внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – Донецьк: ДЮІ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. – 326 с.
17. *Польщиков В. В.* Особливості криміналістичної характеристики нерозкритих вбивств та їх розслідування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / В. В. Польщиков; Відкр. міжнар. ун-т розв. людини «Україна». – К., 2011. – 18 с.
18. Порядок взаємодії між органами внутрішніх справ, закладами охорони здоров'я та прокуратури України при встановленні факту смерті людини, затверджено наказом Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України, Генеральної прокуратури України від 28.11.2012, N 1095/955/119 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/TM046056.html.
19. Правила проведення судово-медичної експертизи (досліджень) трупів у бюро судово-медичної експертизи, затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17.01.1995 р. № 6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0257-95>.
20. *Сайнчин О. С.* Розкриття і розслідування умисних убивств: концептуальні і практичні основи: монографія / О. С. Сайнчин. – Одеса: Юрид. літ., 2004. – 408 с.
21. *Сайнчин О. С.* Досудове розслідування умисного вбивства малолітньої дитини: організація і тактика: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / О. С. Сайнчин; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2014. – 20 с.
22. *Семенов В. В.* Розслідування вбивств, прихованих і сценування: монографія / В. В. Семенов; за ред. проф. В. О. Коновалової. – Харків: Видавець СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2006. – 144 с.
23. *Сергеева Д. Б.* Особливості розслідування вбивств за відсутності трупа / Сергеева Д. Б., Купчук О. І. // Актуальні питання правової науки у XXI столітті: тези доп. підсумкової наук. – теорет. конф. (Київ, 12 квіт. 2012 р.). – К.: Нац. Акад. внутр. справ, 2012. – С. 54–55.
24. *Синчук В. Л.* Кореляційні залежності між елементами криміналістичної характеристики та їх використання у методиці розсліду-

- вання вбивств: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / В.Л. Синчук; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2004. – 20 с.
25. *Січковська І. В.* Початковий етап розслідування сексуальних вбивств: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / І. В. Січковська; Нац. акад. внутр. справ. – К., 2013. – 20 с.
  26. *Тимчишин Д. М.* Використання науково-технічних засобів у розслідуванні вбивств: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Д. М. Тимчишин; Нац. акад. внутр. справ. – Київ, 2014. – 20 с.
  27. *Цимбал М. М.* Типова особа злочинця у структурі криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних з посяганням на життя та здоров'я людей під приводом виконання релігійних обрядів / М. М. Цимбал // Держава і право: збірник наукових праць. – К. – 2010. – Вип. 47. – С. 544–547.
  28. *Чаплинський К. О.* Тактика пред'явлення для впізнання при розслідуванні злочинів проти життя, здоров'я, волі та статевої недоторканості особи: навч. – практ. посіб. / К. О. Чаплинський; УМВС України в Дніпропетровській області. Слідче управління, Дніпропетровський держ. ун-т внутрішніх справ України. Кафедра криміналістики, судової медицини та психіатрії. – Д.: ДДУВСУ, 2007. – 92 с.
  29. *Черечукина Л. В.* Расследование убийств: учебно-методическое пособие / Л. В. Черечукина. – Луганск: РИО ЛГУВД им. Э. А. Дидоренко, 2009. – 248 с.
  30. *Черечукина Л. В.* Особливості організації кримінального провадження за фактами вбивств на попередньому етапі розслідування: метод. рек. для практ. працівників / Л. В. Черечукина, В. Г. Теленков; Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2013. – 111 с.
  31. *Чорний А. М.* Особливості розслідування вбивств з корисливих мотивів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / А. М. Чорний; Акад. адвокатури України. – К., 2010. – 20 с.
  32. *Шеремет А. П.* Розслідування та запобігання вбивствам: навчальний посібник / А. П. Шеремет. – Чернівці: ТОВ «Вид-во “Наші книги”», 2007. – 248 с.
  33. *Шульга А. О.* Основи методики розслідування вбивств на замовлення: дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / А. О. Шульга; Національна академія внутрішніх справ України. – К., 2003. – 210 с.

ТЕМА 3. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗГВАЛТУВАНЬ

Теоретичні питання

Криміналістична характеристика зґвалтувань.

Елементи криміналістичної характеристики: предмет злочинного посягання, обстановка, в якій готується і вчиняється злочин; спосіб підготовки, вчинення і приховування злочину; типові сліди злочину; час і місце вчинення злочину; особа злочинця та особа потерпілого. Встановлення кореляційних зв'язків між елементами криміналістичної характеристики.

Типові слідчі ситуації та версії початкового етапу розслідування. Особливості проведення першочергових слідчих (розшукових) дій.

Подальший етап розслідування. Слідчі ситуації подальшого етапу розслідування та алгоритм їх вирішення.

Використання спеціальних знань у процесі розслідування зґвалтувань.

Практичні завдання до теми 3

Задача № 1

16-літня Таня, учениця 9-го класу, після кіно познайомилася з молодим хлопцем, що назвався Едиком. Як пояснила Таня, він виявив ініціативу провести її додому й у розмові повідомив, що приїхав із Риги, працює інженером на заводі. Ліва рука в Едика була в гіпсі.

По дорозі вони заходили в під'їзд одного з будинків, сиділи там на підвіконні другого поверху, розмовляли. Потім Едик почав її обіймати, розстебнув гудзики на одязі, цілував. Дівчина вирвалася та вибігла на вулицю, Едик наздогнав її, сказав, щоб вона не кричала, поведилася тихо. Коли вони перейшли залізничний переїзд, повалив її на землю, затискав рот, щоб не кричала, а потім, стиснувши рукою горло, погрожував убити, якщо буде опиратися. Дівчина злякалася, тому опору не чинила. Після насильницького статевого акту Едик проводив її додому й пішов геть.

Ранком дівчина розповіла про те, що сталося, батькам, які побачили забруднені ґрунтом і кров'ю її пальто і сукню. Таня пояснила, що

батько, дізнавшись про те, що трапилося, взяв ремінь та побив її, після чого звелів одягтися і поїхав разом із нею в міліцію.

Завдання:

1. *Визначте, чи достатньо підстав для початку досудового розслідування.*
2. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, яка може скластися у провадженні на початковому етапі розслідування.*
3. *Висуньте версії щодо особи гвалтівника.*
4. *Визначте, які об'єкти необхідно вилучити у потерпілої й підозрюваної особи.*
5. *Складіть план розслідування, включивши в нього слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії, необхідні для встановлення особи, яка вчинила злочин.*

Задача № 2

О 4 год. ранку 19-літня гр-ка Перлова звернулася в міліцію із заявою про те, що її зґвалтував водій таксі гр-н Кларов, якого вона просила притягнути за це до кримінальної відповідальності. Перлова усно розповіла слідчому, що біля 2 год. ночі вона прилетіла рейсовим літаком з міста Адлера. Автобус, яким можна було добратися з аеропорту до міста, пішов, наступний відправлявся лише через дві години, тому вона вирішила їхати додому на таксі. Разом із нею в таксі сіли незнайомі їй чоловік і жінка, очевидно, подружжя. Вони вийшли поблизу заводу керамблоків, а далі вона їхала одна.

На шляху водій таксі гр-н Кларов, прізвище його вона запам'ятала із таблички, прикріпленої перед переднім сидінням, зненацька звернув із дороги вліво на просічну дорогу, проїхав по ній метрів 300, зупинив машину і став наполягати на статевій близькості. Потерпіла Перлова обурилася і вимагала відвезти її додому, але Кларов продовжував приставати, намагався її обійняти. Перлова вирвалася, вискочила з машини, проте Кларов її наздогнав, затягнув назад і, погрожуючи придушити, зірвав з неї одяг, після чого зґвалтував. Після цього Кларов довів Перлову до першої зупинки міського транспорту і, не взявши гроші за проїзд, поїхав.

Слідчий записав пояснення гр-ки Перлової і запропонував їй принести для долучення до матеріалів провадження верхній одяг та нижню білизну, у яких Перлова була в момент зґвалтування, попередивши, що одяг не можна чистити й прати. Доставлений Перловою одяг

був оглянутий у присутності понятих. На сорочці та нижній білизні були виявлені пошкодження у вигляді розривів, забруднення й плями світло-сірого кольору. В ході освідування на тілі гр-ки Перлової виявлені синці й садна на внутрішній поверхні стегон, правому й лівому передпліччях, синець на лівій щоці, садно у основи носа.

Затриманий і доставлений до слідчого гр-н Кларов пояснив, що Перлова сіла до нього в машину на зупинці таксі, попросила довести її до села Новогирєво, на шляху сама стала йому нав'язуватися. Статевий акт із нею він вчинив у машині з її згоди в переліску між містом і аеропортом. Застосування будь-яких насильницьких дій стосовно жінки Кларов заперечував, причину появи у Перлової тілесних ушкоджень пояснити не міг. Слідчий оглянув нижню білизну Кларова і, не виявивши на ній яких-небудь ушкоджень, вирішив її не вилучати. Автомобіль й місце, де було вчинене звалтування, слідчий оглядати не став, вважаючи, що і без того насильницький характер дій Кларова в достатній мірі підтверджується фактом наявності ушкоджень на одязі заявниці і наявними в неї характерними тілесними ушкодженнями.

Завдання:

1. *Визначте, чим характеризується слідча ситуація на початковому етапі розслідування.*
2. *Чи правильне рішення щодо недоцільності огляду автомобіля й місця звалтування прийняв слідчий? Які сліди, що мають значення для розслідування, можуть бути виявлені в ході огляду місця події?*
3. *Які науково-технічні засоби необхідні для огляду автомобіля? На що при цьому необхідно звертати особливу увагу?*
4. *В якому порядку необхідно провести вилучення одягу потерпілої?*
5. *Які сліди можуть бути виявлені на тілі й одязі підозрюваного? У чому полягає специфіка судово-медичного дослідження особи, підозрюваної у вчиненні звалтування?*
6. *Які об'єкти підлягають вилученню у підозрюваного й у потерпілої?*

Задача № 3

У підозрюваного у вчиненні звалтування гр-на Дукова слідчий зрізав нігті, упакував їх із кожного пальця в окремі пробірки, а потім у конверти, на яких зазначив, з якого пальця якої руки зроблене вилучення, прізвище підозрюваного, дату, номер провадження. Конверти

підписали слідчий і поняті, що були присутні при вилученні. Наступного дня слідчий призначив судово-медичну експертизу, на вирішення якої поставив такі питання:

- Чи є на представлених на дослідження нігтях і в піднігтьовому вмісті, вилучених у підозрюваного гр-на Дукова, кров, епітеліальні клітини, клітини епідермісу? Якщо так, то яка їх статева й групова приналежність? Чи не подібні вони з групою крові потерпілої?
- Чи є на зазначених об'єктах вміст вагінального походження (клітини, мікроби піхви, кров, слиз і т.п.)? Якщо є, то чи збігаються вони за морфологічними й іншими ознаками з вагінальним вмістом потерпілої?
- Чи є на нігтях і в піднігтьовому вмісті гр-на Дукова фрагменти волосся? Якщо так, то яка їх групова й статева приналежність і чи не подібні вони з волоссям потерпілої?
- Чи є в піднігтьовому вмісті гр-на Дукова частки волокон, фарби, пилу та інших мікрочастинок? Чи не подібні вони з волокнами одягу й іншими мікрочастинами з одягу потерпілої?
- Чи є в піднігтьовому вмісті підозрюваного гр-на Дукова спори, пилок й інші залишки рослинного походження, що відповідають рослинності місця події?

Завдання:

1. Проаналізуйте питання, поставлені перед експертом, дайте їм оцінку.
2. Зазначте, що, окрім вказаних об'єктів, необхідно надати експерту для забезпечення ефективності проведення дослідження нігтів та піднігтьового вмісту, вилучених у підозрюваного.

Задача № 4

О 13-й годині до райвідділу міліції звернулася із заявою 18-річна гр-ка Антоніна та повідомила, що напередодні біля 22 год. вечора, коли вона йшла алеєю міського парку у бік танцмайданчика, до неї підійшли двоє незнайомих молодиків, приблизно одного з нею віку, й запропонували погуляти з ними. Після того, як вона відмовилася, один із них, що був нижчий на зріст, загородив їй дорогу, витяг ніж і, погрожуючи ним, разом із своїм приятелем затягнув її в глиб парку. Там вони роздягнули її й зґвалтували. Опору вона їм не чинила і не кричала, тому що вони їй увесь час говорили: «Якщо хоч раз пис-

кнеш, заріжемо». Потім молодики допомогли їй одягтися, трохи провели, запитали в неї, де вона живе. Той, що вище на зріст, призначив їй на суботу побачення у входу до парку. Як заявила потерпіла: «Я не можу зараз пояснити, чому я їм розповіла про своє місце проживання. Я навіть погодилася прийти на побачення».

Відповідаючи на запитання слідчого, чому вона не повідомила про те, що трапилося, відразу, Антоніна пояснила: «Я була в такому жахливому стані, що не могла усвідомити все до кінця. У гуртожитку вночі до мене дійшло усе – яка катастрофа, яке горе, яка біда. Ранком я пішла до подруг, усе їм розповіла і разом із ними пішла в міліцію». Подруги потерпілої гр-ки Горинова і Семенова підтвердили, що рано вранці до них прийшла Антоніна, розповідала про вчинене над нею насильство й за їх порадою, написала заяву, яку віднесла до міліції.

Разом з потерпілою слідчий виїхав на місце події. В процесі огляду місця, на яке вказала Антоніна, були виявлені: ділянка з прим'ятою травою, за півтора метри від неї – гребінець коричневого кольору зі слідами рук, а в двох метрах – недопалок сигарети «Кент» із характерним прикусом зубів. Антоніна пояснила, що один із насильників палив, і, напевно, недопалок викинутий ним.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Визначте основні версії у провадженні та способи їх перевірки.*
3. *Складіть план затримання злочинців з урахуванням показань потерпілої.*
4. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести з метою встановлення осіб, які вчинили згвалтування Антоніної?*
5. *Яке доказове значення може мати одяг потерпілої?*
6. *Що необхідно вилучити в підозрюваних у вчиненні згвалтування під час або після їх затримання?*
7. *Яке значення має проведений слідчим огляд місця події?*

Задача № 5

За спецлінією «102» о 1.15 годині ночі надійшло повідомлення від громадянина, який представився Калабіним, про те, що поблизу будинку № 6 по вул. Миру до нього підбігла жінка в розірваному одязі зі слідами тілесних ушкоджень на обличчі й попросила викликати міліцію, оскільки її згвалтували. Негайно на вказане місце була направлена чергова слідчо-оперативна група.

Завдання:

1. *Хто повинен керувати діями чергової слідчо-оперативної групи, хто повинен входити до її складу?*
2. *Складіть план проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій.*

Задача № 6

Згідно заяви 17-річної гр-ки Тельцової, поданої до міліції 27 лютого, 25 лютого, близько 23.20, коли вона поверталася з дискотеки додому, на неї накинувся невідомий чоловік і, погрожуючи вбивством, із застосуванням насильства, переборюючи її опір, зґвалтував її, а потім вчинив у відношенні неї й інші насильницькі дії сексуального характеру, після чого з місця події втік. Додому гр-ка Тельцова прибігла близько 3 годин ночі і відразу ж повідомила про подію матір.

Завдання:

1. *Сформулюйте слідчі версії, які можна висунути, виходячи з наданої інформації, й визначте напрямки їх перевірки.*
2. *Які обставини необхідно з'ясувати під час допиту гр-ки Тельцової? Складіть план її допиту.*

Задача № 7

До райвідділу міліції звернулася із усною заявою 19-річна гр-ка Іванова про те, що вона в день повідомлення була зґвалтована своїм знайомим гр-ном Певцовим у його квартирі, куди прийшла за його запрошенням.

Завдання:

1. *Сформулюйте слідчі версії, що необхідно висунути, виходячи із наданої інформації, визначите способи їх перевірки.*
2. *Які обставини необхідно з'ясувати під час допиту гр-ки Іванової і гр-на Певцова? Складіть плани їх допитів.*
3. *На які обставини необхідно звернути особливу увагу під час огляду місця події?*

Задача № 8

Гр-ка Горянова звернулася із заявою до прокуратури про те, що її чоловік гр-н Чистов систематично вчиняє у відношенні свого пасинка Петра, її сина від попереднього шлюбу, розпусні дії й акти мужолозтва, про що їй стало відомо зі слів сина.

В ході розслідування її малолітній син Петро підтвердив факти, зазначені в заяві матері. Гр-н Чистов категорично заперечував правдивість їх показань, пояснивши, що гр-ка Горянова хоче його посадити, а її син дає показання проти нього за вказівкою своєї матері.

Завдання:

1. *Сформулюйте слідчі версії, що необхідно висунути, виходячи із наданої інформації, та визначте способи їх перевірки.*
2. *Які експертизи необхідно призначити в зазначеному випадку? Сформулюйте запитання, що необхідно поставити на їх вирішення.*

Задача № 9

До МВВС звернувся гр-н Горянок із заявою про те, що його дочку, студентку інституту, було зґвалтовано в кімнаті гуртожитку студентом Анісімовим.

Завдання:

1. *Яке рішення слід прийняти у зв'язку з цією заявою?:*
  - А) *Оглянути місце події;*
  - Б) *Розпочати кримінальне провадження;*
  - В) *Відібрати пояснення у дочки Горянка;*
  - Г) *У прийнятті заяви відмовити.*

Задача № 10

У протоколі огляду місця події у провадженні про зґвалтування зазначено: «Місце події знаходиться на північному узбіччі дороги між селищами “Благодатне” та “Дачне” на відстані 1.5 км від обох орієнтирів. В 3-х метрах від дороги виявлено чіткі сліди боротьби.

На місці події знайдено наступні речові докази: 1) жіноча прикраса з білим орнаментом, на якій зображена ваза з трояндою; 2) недопалок сигарети».

Завдання:

1. *Які помилки допущені в протоколі?:*
  - А) *Не вказана придатність слідів боротьби для ідентифікації;*
  - Б) *Не описані сліди боротьби;*
  - В) *Не вірно визначена прив'язка місця події до місцевості;*
  - Г) *Не правильно визначено значення виявлених речових доказів;*
  - Д) *інші.*

Завдання для самостійної роботи

Розв'язати задачі.

Спеціальна література до теми 3

1. *Лісова А.Ю.* Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування зґвалтування / А.Ю. Лісова // Право України. – 2011. – № 8. – С. 366–372.
2. *Клевенець Ю.* Роль судових експертиз при розслідуванні статевих злочинів щодо осіб, які не досягли статевої зрілості / Ю. Клевенець // Юридична Україна: Правовий часопис / Київський регіональний центр Ак. правових наук України; СП «Юрінком Інтер». – Київ, 2007. – № 8. – С. 78–82.
3. *Малярова В. О.* Розслідування злочинів проти моральності у сфері статевих стосунків: теорія та практика: монографія / В. О. Малярова; за ред. д-ра юрид. наук, чл. – кор. НАПрН України С. М. Гусарова; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х.: Діса плюс, 2013. – 419 с.
4. *Пономарева Л. В.* Методика расследования изнасилований / Л. В. Пономарева. – СПб.: Юрлитинформ, 2002. – 152 с.
5. *Синеокий О.* Тактичні особливості розслідування злочинів проти статевої свободи і статевої недоторканості / О. Синеокий // Вісник прокуратури: Загальнодержавне фахове юридичне видання. – Київ, 2002. – № 2. – С. 98–102.
6. *Чаплинський К. О.* Тактика пред'явлення для впізнання при розслідуванні злочинів проти життя, здоров'я, волі та статевої недоторканості особи: навч. – практ. посіб. / К. О. Чаплинський; УМВС України в Дніпропетровській області. Слідче управління, Дніпропетровський держ. ун-т внутрішніх справ України. Кафедра криміналістики, судової медицини та психіатрії. – Д.: ДДУВСУ, 2007. – 92 с.
7. *Хижняк Є. С.* Особливості розслідування статевих злочинів щодо малолітніх: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Є. С. Хижняк; Міжнар. гуманіт. ун-т. – О., 2013. – 20 с.
8. *Шевчук В. М.* Вплив слідчих ситуацій на вибір тактичних операцій при розслідуванні зґвалтувань / В. М. Шевчук // Проблеми законності: академічний збірник наукових праць / Мін. освіти і науки Укр.; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2009. – Вип. 104. – С. 213–222.
9. *Шеремет А. П.* Злочини проти статевої свободи: монографія / А. П. Шеремет. – Чернівці: Наші кн., 2008. – 216 с.

ТЕМА 4.

МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ КРАДІЖОК

Теоретичні питання

Криміналістична характеристика крадіжок. Елементи криміналістичної характеристики: предмет злочинного посягання; обстановка, в якій готується і вчиняється злочин; спосіб вчинення злочину; типові сліди злочину; час і місце вчинення злочину; особа злочинця та особа потерпілого. Встановлення кореляційних зв'язків між елементами криміналістичної характеристики.

Типові слідчі ситуації та слідчі версії початкового етапу розслідування крадіжок. Особливості тактики проведення першочергових слідчих (розшукових) дій.

Подальший етап розслідування крадіжок. Слідчі ситуації подальшого етапу розслідування та алгоритм їх вирішення. Особливості тактики проведення подальших слідчих (розшукових) дій.

Використання спеціальних знань в ході розслідування крадіжок.

Особливості розслідування окремих видів крадіжок: з проникненням у приміщення, кишенькових, з транспортних засобів та інших.

Практичні завдання до теми 4

Задача № 1

Гр-ка Костенко звернулася у міліцію про викрадення в неї мобільного телефону й ноутбука. Вона пояснила, що зазначені предмети знаходилися у квартирі, в якій вона проживає за домовленістю з гр-м Даніловим про оренду житла. Сам гр-н Данілов, власник цієї квартири, проживає у свого брата гр-на Шматкова. Під час огляду місця події будь-яких слідів зламу замка вхідних дверей квартири, з якої були викрадені зазначені предмети, виявлено не було.

Завдання:

1. *Визначте, чи достатньо підстав для початку досудового розслідування.*
2. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася на початковому етапі розслідування.*
3. *Які слідчі версії доцільно висунути на початковому етапі розслідування у слідчій ситуації, що склалася?*
4. *Складіть план розслідування кримінального провадження.*

Задача № 2

До Дніпровського РУ ГУМВС України в м. Києві надійшло повідомлення від гр-на Павлова про вчинення квартирної крадіжки. Гр-н Павлов повідомив, що два тижні перебував з родиною на відпочинку. З аеропорту одразу ж з сім'єю поїхав додому. Коли підійшов до вхідних дверей квартири, виявив, що вони відчинені. Зайшовши у помешкання, побачив, що у кімнатах увімкнено світло, дверцята шаф відчинені, речі розкидані по квартирі. На підвіконні виявив дублікат ключів від квартири. Разом з гр-м Павловим у квартирі проживає його дружина та неповнолітня дочка.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Які слідчі версії доцільно висунути у слідчій ситуації, що склалася?*
3. *Складіть плани допитів гр-на Павлова та членів його сім'ї.*
4. *Які об'єкти необхідно вилучити в ході огляду місця події?*
5. *Які судові експертизи слід призначити? Які питання поставити на вирішення експерта?*

Задача № 3

Від завідуючої аптекою надійшла заява про вчинення крадіжки лікарських засобів. До аптеки було направлено слідчо-оперативну групу. В результаті огляду місця події встановлено, що сліди знарядь зламу на вхідних дверях відсутні. Завідуюча пояснила, що аптека працює до 23.00. Після закінчення робочого дня приміщення опломбовується та здається під охорону, однак ввечері, напередодні крадіжки, внаслідок грозових дощів було пошкоджено лінії електропередач, у зв'язку з чим в аптеці не було світла, і сигналізація не працювала.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася в зазначеному випадку.*
2. *Висуньте слідчі версії та складіть план розслідування.*
3. *Які обставини необхідно з'ясувати під час допиту завідуючої аптеки?*
4. *На які обставини необхідно звернути особливу увагу під час огляду місця події?*

Задача № 4

В районний відділ міліції надійшла заява від завідуючого складом промислових товарів про вчинення крадіжки матеріальних цінностей шляхом пошкодження навісного замка (переломлена дужка). Під час огляду приміщення на підлозі були виявлені сліди взуття та недопалки. Однак під вхідними дверима до складу, на яких висів замок з переломленою дужкою, мікрочасток металу слідчий не виявив.

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася. Які слідчі версії доцільно висунути у зазначеній слічій ситуації?*
2. *Які невідкладні слідчі (розшукові) дії доцільно провести на початковому етапі розслідування?*
3. *Що необхідно з'ясувати та вилучити в ході огляду місця події?*
4. *Що таке негативні обставини, що виникають в ході розслідування злочинів?*
5. *Які обставини необхідно з'ясувати під час допиту завідуючого складом? Складіть план його допиту.*

Задача № 5

25-річний гр-н Остапчук і 16-річний гр-н Олійник протягом трьох місяців спільно вчиняли крадіжки майна громадян з проникненням у житло в м. Києві, Хмельницькому й Вінниці. У м. Вінниця при спробі винесення викраденого з квартири, їх було затримано службою охорони.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, яка склалася в зазначеному випадку.*
2. *Які обставини необхідно з'ясувати під час допиту гр-на Остапчука і гр-на Олійника? Складіть плани їх допитів.*
3. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*
4. *Чи є необхідним в зазначеному випадку призначення судових експертиз? Якщо так, то яких саме?*

Задача № 6

Гр-ка Савченко стала очевидцем того, як гр-н Нікітов, який працює з нею на овочевій базі й з яким вона перебуває в інтимних стосунках,

неодноразово вчиняв крадіжки сільськогосподарської продукції з метою її подальшого перепродажу на місцевому базарі. Згодом гр-на Нікітова було затримано, а гр-ка Савченко була викликана на допит в якості свідка.

Завдання:

1. *Які обставини необхідно з'ясувати під час допиту гр-ки Савченко?*
2. *Чи доцільним буде провести одночасний допит гр-н Савченко і Нікітова? Якщо так, то які обставини слід з'ясувати в ході його проведення?*
3. *Які невідкладні слідчі (розшукові) дії, крім допитів, слід провести на першочерговому етапі розслідування?*
4. *Чи доцільно в зазначеному кримінальному провадженні призначити судові експертизи? Якщо так, то які саме?*

Задача № 7

В районний відділ міліції звернувся директор підприємства «Топаз» гр-н Кириленко з заявою про те, що з його службового кабінету зникла папка зі статутними документами підприємства. Він пояснив, що ці документи, як правило, зберігаються у сейфі, який знаходиться в його кабінеті. В той день він взяв документи з сейфу, оскільки вони були потрібними для пред'явлення у нотаріуса, який посвідчував договір, що укладався підприємством. Після підписання договору гр-н Кириленко повернувся з документами до офісу, але не встиг заховати їх в сейф, оскільки спрацювала сигналізація в його автомобілі. Він поклав документи на письмовий стіл, вийшов з кабінету та попрямував до припаркованого на вулиці автомобіля.

Розібравшись з сигналізацією, Кириленко повернувся до кабінету, прийняв відвідувачів та приблизно через годину згадав про документи, почав їх шукати, але так і не знайшов.

Завдання:

1. *Визначте, чи достатньо підстав для початку досудового розслідування.*
2. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
3. *Які слідчі версії доцільно висунути щодо особи злочинця?*
4. *Складіть план розслідування, включивши в нього слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії, необхідні для встановлення особи, яка вчинила злочин.*
5. *Чи доцільно в зазначеному кримінальному провадженні призначити судові експертизи? Якщо так, то які саме?*

Задача № 8

20-річна гр-ка Бабенко з подругою вирішили прогулятися серед-містям. Дівчата скористалися метро, щоб дістатися центру. Після виходу з метро Бабенко виявила, що з її сумки зник мобільний телефон та гаманець, в якому був паспорт та студентський квиток. На сумці пошкоджень виявлено не було. Про факт зникнення мобільного телефону та інших речей дівчина повідомила працівників міліції.

Через декілька днів зниклі документи дівчина виявила у своїй поштової скринці.

Завдання:

1. *Чи достатньо підстав для відкриття кримінального провадження?*
2. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася в зазначеному випадку.*
3. *Які невідкладні слідчі (розшукові) дії необхідно провести на першочерговому етапі розслідування?*
4. *Які слідчі версії доцільно висунути щодо особи злочинця?*

Задача № 9

Гр-н Петров разом з дружиною на автомобілі приїхали до торго-во-розважального центру «Мередіан». Автомобіль залишили на спеціально призначеній для відвідувачів парковці. Декілька разів впродовж часу перебування у торгово-розважальному центрі гр-н Петров з дружиною поверталися до автомобіля, щоб залишити покупки. Коли черговий раз вони підійшли до автомобіля, то побачили, що скло дверей багажника розбите, придбані ними речі частково зникли, зокрема продукти харчування та іграшковий комп'ютер. Про факт крадіжки гр-н Петров повідомив до міліції.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася в зазначеному випадку.*
2. *Чи достатньо підстав для відкриття кримінального провадження?*
3. *Які обставини необхідно з'ясувати під час допитів гр-на Петрова та його дружини? Кого ще слід допитати?*
4. *Які невідкладні слідчі (розшукові) дії необхідно провести на першочерговому етапі розслідування?*
5. *Які слідчі версії доцільно висунути щодо особи злочинця?*

Задача № 10

З краєзнавчого музею було викрадено предмети старовини та картини місцевих художників. В результаті огляду місця події були виявлені сліди взуття на паркеті та відбитки пальців рук на підставках до викрадених експонатів, що не належали жодному із співробітників музею.

Директор музею під час допиту повідомив, що за два тижні до крадіжки, до музею приїжджали працівники міністерства культури, які проводили інвентаризацію експонатів музею.

Завдання:

1. *Які невідкладні слідчі (рошукові) дії необхідно провести на першочерговому етапі розслідування?*
2. *Які слідчі версії доцільно висунути щодо особи злочинця?*
3. *Які обставини слід з'ясувати під час допиту співробітників музею?*
4. *Яким чином перевірити показання директора музею щодо проведення інвентаризації працівниками міністерства культури?*

Завдання для самостійної роботи

Розв'язати задачі.

Спеціальна література до теми 4

1. *Бондар В. С.* Проблеми теорії та практики застосування спеціальних криміналістичних знань у розслідуванні квартирних крадіжок: монографія / В. С. Бондар, М. Я. Сегай; Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. – 311 с.
2. *В'юнник Д. Ю.* Методика розслідування крадіжок автотранспортних засобів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Д. Ю. В'юнник; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х., 2012. – 19 с.
3. *Капустіна М. В.* Розслідування крадіжок вантажів на залізничному транспорті: монографія / М. В. Капустіна. – Х. Право, 2008. – 192 с.

4. *Кудлай П. О.* Криміналістична характеристика та особливості розслідування крадіжок вантажів, скоєних неповнолітніми з рухомого складу залізничного транспорту: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / П. О. Кудлай; Київ. нац. ун-т внутр. справ. – К., 2010. – 15 с.
5. *Кудінов А. С.* Особливості початкового етапу розслідування крадіжок нафти та нафтопродуктів із магістральних трубопроводів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / А. С. Кудінов; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2013. – 20 с.
6. Методика розслідування квартирних крадіжок: навч. – метод. посіб. / В. С. Бондар, С. В. Головкін, О. А. Єршов та ін. // МВС України, Луганськ. ДУВС. – Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2011. – 399 с.
7. *Продайко С. В.* Запобігання, розкриття, викриття та розслідування крадіжок вантажів на залізничному транспорті України: методичний посібник / Укл. С. В. Продайко, О. О. Южно. – Одеса: ОЮІ ХНУВС, 2007. – 174 с.
8. *Татаров О. Ю.* Особливості розкриття та розслідування таємного викрадення майна у пасажирів залізничного транспорту: метод. рек. / О. Ю. Татаров (у співавт.). – Л., 2011. – 56 с.
9. *Твердохліб І. М.* Методика розслідування крадіжок, учинених в умовах надзвичайних ситуацій: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / І. М. Твердохліб; Київський національний ун-т внутрішніх справ. – К.: [б.в.], 2008. – 16 с.
10. *Швидкий О. Г.* Планування та організація початкових слідчих дій при розслідуванні квартирних крадіжок: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / О. Г. Швидкий; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2000. – 18 с.

ТЕМА 5. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ГРАБЕЖІВ І РОЗБІЙНИХ НАПАДІВ

Теоретичні питання

Криміналістична характеристика грабежів та розбійних нападів. Елементи криміналістичної характеристики грабежів та розбійних нападів: предмет злочинного посягання, обстановка, в якій готується і вчиняється злочин; спосіб підготовки, вчинення і приховування злочину; типові сліди злочину; час і місце вчинення злочину; особа злочинця та особа потерпілого. Встановлення кореляційних зв'язків між елементами криміналістичної характеристики.

Типові слідчі ситуації та версії початкового етапу розслідуванні грабежів та розбійних нападів. Особливості тактики проведення першочергових слідчих (розшукових) дій.

Типові слідчі ситуації та версії подальшого етапу розслідування грабежів та розбійних нападів. Особливості тактики проведення подальших слідчих (розшукових) дій.

Особливості використання спеціальних знань при розслідуванні грабежів та розбійних нападів.

Практичні завдання до теми 5

Задача № 1

Вранці до райвідділу міліції звернувся гр-н Сінчук із заявою про те, що напередодні пізно ввечері, коли він повертався додому у нетверезому стані, йому невідома особа завдала сильного удару чимось твердим по голові, від чого він знепритомнів. Коли він прийшов до тями, то виявив, що у нього викрадено документи, у тому числі військовий квиток і 2500 грн., що були взяті ним з дому для придбання одягу.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася у зазначеному випадку.*
2. *Які слідчі версії доцільно висунути у слідчій ситуації, що склалася?*
3. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*

Задача № 2

Близько 23 год. до райвідділу міліції звернувся гр-н Бондарук із заявою про те, що кілька хвилин тому його пограбували. Двоє невідомих йому молодих людей, під приводом прохання «дати закурити», зупинили його. Один з них приставив йому до грудей блискучий предмет і став вимагати гроші. Гр-н Бондарук витягнув з кишені гаманець, в якому було 2600 грн. (отримана зарплата) і віддав його грабіжникам.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася у зазначеному випадку.*
2. *Які слідчі версії доцільно висунути у слідчій ситуації, що склалася?*
3. *Складіть план розслідування та розкриття злочину «за гарячими слідами».*
4. *Які обставини необхідно з'ясувати під час допиту Бондарука?*

Задача № 3

Гр-ни Даниленко, Карпенко і Рябцев за задалегідь розробленим планом вирішили заволодіти грошовими коштами, що призначені для виплати заробітної плати працівникам адміністрації заводу. Вони дізналися, що 12 травня 2014 р. бухгалтер заводу гр-ка Вакуленко без будь-якої охорони буде прямувати з грошовими коштами з корпусу № 1, в якому знаходиться адміністрація заводу, до корпусу № 2, де здійснюватиметься безпосередня виплата заробітної плати. За попередньою домовленістю гр-ни Даниленко, Карпенко і Рябцев чекали її на перехресті вулиць, а потім, побачивши жінку, наздогнали її та виврали у неї з рук сумку, в якій знаходилися гроші в сумі 20 тисяч гривень. Після цього грабіжники пробігли декілька метрів вперед, сіли в автомобіль «Форд» й зникли в невідомому напрямку.

Завдання:

1. *Які обставини слід з'ясувати під час допиту бухгалтера заводу гр-ки Вакуленко?*
2. *У чому полягають особливості проведення огляду місця події?*
3. *Як можна використати для розслідування злочину інформацію про автомобіль, що використовували злочинці?*
4. *Які заходи слід вжити для розшуку злочинців?*
5. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*

Задача № 4

Гр-ни Назарук і Шевчук на вулиці здійснили напад на гр-на Гаврілова, забрали в нього мобільний телефон і, з метою уникнення переслідування, побили його. Гр-ну Гаврилову були завдані середньої тяжкості тілесні ушкодження. Протягом 19 днів він знаходився у лікарні, 8 днів лікувався амбулаторно.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася у зазначеному випадку.*
2. *Які слідчі версії доцільно висунути у слідчій ситуації, що склалася?*
3. *Які обставини слід з'ясувати під час допиту гр-на Гаврілова?*
4. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*

Задача № 5

П'ятеро членів злочинної групи були затримані працівниками правоохоронних органів після вчинення ними пограбування китайських бізнесменів. Зловмисники відібрали у підприємців більше 2 мільйонів гривень. У ході затримання злочинці відкрили вогонь у працівників ОВС, останні змушені були використати вогнепальну зброю у відповідь. У затриманих вилучено пістолет ТТ та два пістолети ПМ з глушником, а також викрадені у громадян Китаю гроші. Одному із злочинців вдалося втекти з місця події, прихопивши частину грошових коштів.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася у зазначеному випадку.*
2. *Які слідчі версії доцільно висунути у слідчій ситуації, що склалася?*
3. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*
4. *Чи доцільним є проведення одночасного допиту членів злочинної групи? Якщо так, то які обставини слід з'ясувати?*
5. *Які обставини слід з'ясувати в ході проведення допитів потерпілих?*

Задача № 6

Шляхом проведення оперативно-розшукових заходів було викрито злочинну групу із шести осіб, що на території Луганської області

протягом трьох років грабувала і вбивала касирів місцевих пунктів обміну валюти.

Встановлено, що перед знайомством з касиром «обмінника» зловмисники деякий час слідкували за жертвою й фільмували її пересування відеокамерою. Потерпілих заманювали до авто, вивозили за місто, били, після чого відбирали ключі від пункту обміну. Заволодівши ключами, злочинці проникали до приміщень обмінних пунктів, звідки викрадали кошти. У виборі «вдалого» моменту для нападу їм допомагала жінка, яка раніше працювала в обмінному пункті й знала алгоритми здачі грошових коштів. Особу жінки встановити не вдалося.

Завдання:

- 1. Чи є достатні підстави для початку досудового розслідування?*
- 2. Які слідчі (розишуківі) дії доцільно провести в процесі розслідування злочинів, вчинених вказаною злочинною групою? Складіть план розслідування.*
- 3. Які слідчі (розишуківі) дії слід провести для встановлення жінки-учасниці злочинної групи?*
- 4. Які обставини слід встановити під час допиту потерпілих та учасників злочинної групи?*
- 5. Чи доцільно в зазначеному кримінальному провадженні призначати судові експертизи? Якщо так, то які саме?*

Задача № 7

До міліції надійшла заява від 65-літньої гр-ки Маленко про те, що на неї в ліфті напав незнайомий чоловік, який погрожуючи ножем, заволодів її золотими сережками, ланцюжком та грошима в сумі 120 грн. Свідків нападу потерпіла не бачила, обличчя нападника не запам'ятала.

Завдання:

- 1. Чи достатньо підстав для початку досудового розслідування?*
- 2. Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася у зазначеному випадку.*
- 3. Які слідчі версії доцільно висунути щодо особи злочинця?*
- 4. Складіть план розслідування.*
- 5. Які обставини необхідно з'ясувати під час допиту гр-ки Маленко?*

Задача № 8

Гр-н Семенов прийняв рішення про продаж автомобіля, у зв'язку з чим розмістив у мережі Інтернет повідомлення. За декілька днів

йому зателефонував чоловік, який представився гр-ном Пашковським, та запропонував зустрітися, щоб оглянути автомобіль. За результатами зустрічі гр-ни домовилися про умови продажу автомобіля і вирішили оформити документи нотаріально.

У визначений час гр-н Семенов з'явився до нотаріальної контори, де його вже чекав гр-н Пашковський. Підписавши необхідні документи та передавши їх Пашковському, Семенов і Пашковський сіли в салон автомобіля, щоб провести остаточні розрахунки між собою. Пашковський показав Семенову грошові кошти, попросив його сісти на пасажирське сидіння й сказав, що грошей трошки не вистачає, а тому необхідно проїхати в установу банку. Семенов погодився, однак Пашковський поїхав не в банк, а за місто, де у лісосмузі, погрожуючи Семенову пістолетом, примусив його вийти з автомобіля, а сам зник у невідомому напрямку.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася у зазначеному випадку.*
2. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*
3. *Які обставини необхідно з'ясувати під час допиту потерпілого?*

Задача № 9

Студент Макаров близько опівночі повертався додому. Біля під'їзду до нього підійшла невідома дівчина та попросила зателефонувати з мобільного телефону, щоб викликати таксі. Гр-н Макаров дав дівчині телефон, після чого до нього підійшло двоє молодиків, які попросили пригостити їх сигаретами. В ході спілкування молодиків із гр-м Макаровим дівчина зникла.

Завдання:

1. *Визначте, чи достатньо підстав для початку досудового розслідування.*
2. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася у зазначеному випадку.*
3. *Які слідчі версії доцільно висунути щодо особи злочинців?*
4. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*
5. *Які обставини необхідно з'ясувати під час допиту гр-на Макарова?*

Задача № 10

До районного управління міліції близько 2-ої години ночі звернулася гр-ка Петрова, яка повідомила, що з будинку її сусідів Тарасових лунають крики про допомогу. Прибувши за викликом, слідчо-оперативна група виявила, що у вікнах будинку Тарасових світло вимкнене, ворота зачинені, однак з будинку дійсно лунають якісь звуки. На подвір'ї будинку розкидані поліетиленові мішки та аркуші паперу. Двері до будинку не зачинені.

На підлозі першого поверху будинку виявлено господаря та його дружину зв'язаними. На запитання, що сталося, вони повідомили, що ввечері лягли спати, однак близько 12 години ночі почули, як хтось ходить на першому поверсі будинку. Господарі спустилися вниз, де їх схопили двоє озброєних молодиків та, погрожуючи звалтувати їх неповнолітню дочку, яка спала у себе в кімнаті на другому поверсі, вимагали гроші та цінності. Після того, як господар віддав їм 20 тисяч доларів, нападники зв'язали його і дружину та зникли.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Які слідчі версії доцільно висунути щодо особи злочинців?*
3. *Складіть план розшуку та затримання злочинців з урахуванням показань потерпілих.*
4. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*
5. *Чи доцільно в зазначеному кримінальному провадженні призначати судові експертизи? Якщо так, то які саме?*

Завдання для самостійної роботи

Розв'язати задачі.

Спеціальна література до теми 5

1. *Галаган В. І.* Особливості методики розслідування нерозкритих грабежів та розбоїв минулих років: монографія / В. І. Галаган, М. О. Яковенко / МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2013. – 256 с.
2. *Завадський О. М.* Методика розслідування розбійного нападу, вчиненого організованою групою: автореф. дис. ... канд. юрид.

- наук: спец. 12.00.09 / О.М. Завадський; Акад. адвокатури України. – Київ, 2014. – 23 с.
3. *Закиров С. Г.* Тактика допроса подозреваемого по возобновленным уголовным делам о грабежах и разбоях, приостановленным в связи с отсутствием лица, подлежащего привлечению в качестве обвиняемого / С. Г. Закиров // *Юридический мир*. 2006. – № 11. – С. 70–76.
  4. *Круль С. М.* Інформаційно-довідкове забезпечення розслідування розбоїв: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / С. М. Круль; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2013. – 18 с.
  5. *Образцов В. А.* Расследование грабежей и разбоев / В. А. Образцов // *Справочная книга криминалиста*. – М.: НОРМА, 2000. – С. 300–302.
  6. *Оперук В. І.* Методика розслідування розбійних нападів на банківські установи: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / В. І. Оперук; Київ. нац. ун-т внутр. справ України. – К., 2010. – 16 с.
  7. *Сіренко О. В.* Криміналістична характеристика крадіжок, грабежів та розбійних нападів, вчинених неповнолітніми: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / О. В. Сіренко; Держ. податк. служба України, Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2012. – 18 с.
  8. *Татаров О. Ю.* Огляд місця події у справах про грабежі та розбійні напади: метод. рек. / О. Ю. Татаров та ін. – Л., 2011. – 51 с.
  9. *Тищенко В. В.* Концептуальні основи розслідування корисливо-насильницьких злочинів: автор. дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.09 / В. В. Тищенко. – Х.: Б. в., 2003. – 34 с.
  10. *Чорний Г. О.* Методика розслідування розбоїв з проникненням у житло: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Г. О. Чорний; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого – Харків, 1998. – 17 с.
  11. *Щербакова Г. В.* Початковий етап розслідування розбоїв, вчинених з метою заволодіння приватним майном громадян: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Г. В. Щербакова; Київський національний ун-т внутрішніх справ. – К., 2006. – 18 с.
  12. *Яковенко М. О.* Розслідування нерозкритих грабежів та розбоїв минулих років: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / М. О. Яковенко; Держ. податк. служба України, Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2011. – 19 с.

ТЕМА 6.

МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ

Теоретичні питання

Співвідношення економічних злочинів, злочинів у сфері економіки та злочинів у сфері господарської діяльності. Криміналістична класифікація економічних злочинів.

Криміналістична характеристика економічних злочинів: спосіб підготовки, вчинення та приховування злочинів; слідова картина; предмет злочинного посягання; особа злочинця та особа потерпілого.

Аналіз первинної інформації про злочин та висування слідчих версій.

Типові слідчі ситуації та відповідні їм алгоритми розслідування на початковому етапі. Тактика проведення першочергових слідчих (розшукових) дій: огляду місця події; обшуку; допиту свідків та потерпілих. Тимчасовий доступ до речей і документів.

Подальший етап розслідування економічних злочинів. Типові слідчі ситуації подальшого етапу розслідування та алгоритми їх вирішення. Тактика проведення окремих слідчих (розшукових) дій.

Використання спеціальних знань у процесі розслідування зазначених злочинів. Види експертиз, що призначаються у провадженнях щодо економічних злочинів.

Практичні завдання до теми 6

Задача № 1

Гр-н Павлюченко, директор ТОВ «Галичанка», в період часу з 01.01.2009 року по 31.12.2011 року, шляхом безпідставного формування податкового кредиту та валових витрат на підставі підроблених документів про проведення фінансово-господарських операцій з підприємствами з ознаками фіктивності умисно ухилився від сплати податку на додану вартість на суму 859841 грн. та податку на прибуток підприємств на суму 630317 грн., а всього податків, які входять в систему оподаткування України та введені у встановленому законом порядку, на загальну суму 1490158 грн., що призвело до фактичного ненадходження до бюджету коштів у великих розмірах.

Так, Павлюченко включив до податкових декларацій з податку на додану вартість за вищевказаний період документально імітовані операції по придбанню брухту чорних металів та макулатури у ТОВ «Бориспіль», ТОВ «Брухт» та ТОВ «Метал». Реально макулатура та металобрухт Павлюченком придбавались у громадян – місцевого населення, а також у невстановлених осіб за готівкові кошти, а документи, оформлені по вказаних операціях від підприємств з ознаками фіктивності використовувались ним з метою формування податкового кредиту з податку на додану вартість і валових витрат підприємства та, як наслідок, зменшення об'єкту оподаткування та ухилення від сплати податків.

З метою реалізації умислу на ухилення від сплати податків директором ТОВ «Галичанка» Павлюченком з врахуванням незаконно сформованого у такий спосіб податкового кредиту та валових витрат були складені податкові декларації з податку на додану вартість та податку на прибуток підприємств за період часу з січня 2009 – по грудень 2011 року, до яких внесені недостовірні дані, підписані ним та передані до контролюючого органу – ДПІ у м. Полтава. Таким чином, дії директора ТОВ «Галичанка» Павлюченка призвели до фактичного ненадходження до бюджету коштів (податків) у великих розмірах.

Завдання:

1. *Надайте криміналістичну характеристику злочину.*
2. *Визначте обставини, які підлягають встановленню у цьому кримінальному провадженні?*
3. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*
4. *Чи доцільно в зазначеному кримінальному провадженні призначати судові експертизи? Якщо так, то які саме?*

Задача № 2

Гр-ки Бондаровська та Поліщук, працюючи на посадах головного бухгалтера та заступника начальника фінансового відділу ТОВ «Морозко» відповідно, домовилися про перерахування коштів з банківських рахунків ТОВ «Морозко» на рахунки інших суб'єктів господарювання, яких їм підшукала їх знайома гр-ка Павленко.

З травня по грудень 2013 р. зазначеними особами було перераховано різним суб'єктам господарювання 1 350 000 гривень. За умовами домовленості всі гроші, що надходили на рахунки інших господарю-

ючих суб'єктів, підлягали переведенню в готівку, за винятком 10% від загальної суми, які залишалися в розпорядженні гр-ки Павленко.

Через 2 дні після кожної операції гр-ка Поліщук зустрічалася з гр-кою Павленко та отримувала готівку, яку розподіляла порівну з гр-кою Бондаровською.

Завдання:

1. *Надайте криміналістичну характеристику злочину.*
2. *Визначте обставини, які підлягають встановленню у цьому кримінальному провадженні?*
3. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
4. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*
5. *Чи доцільно в зазначеному кримінальному провадженні призначати судові експертизи? Якщо так, то які саме?*

Задача № 3

Бажаючи отримати кредит, гр-н Сердюк, керівник ТОВ «Зоря», звернувся до філії банку «Південний» в м. Ужгороді. Для оформлення кредитного договору, необхідним було надання довідки про наявність майна, що надається у заставу. Гр-н Сердюк отримав у невідновленої особи, підроблений документ, а саме: акт на право власності, що містить завідомо неправдиву інформацію – вих. № 04/а від 05.06.2013 року, згідно з яким він володіє нежитловим приміщенням, за адресою якого зареєстроване ТОВ «Зоря» з 16.11.2011 року.

Після цього, гр-н Сердюк подав довідку у зазначений банк та отримав кредит в сумі 500 000 гривень. Кредит у визначений строк не повернув.

Дії гр-на Сердюка кваліфіковано слідчим за ч.1 ст. 222 КК України як шахрайство з фінансовими ресурсами, яке виразилося у наданні завідомо неправдивої інформації банку з метою отримання кредиту, та за ч. 4 ст. 358 КК України як використання завідомо підробленого документа.

Завдання:

1. *Надайте криміналістичну характеристику злочину.*
2. *Визначте обставини, які підлягають встановленню у цьому кримінальному провадженні.*
3. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
4. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*

5. *Чи доцільно в зазначеному кримінальному провадженні призначати судові експертизи? Якщо так, то які саме?*

Задача № 4

Гр-ка Павлюк, будучи приватним підприємцем, мала намір отримати кредит в АБ «Укргазбанк». Для цього вона шляхом дописки внесла неправдиву інформацію, змінивши дані в копіях звітів за 04.04.2012 року, 02.01.2013 року про обсяг виручки від реалізації товарів за звітний квартал наростаючим підсумком з початку терміну дії Свідоцтва про сплату єдиного податку в календарному році у бік збільшення прибутку.

Зазначені копії звітів гр-ка Павлюк надала в банк та уклала кредитний договір, отримавши кредит в сумі 40 000 доларів США. Вказані кредитні кошти гр-ка Павлюк в банк не повернула.

Дії гр-ки Павлюк при внесенні інформації до Єдиного реєстру досудових розслідувань кваліфіковані за ч. 1 ст. 222 КК України.

Завдання:

1. *Надайте криміналістичну характеристику злочину.*
2. *Визначте обставини, які підлягають встановленню у цьому кримінальному провадженні.*
3. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
4. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*
5. *Чи доцільно в зазначеному кримінальному провадженні призначати судові експертизи? Якщо так, то які саме?*

Задача № 5

Гр-н Садовий, працюючи на посаді начальника відділу освіти Самбірської РДА розпоряджався бюджетними коштами на утримання відділу, у зв'язку з чим з 2010 по 2013 рік допустив нецільове використання бюджетних коштів місцевого бюджету на загальну суму 4014 700 гривень.

Зокрема, відповідно до ч. 2 ст. 85 Бюджетного кодексу України забороняється планувати та здійснювати видатки, не внесені до місцевих бюджетів цим Кодексом, а також здійснювати впродовж бюджетного періоду видатки на функціонування бюджетних установ одночасно з різних бюджетів.

Проте, гр-ном Садовим, всупереч ч. 2 ст. 85 Бюджетного кодексу України, видатки на функціонування відділу освіти проведено з двох

бюджетів, а саме: апарат управління відділу освіти фінансувався з Державного бюджету, а інші його підрозділи – районний методичний кабінет, централізована бухгалтерія та група централізованого господарчого обслуговування – з районного бюджету.

Вказані дії органом досудового розслідування кваліфіковані за ч. 2 ст. 210 КК України як використання службовою особою бюджетних коштів усупереч їх цільовому призначенню, предметом яких були бюджетні кошти в особливо великих розмірах.

Завдання:

1. *Надайте криміналістичну характеристику злочину.*
2. *Визначте обставини, які підлягають встановленню у цьому кримінальному провадженні.*
3. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
4. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*
5. *Складіть план допиту гр-на Садового із врахуванням різних ситуацій допиту, що можуть скластися.*
6. *Які судові експертизи можуть бути призначені в зазначеному кримінальному провадженні?*

Задача № 6

Голова Охтирської районної ради уклав з Головою Щасливої сільської ради договір «Про передачу в 2011 році міжбюджетного трансферту у вигляді іншої субвенції за рахунок коштів, які надходять до районного бюджету з цільового фонду розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури області у складі спеціального фонду обласного бюджету Сумської області», який передбачав виділення бюджетних коштів на будівництво вуличного водогону по вул. Київській в с. Щастя Охтирського району.

Відповідно до вищевказаного договору Охтирська районна рада зобов'язувалася за рахунок коштів іншої субвенції, що надходить до районного бюджету і цільового бюджету розвитку, передати сільському бюджету Щасливої сільської ради міжбюджетний трансферт у вигляді іншої субвенції в розмірі 190 000 гривень на фінансування будівництва вуличного водогону по вул. Київській в с. Щасливе.

Гр-н Авраменко, працюючи на посаді директора ТОВ «Будівельник», предметом діяльності якого є будівельні, ремонтні, монтажні, проектні, кошторисні та інші види робіт, уклав договір на проведення

будівництва вуличного водогону в с. Щасливе по вул. Київській з Головою Щасливої сільської ради.

За період з травня по жовтень 2011 р. гр-н Авраменко виготовив та надав для сплати 5 актів форми № КБ-2в по будівництву вуличного водогону. На виконання робіт із будівництва водогону Щасливим сільським головою підписані «Довідки про вартість виконаних будівельних робіт» ф. № КБ-3 та 5 «Актив приймання виконаних будівельних робіт» ф. № КБ-2в на загальну суму 190 000 гривень.

У 2011 році Щасливою сільською радою за виконання робіт із будівництва вуличного водогону ТОВ «Будівельник» через держказначейство було перераховано бюджетні кошти в сумі 190 000 гривень.

Проте, під час перевірки органами Державної податкової служби діяльності ТОВ «Будівельник» встановлено, що у директора гр-на Авраменка відсутні подорожні листи та інші документи, що підтверджують використання ним власних автомобілів та механізмів для виконання робіт із будівництва водогону.

Між гр-ном Авраменком та директором ТОВ «Транспортник» г-ном Порохом були укладені договори про надання послуг з експлуатації машин та механізмів, за результатами виконаних робіт складені акти про виконання вищевказаних договорів.

Викладене свідчить проте, що Директор ТОВ «Будівельник» гр-н Авраменко з метою привласнення бюджетних коштів включив до підсумкової відомості ресурсів до 5-ти актів приймання виконаних будівельних робіт» ф. № КБ-2в, транспортні витрати та матеріали придбання та використання, яких не підтвердив документально на загальну суму 61 000 грн., що призвело до завищення вартості виконаних робіт та до незаконного отримання приватною фірмою бюджетних коштів на вище вказану суму.

Завдання:

1. *Надайте криміналістичну характеристику злочину.*
2. *Визначте обставини, які підлягають встановленню у цьому кримінальному провадженні.*
3. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
4. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*
5. *Складіть план допиту гр-на Авраменка із врахуванням різних ситуацій допиту, що можуть скластися.*
6. *Які судові експертизи можуть бути призначені в зазначеному кримінальному провадженні?*

Задача № 7

Гр-н Пономаренко, будучи директором ТОВ «Запоріжжя», маючи намір ухилитися від сплати податків, уклав низку договорів з ТОВ «Порошок» та ТОВ «Горошок» на закупівлю сільськогосподарської продукції та інших товарів народного споживання.

На підставі цих договорів було перераховано грошові кошти на суму 3 000 000 гривень з урахуванням ПДВ, при цьому жодних товарів за цими договорами підприємство не отримало. За безтоварними операціями з рахунків одного підприємства на рахунки інших перераховувалися кошти з подальшим незаконним зняттям готівки під видом закупівлі.

Таким чином, було незаконно сформовано податковий кредит і валові витрати, занижено податкові зобов'язання ТОВ «Запоріжжя» з податку на додану вартість і податку на прибуток на загальну суму 1 450 000 гривень.

Завдання:

1. *Надайте криміналістичну характеристику злочину.*
2. *Визначте обставини, які підлягають встановленню у цьому кримінальному провадженні.*
3. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
4. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*
5. *Складіть план допиту гр-на Пономаренка із врахуванням різних ситуацій допиту, що можуть скластися.*
6. *Які судові експертизи можуть бути призначені в зазначеному кримінальному провадженні?*

Задача № 8

Гр-ка Ващук, займаючи посаду директора ТОВ «Волинянка», маючи на меті отримати податкову вигоду, пов'язану з бюджетним відшкодуванням податку на додану вартість в сумі 1 999 100 грн., подала до ДПІ у м. Луцьк декларацію з ПДВ за серпень 2012 року з зазначенням суми, що підлягає бюджетному відшкодуванню на розрахунковий рахунок ТОВ «Волинянка» у банку у розмірі 1 999 100 грн., розрахунок суми бюджетного відшкодування та заяву про повернення суми бюджетного відшкодування на вказану суму, без врахування того, що згідно поданих до ДПІ у м. Луцьк декларацій з податку на додану вартість ТОВ «Волинянка» не проводило діяльності протягом останніх

дванадцяти календарних місяців, а також мало обсяги оподаткування операцій за останні 12 календарних місяців менші, ніж заявлена сума бюджетного відшкодування (обсяг оподаткування операцій дорівнює 0 грн., сума заявлена до відшкодування –1 999 100 грн.).

При цьому гр-ка Ващук, маючи на меті незаконно отримати податкову вигоду, пов'язану із бюджетним відшкодуванням податку на додану вартість в сумі 1 999 100 грн., використала документи, які імітували проведення господарських операцій по придбанню ТОВ «Волинянка» у ТОВ «Богдан» будівельних матеріалів.

Гр-ка Ващук також перерахувала через банк на рахунок ТОВ «Богдан» кошти за ніби то придбані будівельні матеріали згідно платіжних доручень на загальну суму 11 994 600 грн. Зареєстроване організовану злочинною групою ТОВ «Богдан» діяло для маскування безтоварних операцій, імітації легальної фінансово-господарської діяльності і прикриття незаконної діяльності підприємств та організацій, будівельні матеріали для ТОВ «Волинянка» фактично не продавало і не поставляло.

Завдання:

1. *Надайте криміналістичну характеристику злочину.*
2. *Визначте обставини, які підлягають встановленню у цьому кримінальному провадженні.*
3. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
4. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*
5. *Які судові експертизи можуть бути призначені в зазначеному кримінальному провадженні?*

Задача № 9

Гр-н Павловський, погодившись на пропозицію невідомих осіб, без наміру здійснювати господарську діяльність, зазначену в установчих документах, згідно з нотаріально посвідченим договором купівлі-продажу 100% корпоративних прав 31.08.2011 р. придбав ПП «Зоологічне», переоформив право власності на корпоративні права та призначив себе на посаду директора підприємства.

Як власник і службова особа ПП «Зоологічне», самостійно жодної господарської діяльності від імені підприємства не здійснював. Однак, перебуваючи у злочинній змові з невідомими особами і достовірно знаючи, що реєструє (набуває) підприємство, яке створюватиме видимість

здійснення фінансово-господарської діяльності та буде діяти в порушення вимог законодавства, що регулює здійснення підприємницької діяльності, ведення бухгалтерського та податкового обліків, надав для здійснення фіктивного підприємництва невідомим особам печатку, установчі документи та підписані грошові чеки на зняття готівки підприємства, в результаті чого сприяв невідомим особам у прикритті незаконної діяльності.

Таким чином, гр-н Павловський вчинив співучасть у фіктивному підприємстві, тобто придбання суб'єкта підприємницької діяльності (юридичної особи) з метою прикриття незаконної діяльності, що заподіяло велику матеріальну шкоду державі, зокрема, контрагентами-вигодонабувачами не сплачено до бюджету податків на загальну суму 2 136 563 грн.

Завдання:

1. *Надайте криміналістичну характеристику злочину.*
2. *Визначте обставини, які підлягають встановленню у цьому кримінальному провадженні.*
3. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
4. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*
5. *Складіть план допиту гр-на Павловського із врахуванням різних ситуацій допиту, що можуть скластися.*
6. *Які судові експертизи можуть бути призначені в зазначеному кримінальному провадженні?*

Задача № 10

Гр-ка Федова, діючи умисно в інтересах невстановлених осіб, створила та придбала суб'єкти підприємницької діяльності, а саме: ТОВ «Золото», ПП «Гвинт», ТОВ «Прибуток» та ТОВ «Зір» з метою прикриття незаконної діяльності.

За допомогою цих фірм гр-ка Федова за рахунок використання реквізитів і документів зазначених підконтрольних їй фіктивних СПД, незаконно документально оформлювала безтоварні господарські операції по нібито придбанню суб'єктами підприємницької діяльності товарів, робіт (послуг). Гр-ка Федова також подавала податкову звітність, яка підтверджувала здійснення фінансово-господарських операцій з низкою СПД.

За період діяльності вказаних підприємств гр-ка Федова здійснила 27 фіктивних господарських операцій з 5 СПД на загальну суму 20 546 000 гривень.

Завдання:

1. *Надайте криміналістичну характеристику злочину.*
2. *Визначте обставини, які підлягають встановленню у цьому кримінальному провадженні.*
3. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
4. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*
5. *Складіть план допиту гр-ки Федової із врахуванням різних ситуацій допиту, що можуть скластися.*
6. *Які судові експертизи можуть бути призначені в зазначеному кримінальному провадженні?*

Завдання для самостійної роботи

Розв'язати задачі.

Спеціальна література до теми 6

1. *Ахтирська Н.* Криміналістична тактика у методиці розслідування економічних злочинів / Н. Ахтирська // Вісник Академії правових наук України. Харків: «Право», 1997. – № 4 (11). – С.163–165.
2. *Ахтирська Н.* Проблеми методики розслідування економічних злочинів / Н. Ахтирська // Держава і право. Київ, 2001. – № 11. – С.423–425.
3. *Ахтирська Н. М.* Щодо ролі судово-економічних експертиз у методиці розслідування економічних злочинів / Н. М. Ахтирська // Проблемні питання судово-економічної експертизи. Дніпропетровськ: ХНДІСЕ, 2001. – С.23–27.
4. *Волобуєв А. Ф.* Взаємодія при розслідуванні економічних злочинів: монографія / А. Ф. Волобуєв та ін. – Х.: Курсор, 2009. – 320 с.
5. *Дондик Н. А.* Використання спеціальних бухгалтерських знань при розслідуванні економічних злочинів: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Н. А. Дондик; Харківський національний ун-т внутрішніх справ. – Х., 2006. – 20 с.
6. *Журавель В. А.* Проблеми вдосконалення наукового забезпечення практики розслідування економічних злочинів / В. А. Журавель // Питання боротьби зі злочинністю: Збірник наукових праць. – Харків, 2005. – Вип. 10. – С. 90–98.

7. *Корж В. П.* Теоретичні основи методики розслідування злочинів, скоюваних організованими злочинними утвореннями у сфері економічної діяльності: автореф. дис... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.09 / В. П. Корж; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2003. – 48 с.
8. *Корнієнко В. В.* Криміналістична характеристика та основні положення розслідування економічних злочинів, вчинених з використанням банків: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / В. В. Корнієнко; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2012. – 20 с.
9. *Костроміна О. Г.* Наукові засади розслідування економічних злочинів, вчинених організованими групами: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / О. Г. Костроміна; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2003. – 17 с.
10. *Лисенко В. В.* Виявлення податковою міліцією ухилень від сплати податків / В. В. Лисенко. – К.: [б.в.], 2002. – 168 с.
11. *Лисенко В. В.* Проблеми криміналістичного забезпечення розслідування податкових злочинів: Автореф. дис... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.09 / В. В. Лисенко; Київський національний ун-т внутрішніх справ. – К., 2006. – 32 с.
12. *Погорецький М. А.* Доказування шахрайства з фінансовими ресурсами / М. А. Погорецький, Д. С. Паламар // Державна безпека України: наук. – практ. зб. НАН України і СБ України. – К., 2009. – № 17. – С. 87–93.
13. *Погорецький М. А.* Злочини у кредитно-фінансовій і банківській сферах: проблеми викриття / М. А. Погорецький // Вісник Луганської акад. внутр. справ України ім. 10-річчя незалежності України. – Луганськ: РВВ ЛАВС, 2002. – Спец. вип. 1: Актуальні проблеми оперативно-розшукової діяльності. – С. 61–65.
14. *Погорецький М. А.* Податок на додану вартість: генезис і проблеми протидії ухиленню від його сплати та незаконному відшкодуванню / М. А. Погорецький, С. В. Коваленко // Вісник прокуратури. – 2009. – № 9. – С. 78–86.
15. *Погорецький М. А.* Розслідування економічних злочинів. Навчальний посібник / М. А. Погорецький, О. О. Вакулик, Д. Б. Сергеева. – К.: Дакор, 2014. – 176 с.
16. *Погорецький М. А.* Роль оперативно-розшукової діяльності у доказуванні шахрайства з фінансовими ресурсами / М. А. Погорецький, Д. С. Паламар // Південноукраїнський правничий часопис. – Одеса, 2008. – № 4. – С. 52–60.

17. *Погорецький М. А.* Способи вчинення злочинів у кредитно-банківській сфері та їх значення для оперативно-розшукової діяльності та кримінального процесу / М. А. Погорецький, О. О. Сухачов // Кримський юрид. вісник. – Сімферополь, 2009. – Вип. 2 (6). – С. 14–22.
18. *Пчеліна О. В.* Особливості предмета доказування у кримінальних справах про економічні злочини та їх вплив на методику розслідування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / О. В. Пчеліна; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2010. – 20 с.
19. *Сергеева Д. Б.* Використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності для обґрунтування проведення слідчих дій при розслідуванні економічних злочинів / Д. Б. Сергеева // Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави: Мат-ли IV міжнар. наук. – практ. конф. (24 лютого 2012 р.). – Одеса: ОДУВС, 2012. – С. 245–246.
20. *Татаров О. Ю.* Виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних з використанням засобів доступу до банківських рахунків: метод. рек. / В. О. Фінагєєв, С. С. Чернявський, О. Ю. Татаров та ін. – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2013. – 79 с.
21. *Татаров О. Ю.* Розкриття та розслідування незаконних дій з банківськими платіжними картками: метод. рек. / О. Ю. Татаров та ін. – К., 2011. – 56 с.
22. *Цимбал П. В.* Податки, податкова система України, податкова злочинність: історія, теорія, практика: монографія / П. В. Цимбал. – Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2007. – 320 с.
23. *Цимбал П. В.* Попередження, виявлення, розкриття та розслідування податкових злочинів: монографія / П. В. Цимбал. – Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2009. – 408 с.
24. *Чернявський С. С.* Фінансове шахрайство: методологічні засади розслідування: монографія / С. С. Чернявський. – К. «Хай-Тек Пресс», 2010. – 624 с.
25. *Шепітько В. Ю.* Злочини у сфері економіки: сучасні проблеми криміналістичної науки / В. Ю. Шепітько // Вісник Академії правових наук України. – Х., 1997. – № 4 (11). – С. 160–161.

ТЕМА 7. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З НАДАННЯМ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ

Теоретичні питання

Криміналістична характеристика злочинів у сфері службової діяльності. Елементи криміналістичної характеристики: способи вчинення, підготовки та приховування злочину; час, місце та обстановка вчинення злочинів; особа злочинця та особа потерпілого.

Особливості початку досудового розслідування. Типові слідчі ситуації та відповідні їм алгоритми розслідування на початковому етапі. Першочергові слідчі (розшукові) дії.

Особливості розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою. Криміналістична характеристика злочину цього виду. Типові слідчі ситуації зазначеного злочину та обставини, які підлягають встановленню. Тактична операція «затримання на гарячому». Тактика проведення окремих слідчих (розшукових) дій.

Особливості розслідування зловживання владою або службовим становищем. Елементи криміналістичної характеристики зазначеного злочину. Типові слідчі ситуації та версії початкового етапу розслідування. Тактика проведення огляду документів, огляду місця події, допиту свідків і підозрюваних, обшук у службової особи за місцем проживання або роботи.

Особливості розслідування службової недбалості. Типові слідчі ситуації та алгоритми їх вирішення. Тактика проведення окремих слідчих (розшукових) дій на початковому і подальшому етапах.

Практичні завдання до теми 7

Задача № 1

До правоохоронних органів звернувся гр-н Хромченко, який повідомив про те, що він, працюючи експедитором Фермерського господарства, регулярно здійснює перетин державного кордону у зв'язку із постачанням сільськогосподарської продукції в Республіку Білорусь. В пункті митного контролю транспортні засоби та вантажі піддаються проходженню радіаційного контролю, здійснюється перевірка документів на підконтрольні об'єкти, проставлення відповідних штампів про здійснення екологічного контролю на товарно-транспортних та товарно-супровідних документах на вантажі, здійснюється оформлення Екологічної декларації. При цьому гр-н Оксамитовий, головний спеціаліст – державний інспектор з охорони навколишнього природного середовища відділу екологічного та радіаційного контролю на митній території, який здійснює огляд, свідомо затягує проведення екологічного контролю, та, як наслідок, митне оформлення та вивезення товарів за межі України, створюючи умови, за яких заявник та інші особи були вимушені надати йому неправомірну вигоду для запобігання шкідливим наслідкам – безпідставного затягування екологічного та радіаційного контролів, оформлення Екологічних декларацій та псуванню транспортованої продукції. Як повідомив заявник, він змушений був передати інспектору Оксамитовому 1600 грн.

Завдання:

1. *Надайте криміналістичну характеристику злочину.*
2. *Визначте обставини, які підлягають встановленню у цьому кримінальному провадженні.*
3. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
4. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*
5. *Складіть план допиту гр-на Хромченко.*
6. *Які судові експертизи можуть бути призначені в зазначеному кримінальному провадженні?*

Задача № 2

За спецлінією «102» надійшло повідомлення про те, що до завідувача поліклінічним відділенням ОКЗ ЛОР «Львівський обласний Державний клінічний наркологічний диспансер» звернувся гр-н Пе-

трус та пояснив, що йому потрібна довідка про проходження курсу лікування від наркоманії з метою подання її в органи внутрішніх справ для подальшого звільнення від кримінальної відповідальності на підставі ч. 4 ст. 307 КК України. Однак від реального проходження курсу лікування гр-н Петрун відмовився, оскільки не вважав себе наркозалежним. При зустрічі в службовому кабінеті № 1 поліклінічного відділення завідувач вимагав від гр-на Петруна за підготовку амбулаторної картки про нібито проходження останнім курсу лікування від наркоманії, без реального проведення такого, для подальшого отримання довідки про проходження курсу лікування від наркоманії 2000 грн., на що останній погодився та передав вказану суму.

Завдання:

1. *Надайте криміналістичну характеристику злочину.*
2. *Визначте обставини, які підлягають встановленню у цьому кримінальному провадженні.*
3. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
4. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*
5. *Складіть план допиту гр-на Петруна й завідувача поліклінічним відділенням із врахуванням різних ситуацій допиту, що можуть скластися.*
6. *Які судові експертизи можуть бути призначені в зазначеному кримінальному провадженні?*

Задача № 3

До ЄРДР були внесені відомості, які надійшли від контролюючих органів, про кримінальне правопорушення, попередньо кваліфіковане за ч. 1 ст. 364 КК України та ч. 1 ст. 366 КК України.

Відповідно до наданої інформації гр-н Солодкий, перебуваючи на посаді головного спеціаліста відділу технічного нагляду Управління технічного нагляду, охорони праці та пожежної безпеки Державної інспекції сільського господарства, відповідно до затвердженого Наказу начальника інспекції, будучи державним службовцем 11 рангу 6 категорії та відповідно до посадової інструкції – головою експертної комісії під час приймання іспитів у фізичних осіб на право отримання посвідчень машиніста-тракториста, протиправно, без законних на те підстав, використовуючи надані йому владні повноваження, зловживаючи своїм службовим становищем, всупереч вста-

новленого порядку приймання іспитів, в період часу з січня 2013 р. по лютий 2014 р., умисно порушив п. п. 2.1. (приймання теоретичних і практичних іспитів на право керування машинами категорій, що заявлені для отримання посвідчення тракториста-машиніста, здійснюється комісією інспекції), 2.2 (іспити приймаються екзаменаційною комісією у складі не менш ніж три особи. Комісію очолює державний інспектор – голова комісії), 2.3 (Члени екзаменаційної комісії повинні знати правила дорожнього руху, правила технічної експлуатації машин, методики проведення іспитів і мати вищу освіту з напрямку, за яким здійснюється підготовка кваліфікованих робітників або спеціальну педагогічну освіту), порядку складання та приймання іспитів, затверджених Наказом Міністерства аграрної політики України «Про затвердження Порядку складання, приймання іспитів для отримання права на керування тракторами, в тому числі саморобними, самохідними сільськогосподарськими, меліотарними і дорожньо-будівельними машинами та Вимог до екзаменаційних білетів».

Гр-н Солодкий під час приймання іспитів у фізичних осіб в своєму службовому кабінеті за відсутності двох обов'язкових членів екзаменаційної комісії, власноручно виконував підписи у екзаменаційних картках навпроти прізвищ членів комісії, чим підтверджував легітимність позитивної здачі іспитів фізичними особами. Після цього видав фізичним особам посвідчення тракториста-машиніста у загальній кількості 56 штук, чим спричинив інтересам держави істотної шкоди шляхом підриву авторитету органу державної влади – Державної інспекції сільського господарства.

Завдання:

1. *Які відомості необхідно внести до ЄРДР відповідно до наданої інформації про злочин?*
2. *Надайте криміналістичну характеристику злочину.*
3. *Складіть план допиту гр-на Солодкого. Які тактичні прийоми доцільно застосувати під час допиту?*
4. *Складіть план допиту осіб, які отримали посвідчення тракториста-машиніста у вказаний в акті перевірки спосіб.*
5. *Що необхідно виявити й вилучити під час обшуку в службовому кабінеті гр-на Солодкого?*
6. *Які експертизи доцільно призначити у зазначеному кримінальному провадженні? Які питання поставити на їх вирішення?*

Задача № 4

До правоохоронного органу звернувся гр-н Абалкін із заявою про те, що 24 вересня 2014 р., перебуваючи на зупинці громадського транспорту по вул. Лук'янівській, 2 у м. Києві, був безпідставно затриманий співробітниками патруля ППС, начебто у зв'язку із вчиненням ним адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173 КУпАП. Представники міліції пред'явили вимогу надати документи, що посвідчують особу, однак документів гр-н Абалкін при собі не мав. В цей час до них під'їхав автопатруль АП-9 й працівники міліції запропонували гр-ну Абалкіну прослідувати до районного управління міліції.

Після прибуття на місце, черговий інспектор патрульної служби – кінолог 3-го взводу батальону патрульної служби словесно образив гр-на Абалкіна та наніс два удари кулаком в область тулуба та один удар ногою по нижній кінцівці, спричинивши гр-ну Абалкіну легкі тілесні ушкодження.

Завдання:

1. *Надайте криміналістичну характеристику злочину.*
2. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
3. *Складіть план допиту гр-на Абалкіна.*
4. *Які експертизи необхідно призначити у зазначеному кримінальному провадженні? Вкажіть питання, що доцільно поставити на їх вирішення.*
5. *Складіть план розслідування кримінального правопорушення.*

Задача № 5

17 вересня 2013 р. близько 14 год. начальник відділу Держземагенства державний службовець 11 рангу гр-ка Санчина, знаходячись у своєму службовому кабінеті, діючи умисно, із корисливих мотивів, достовірно знаючи, що в її службові обов'язки не входить прийняття рішення про видачу наказів на розробку проектів відводів земельних ділянок, про затвердження зазначених проектів відводів, передачу у власність фізичних осіб земель державної, або комунальної власності, одержала від гр-на Світожа грошові кошти у сумі 25 000 доларів США за здійснення впливу на прийняття посадовими особами Головного управління Держземагенства рішення про відведення земельних ділянок для садівництва.

Завдання:

1. *Надайте криміналістичну характеристику злочину.*

- 2. Чим характеризується слідча ситуація, що склалася?*
- 3. Складіть план допиту гр-ки. Санчиної. Які тактичні прийоми доцільно застосувати у випадку конфліктної ситуації допиту?*
- 4. Складіть план допиту гр-на Світож. Які тактичні прийоми доцільно використати у випадку конфліктної ситуації допиту?*
- 5. Як доцільно діяти у випадку, якщо гр-ка Санчина надає показання, що вказана сума була нею одержана у якості повернутого їй гр-ном Світож боргу?*
- 6. Які експертизи доцільно призначити у зазначеному кримінальному провадженні?*

Задача № 6

Представник садового товариства «Ветеран» направив заяву про злочин, що, на його погляд, вчинив гр-н Хрипун, голова селищної ради.

У заяві зазначено, що зловживаючи своїм службовим становищем з метою незаконного одержання у власність земельної ділянки на території Садового товариства «Ветеран», гр-н Хрипун склав та підписав завідомо неправдивий документ у вигляді виписки з рішення сесії селищної ради про те, що йому у приватну власність передано земельну ділянку площею 0,12 га. На сфальсифікованій виписці з рішення поставив відбиток гербової печатки. Однак відповідно до оригіналу рішення сесії та протоколу пленарного засідання указаної сесії, а також протоколів засідання правління і загальних зборів членів садового товариства, у власність вказана земельна ділянка не передавалась.

Вказаною особою також було підписано та проставлено гербову печатку на державному акті на право власності, після чого він був направлений до відділу земельних ресурсів для державної реєстрації права власності. У подальшому земельна ділянка була продана гр-ці Рубинській (вартість незаконно отриманої ділянки складає 1 467 384 грн.).

Завдання:

- 1. Складіть план допиту заявника. Які обставини необхідно з'ясувати під час допиту?*
- 2. Складіть план допиту гр-на Хрипуна. Які документи доцільно вилучити в ході обшуку за місцем роботи гр-на Хрипуна?*
- 3. Вкажіть порядок відібрання зразків підпису та почерку.*
- 4. Які експертизи доцільно призначити у зазначеному кримінальному провадженні? Які питання поставити їх вирішення?*

Задача № 7

Гр-ка Кучеренко, перебуваючи на посаді головного спеціаліста відділу з призначення пенсій управління Пенсійного фонду України, використовуючи своє службове становище, всупереч інтересам служби, склала завідомо підроблені офіційні документи щодо наявності у гр-на Іванова трудового стажу в районах Крайньої Півночі, що дає право на підвищення йому рівня пенсії, та використавши їх, підготувала й підписала розпорядження, яким безпідставно призначила гр-ну Іванову пенсію в завищеному розмірі. Внаслідок цих дій у період часу з 25 липня 2010 року по 31 січня 2013 року останньому була зайво нарахована й виплачена пенсія на загальну суму 26 111,41 грн.

Як було встановлено перевіркою контролюючих органів, такі порушення встановленого порядку нарахування пенсій вчинялися гр-кою Кучеренко неодноразово щодо різних осіб. Внаслідок вчинення зловживання службовим становищем гр-кою Кучеренко Пенсійному фонду України заподіяно матеріальну шкоду в розмірі 507 098,02 грн.

Завдання:

1. *Надайте криміналістичну характеристику злочину.*
2. *Чим характеризується слідча ситуація, що склалася?*
3. *Складіть план допиту гр-ки Кучеренко. Які тактичні прийоми доцільно застосувати у випадку конфліктної ситуації допиту?*
4. *Які експертизи доцільно призначити у зазначеному кримінальному провадженні?*
5. *Які слідчі (розишукові) дії доцільно провести на початковому етапі розслідування? Які документи доцільно вилучити?*
6. *Які експертизи доцільно призначити у зазначеному кримінальному провадженні? Які питання поставити на їх вирішення?*

Задача № 8

Старший оперуповноважений карного розшуку РУ ГУМВС України в м. Києві лейтенант міліції Шпаченко, достовірно знаючи, що на території спеціального майданчику для тимчасового зберігання транспортних засобів зберігаються пошкоджені та інші транспортні засоби, вилучені підрозділами ДАІ відповідно до вимог чинного законодавства, а також те, що право розпорядження вказаними транспортними засобами йому ніхто не делегував, без відома службових осіб та керівників структурних підрозділів правоохоронних органів, вважаючи, що вказані транспортні засоби в силу пошкоджень та три-

валого терміну зберігання прийшли в непридатний для використання за цільовим призначенням стан, вирішив збути їх на пункти приймання металобрухту.

З метою реалізації свого умислу, гр-н Шпаченко залучив до переміщення транспортних засобів свого знайомого гр-на Федченка, який знайшов транспортні засоби, необхідні для завантаження та перевезення металобрухту, та залучив до їх перевезення свого знайомого гр-на Скляра.

Протягом трьох днів з використанням автомобіля «Камаз», автомобіля «МАН», автокрану «ЗИЛ-133» вказані особи вивезли на пункти приймання металобрухту 138 транспортних засобів.

Крім цього, із території спецмайданчику за вказівкою Шпаченка гр-н Скляр перемістив на автосервіс для проведення ремонту один автомобіль марки УАЗ, а також автотягач марки «Сканія» з металеву цистерною.

Завдання:

1. *Складіть план допиту гр-на Шпаченка. Які тактичні прийоми доцільно застосувати з урахуванням професійної обізнаності особи?*
2. *Складіть плани допитів гр-н Федченка та Скляра.*
3. *Події на автотериторії фіксувалися за допомогою відеокамер спостереження. Однак вказані особи не впізнали себе на зображеннях. Яке значення у кримінальному провадженні мають відеозаписи з камер спостереження у цьому випадку?*
4. *Які експертизи доцільно призначити у зазначеному кримінальному провадженні? Які питання слід поставити на їх вирішення?*

Задача № 9

21 листопада 2013 року у центральній частині м. Києва у зв'язку із прийняттям Кабінетом Міністрів України розпорядження щодо призупинення процесу підготовки до укладення Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом розпочалися мирні акції протесту. З 1–2 грудня 2013 року до участі у вказаних мирних акціях протесту долучився гр-н Степанченко.

Для охорони громадського порядку та безпеки громадян під час проведення заходів виділено наряди міліції та додаткові сили, а також було передбачено, що: під час виникнення групових порушень гро-

мадського порядку особовий склад діє в групі оточення шляхом виставлення військових ланцюжків; при несенні служби особовий склад військового наряду стежить за поведінкою громадян, затримує і передає нарядам ОВС осіб, які порушують громадський порядок, роблять спроби створити паніку, перебувають у стані сильного алкогольного чи наркотичного сп'яніння, на прохання керівників заходу або за вказівкою оперативного начальника виводять сторонніх громадян і передають їх оперативним працівникам; при загрозі прориву військових ланцюжків доповідати оперативному начальнику, за його вказівкою збільшувати щільність ланцюжка і відновлювати лінію ланцюжка, за необхідності з цією метою використовується резерв.

Під час вказаних подій 2 грудня 2013 р. близько 12 год. 30 хв. неподалік від входу до готелю «Дніпро», на пішохідній частині військовослужбовець військової частини затримав гр-на Степанченка, якого за одягом та льодорубом, який останній тримав у руках, ідентифікував як активного учасника акцій протесту та вирішив доправити до місцезнаходження керівництва підрозділу військової частини.

Затриманий гр-н Степанченко через застосовані до нього засоби фізичного впливу будь-якого опору не чинив. Разом з тим, під час доставлення затриманого, військовослужбовець, усвідомлюючи, що затриманий не чинить та позбавлений можливості чинити опір, здійснити втечу або заподіяти будь-кому шкоду, достовірно знаючи, що завдання ударів по голові забороняється навіть з використанням гумового кийка, проявляючи свою зверхність та зухвалість, хизуючись перед оточуючими наявністю владних повноважень, дерев'яним держакком вказаного льодоруба наніс удар в обличчя затриманого, що спричинило легке тілесне ушкодження та завдало фізичного болю останньому.

На шляху слідування до конвойного автомобіля військовослужбовець, проявляючи зверхність та грубість, провів огляд частини верхнього одягу затриманого. При цьому про факт проведення вказаного огляду будь-яких документів не склав, права затриманому не роз'яснив.

Кримінальне провадження було відкрите на підставі наданих правоохоронним органам засобами масової інформації фото- та відеоматеріалів, на яких зафіксоване нанесення тілесних пошкоджень затриманого, його конвоювання до службового авто та огляд.

Завдання:

1. *Надайте криміналістичну характеристику злочину.*
2. *Дайте оцінку слідчій ситуації, що склалася.*
3. *Складіть план початкового етапу розслідування злочину.*
4. *Складіть план допиту військовослужбовця, який здійснив затримання гр-на Степанченка. Які тактичні прийоми доцільно застосувати під час допиту?*
5. *Складіть план допиту представників ЗМІ, які здійснювали фото-відео зйомку.*
6. *Які питання доцільно поставити на вирішення судово-медичної експертизи? Які питання доцільно поставити на вирішення експертизи фото-відеозображень?*

Задача № 10

Гр-н Восковець звернувся із заявою до правоохоронних органів про те, що головний державний санітарний лікар вимагає у нього дві тисячі доларів США за видачу санітарних паспортів на автотранспорт, призначений для перевезення харчових продуктів. При цьому заявник надав диктофон із записом відповідної розмови.

Завдання:

1. *Складіть плани допитів потерпілого та санітарного лікаря.*
2. *Які подальші дії доцільно вжити для викриття санітарного лікаря? Складіть план провадження слідчих (розшукових) та негласних розшукових (слідчих) дій.*
3. *Які об'єкти необхідно вилучити під час проведення обшуку в кабінеті санітарного лікаря?*
4. *Які види експертиз доцільно призначити у зазначеному кримінальному провадженні? Які питання поставити на їх вирішення?*
5. *Яким чином доцільно використати диктофон з записом розмови?*

Завдання для самостійної роботи

Розв'язати задачі.

Спеціальна література до теми 7

1. *Бантшишев О. Ф. Поняття злочинів у сфері службової діяльності та їх розслідування: навч. посібник / О. Ф. Бантшишев і ін. – Трускавець: МПНВКП фірма «Плеяда», 2006. – 142 с.*

2. *Біленчук П. Д.* Особливості розслідування хабарництва: теорія і практика: монографія / П. Д. Біленчук; Київський національний ун-т внутрішніх справ. Навчально-науковий ін-т підготовки слідчих і криміналістів. – К.: ННПСК КНУВС. – 2009. – 42 с.
3. *Бондаренко Д. А.* Розслідування зловживань владою або службовим становищем та перевищень влади або службових повноважень (криміналістична характеристика та початковий етап розслідування): автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Д. А. Бондаренко; Харківський національний ун-т внутрішніх справ. – Х., 2009. – 16 с.
4. Бояров, В. І. Деякі особливості розслідування хабарництва в сучасних умовах / В. І. Бояров // Слідча практика України. Вип. 8. – Х.: Східно-регіонал. центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2010. – С. 17–23.
5. *Давиденко В.* Виявлення ознак хабарництва та особливості початкового етапу розслідування / В. Давиденко // Вісник прокуратури: загальнодержавне фахове юридичне видання / Генеральна прокуратура України; Нац. юр. ак. України ім. Ярослава Мудрого; КНУ ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2011. – № 6 (120). – С. 106–111.
6. *Жупіна О. С.* Розслідування насильницьких злочинів, вчинених працівниками органів внутрішніх справ під час виконання службових обов'язків: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / О. С. Жупіна; Акад. адвокатури України. – Київ, 2014. – 19 с.
7. *Кальман О. Г.* Деякі питання методики оцінки ефективності антикорупційної діяльності / О. Г. Кальман // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика): наук. – практ. журн. – К., 2008. – Вип. 18. – С. 129–135.
8. *Кислий А. М.* Деякі організаційно-правові аспекти викриття хабарництва / А. М. Кислий // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика): наук. – практ. журн. – К., 2009. – Вип. 20. – С. 111–116.
9. *Мишков М. Я.* Методика розслідування хабарництва: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / М. Я. Мишков; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2005. – 20 с.
10. *Міронов С. В.* Розслідування перевищення влади або службових повноважень співробітниками правоохоронних органів: правові та організаційні проблеми / С. В. Міронов // Теорія та практика

судової експертизи і криміналістики: збірник наукових праць. – 2012. – Вип. 12. – С. 60–64.

11. *Мудрецька Г. В.* Методика розслідування викрадень бюджетних коштів вчинених шляхом зловживання службовим становищем: монографія / Г. В. Мудрецька. – Донецьк: Ноулідж, Донец. від-ня, 2013. – 218 с.
12. *Приходько О. В.* Тактичні операції при розслідуванні хабарництва, вчиненого у сфері правоохоронної діяльності / О. В. Приходько // Право і безпека: Науковий журнал. – 2010. – № 3. – С. 188–192.
13. *Соколова Я. А.* Проведення допиту під час розслідування злочинів, передбачених ст. 368 КК України / Я. А. Соколова // Держава і право: збірник наукових праць. – К., 2012. – Вип. 57. – С. 425–430.
14. *Степанюк Р. Л.* Основи комплексної методики розслідування службових злочинів корупційної спрямованості, вчинені в бюджетній сфері / Р. Л. Степанюк // Форум права. – 2012. – № 2. – С. 659–664.
15. *Татаров О. Ю.* Розслідування злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг: метод. рек. / О. Ю. Татаров та ін. – К., 2012. – 184 с.
16. *Трепак В. М.* Розслідування хабарництва, що вчиняється суддями: монографія / В. М. Трепак. – К.: Атіка-Н, 2012. – 200 с.
17. *Шило А. І.* Методика розслідування хабарництва в контексті нового антикорупційного законодавства України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / А. І. Шило; Ген. прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України. – К., 2013. – 18 с.
18. *Шепітько В. Ю.* Розслідування злочинів корупційної спрямованості: наук. – практ. посіб. / В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель; Нац. акад. прав. наук України, НДІ вивч. пробл. злочинності ім. В. В. Сталіна. – Х.: Харків юридичний, 2013. – 219 с.
19. *Чичиркіна С. П.* Організація і тактика розслідування службового підроблення: автор. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / С. П. Чичиркіна. – К., 2012. – 19 с.
20. *Чичирко С. В.* Типові слідчі ситуації та особливості висування версій при розслідуванні проявів корупційної діяльності у правоохоронних та судових органах / С. В. Чичирко // Право і суспільство: науковий журнал. – 2010. – № 5. – С. 455–460.

ТЕМА 8.

МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З НЕНАЛЕЖНИМ ВИКОНАННЯМ ПРОФЕСІЙНИХ ОBOB'ЯЗКІВ МЕДИЧНИМ ПРАЦІВНИКОМ

Теоретичні питання до теми 8

Криміналістична характеристика злочинів, вчинених при наданні медичної допомоги. Елементи криміналістичної характеристики злочинів, вчинених медичними працівниками під час виконання професійних обов'язків: спосіб вчинення злочину; типова слідова картина; особа злочинця; особа потерпілого. Кореляційні залежності між елементами криміналістичної характеристики злочинів, що вчиняються при наданні медичної допомоги.

Організація та планування розслідування злочинів, вчинених медичними працівниками. Типові слідчі ситуації та алгоритм їх вирішення під час розслідування «медичних злочинів». Висунення та перевірка слідчих версій в ході розслідування злочинів, вчинених при наданні медичної допомоги.

Особливості організації й тактики проведення слідчих (розшукових) дій в ході розслідування «медичних злочинів». Особливості проведення слідчого огляду: огляд місця події; огляд медичних документів, матеріалів відомчих перевірок, клініко-анатомічних і клінічних конференцій; огляд інструментів, медикаментів, упаковок ліків, які застосовувалися під час лікування; огляд медичних відходів (бинтів, серветок тощо); огляд тіла потерпілого пацієнта (освідування); огляд трупа пацієнта. Особливості тактики допиту свідків, потерпілих, підозрюваних під час розслідування злочинів, що вчиняються медичними працівниками при наданні медичної допомоги.

Використання спеціальних знань в ході розслідування злочинів, вчинених медичними працівниками під час виконання професійних обов'язків. Особливості застосування спеціальних знань під час проведення слідчих (розшукових) дій в ході розслідування «медичних злочинів». Основні експертизи, що проводяться під час розслідування злочинів, пов'язаних із неналежним виконанням професійних обов'язків медичним працівником.

Практичні завдання до теми 8

Задача № 1

Вранці 13 вересня 2014 року у ЛОР відділення Могилів-Подільської Центральної районної лікарні поступила хвора дитина О. В. Сокол. Лікар гр-н Січкач, провівши обстеження дитини, постановив діагноз «гіпертрофія небних мигдалин, аденоїдна вегетація 3 ступеня». Після проведення проби на лідокаїн, дитину було переведено в операційну, де лікарем Січкачем проведена операція – друхстороння тонзилотомія, аденотомія. Для знеболювання під час операції застосовувався лідокаїн. Після проведення операції стан здоров'я О. В. Сокол різко погіршився. 17 вересня були викликані працівники реанімаційного відділення. В цей же день у важкому стані хвора була переведена в реанімаційне відділення Вінницької обласної дитячої лікарні, де 21 вересня 2014 року дитина померла. Батьки О. В. Сокол звернулися до правоохоронних органів з вимогою притягнути лікаря Січкача до кримінальної відповідальності за смерть їхньої дитини.

Завдання:

1. Чи є підстави для початку досудового провадження?
2. Дайте оцінку слідчій ситуації, що склалася.
3. Складіть план початкового етапу розслідування злочину.

Задача № 2

3 квітня 2013 року гр-н Шкловець поступив у хірургічне відділення Ужгородської міської лікарні з гострим болем в животі, де йому було постановлено діагноз – гострий апендицит, та через 1 год. 30 хв. після госпіталізації було проведено операцію завідуючим хірургічним відділенням Квашенко. Після операції стан хворого погіршився, появилися деякі ознаки поширення перитоніту, у зв'язку з чим 7 квітня 2013 року проведено консилиум лікарів, на якому було вирішено провести релапаратомію. В цей день Квашенком було проведено повторну операцію, в ході якої виявлене поширення гнійного перитоніту з ураженням всіх анатомічних ділянок черевної порожнини. Після операції 8 квітня 2013 року о 12 год. 30 хв. гр-н Шкловець помер в реанімаційному відділенні лікарні з діагнозом – розлитий перитоніт, різка інтоксикація, бактеринічний шок. 15 травня 2013 р. мати гр-на Шкловця звернулася до правоохоронних органів з вимогою притягти головного лікаря Ужгородської міської лікарні до кримінальної відповідальності.

Завдання:

1. *Чи є підстави для початку досудового провадження?*
2. *Дайте оцінку слідчій ситуації, що склалася.*
3. *Складіть план початкового етапу розслідування злочину.*

Задача № 3

6 березня 2012 року в дитячу міську лікарню м. Нова Каховка Херсонської області батьками був доставлений 6 річний хлопчик Ю. М. Сироватко, з діагнозом – анемія. Із врахуванням діагнозу лікар Попов роз'яснив батькам про термінову необхідність провести переливання крові. Батьки від зазначеної процедури відмовилися, посилаючись на свої релігійні переконання. Відповідно лікар Попов вказану медичну процедуру не провів. Хворий Ю. М. Сироватко 8 березня 2012 року помер.

Завдання:

1. *Чи є підстави для початку досудового провадження?*
2. *Дайте оцінку слідчій ситуації, що склалася.*
3. *Складіть план початкового етапу розслідування злочину.*
4. *Складіть план допиту батьків померлого.*

Задача № 4

28 червня 2013 року в Чернівецький міський пологовий будинок № 2 поступила гр-ка Харченко для народження дитини. 29 червня 2013 року о 7 год. у гр-ки Харченко почалося відходження навколоплідних вод. Через 12 годин після того, як відійшли води, лікарем Євтушенко було прийняте рішення про проведення операції кесеревий перетин (розтин). 29 червня 2013 року гр-ці Харченко з 19 год. 53 хв. до 1 год. 05 хв. було проведено операцію кесеревий перетин (розтин), під час якої була витягнута жива доношена дівчинка, вагою 3 кг. 200 гр. 1 липня 2013 року стан новонародженої дитини різко погіршився і в той же день вона померла. Після пологів з 29 червня до 23 липня 2013 року гр-ка Харченко проходила лікування в міському пологовому будинку № 2, однак стан її здоров'я постійно погіршувався. 12 липня 2013 року їй було проведено операцію з інтубації кишечника. 23 липня 2013 року 1 год. 30 хв. гр-ка Харченко померла.

Завдання:

1. *Чи є підстави для початку досудового провадження?*
2. *Дайте оцінку слідчій ситуації, що склалася.*

3. *Складіть план початкового етапу розслідування злочину.*
4. *Складіть план допиту лікаря Євтушенко та іншого мед. персоналу пологового будинку.*

Задача № 5

В районній лікарні м. Гайворон Кіровоградської області неповнолітній Іванченко було проведено хірургічне втручання із видалення червоподібного відростку (апендиксу). Через 6 місяців після проведення операції Іванченко було призначено ультразвукове дослідження нирок. Лікар Потапенко, який проводив ультразвукове дослідження Іванченко «не виявив правої нирки». Батьки неповнолітньої Іванченко звернулися до прокуратури із письмовою вимогою про притягнення лікарів районної лікарні м. Гайворон, а також лікаря Потапенко до кримінальної відповідальності.

Завдання:

1. *Чи є підстави для початку досудового провадження?*
2. *Дайте оцінку слідчій ситуації, що склалася.*
3. *Складіть план початкового етапу розслідування злочину.*
4. *Складіть постанову про призначення експертизи (медичної) у цьому кримінальному провадженні.*

Задача № 6

Жителька м. Запоріжжя гр-ка Захарова знаходилася у відрядженні в м. Києві, де звернулася за медичною допомогою з приводу загострення виразкової хвороби шлунку в районну лікарню № 2. Черговий лікар районної лікарні стан хворої гр-ки Захарової визнав задовільним, не зважаючи на її слабкість, блідість шкіряних покривів, знижений артеріальний тиск, збільшену частоту серцевого скорочення, запаморочення. Допомога гр-ці Захаровій надана не була у зв'язку з тим, що вона не має постійної реєстрації в м. Києві. В результаті кровотечі, хвора в тяжкому стані була доставлена в іншу районну лікарню № 6. Після одужання та виписки з лікарні, гр-ка Захарова звернулася із відповідною заявою до найближчого відділу ОВС, у якій виклала вимогу притягнути чергового лікаря районної лікарні № 2 до кримінальної відповідальності.

Завдання:

1. *Чи є підстави для початку досудового провадження?*
2. *Дайте оцінку слідчій ситуації, що склалася.*
3. *Складіть план початкового етапу розслідування.*

Задача № 7

Гр-на Малюкова було доставлено до лікарні після нанесення йому тілесних ушкоджень невідомими особами. При огляді черговим лікарем гр-н Малюков скаржився на головний біль, слабкість, нудоту, декілька разів втрачав свідомість на декілька хвилин. При обстеженні було виявлено, що ліва нирка опущена, локалізованої неврологічної симптоматики не виявлено. На рентгенограмах кістково-травматичних ушкоджень не виявлено. Від госпіталізації в стаціонарне відділення лікарні гр-н Малюков письмово відмовився. На наступний день вдома гр-н Малюков раптово помер. В ході судово-медичного дослідження трупа гр-на Малюкова виявлено закрите ушкодження голови з крововиливом під м'яку мозкову оболонку, гематома в районі передньої черепної ямки.

Завдання:

1. *Чи є підстави для початку досудового провадження?*
2. *Дайте оцінку слідчій ситуації, що склалася.*
3. *Складіть план початкового етапу розслідування.*

Задача № 8

3 жовтня 2014 р. до терапевтичного відділення була госпіталізована гр-ка Волкова у коматозному стані. Діагноз – активний гепатит II ступеня з переходом у цироз; портальна гіпертензія; гепато-лієнальний синдром; повторна анемія і тромбоцитопатія; енцефалопатія; полінейропатія; печінкова недостатність; міокардіодистрофія. Хворій призначено гемодез, глюкозу, інсулін, комплекс вітамінів, есенціале, реополіглюкін, альбумін, содові очисні клізми. Зафіксовано підвищену температуру тіла.

Того ж дня стан хворої Волкової погіршився. Зростало явище інтоксикації. 7 жовтня хірург діагнував абсцес лівого стегна і провів операцію – розтин абсцесу лівого стегна. Протягом подальшого періоду перебування хворої в стаціонарі її стан погіршився, наростали прояви інтоксикації й печінкової недостатності. 21 жовтня о 9 год. виникла кровотеча з розширених судин стравоходу й о 9 год. 10 хв. констатовано смерть гр-ки Волкової. 1 листопада 2014 р. до прокуратури звернувся чоловік гр-ки Волкової із заявою про вбивство лікарями його дружини.

Завдання:

1. *Чи є підстави для початку досудового провадження?*
2. *Дайте оцінку слідчій ситуації, що склалася.*

3. *Складіть план початкового етапу розслідування.*
4. *Складіть постанову слідчого про призначення судово-медичної експертизи.*

Задача № 9

10 січня 2014 р. гр-ка Свербивус звернулася до лікаря-терапевта зі скаргою на болі внизу живота, відчуття нудоти та запаморочення. Того ж дня за направленням лікаря-терапевта її було госпіталізовано до хірургічного відділення міської лікарні. До 17 січня 2014 р. хвора Свербивус знаходилася на стаціонарному лікуванні, цього ж дня її було виписано з лікарні, після чого, 18 січня, гр-ка Свербивус повинна була повернутися на роботу. 19 січня гр-ка Свербивус померла за місцем проживання від розриву лівої маточної труби з трубною позаматковою вагітністю. До прокуратури звернулася мати гр-ки Свербивус із повідомленням про злочин, вчинений лікарями щодо її доньки, наслідком якого настала смерть останньої.

Завдання:

1. *Чи є підстави для початку досудового провадження?*
2. *Дайте оцінку слідчій ситуації, що склалася.*
3. *Складіть план початкового етапу розслідування.*
4. *Складіть постанову слідчого про призначення судово-медичної експертизи.*

Задача № 10

У пологовому відділенні у породіллі гр-ки Іванової при інтенсивній пологовій діяльності виник неповний розрив матки по лівому краю з пошкодженням маткової артерії та смерть плода. Внаслідок цього за життєвими показаннями Івановій було проведено ампутацію матки з лівими придатками. Згодом гр-ка Іванова подала заяву до прокуратури, в якій вказала, що до виникнення розриву матки призвело недостатнє обстеження її в якості породіллі та недостатнє спостереження за ходом пологової діяльності, неправильна оцінка акушерської ситуації та пов'язана з цим неправильна акушерська тактика.

Завдання:

1. *Чи є підстави для початку досудового провадження?*
2. *Дайте оцінку слідчій ситуації, що склалася.*
3. *Складіть план початкового етапу розслідування.*
4. *Складіть постанову слідчого про призначення судово-медичної експертизи.*

Завдання для самостійної роботи

Розв'язати задачі.

Спеціальна література до теми 8

1. *Балабко В. В.* Кримінальна відповідальність медичних працівників за злочини проти життя та здоров'я особи: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / В. В. Балабко; Ген. прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України. – К., 2013. – 20 с.
2. *Дунаєвська Л. Г.* Розслідування злочинів, вчинених під час надання медичної допомоги: монографія / Л. Г. Дунаєвська. – К.: АДС УМКЦентр, 2012. – 167 с.
3. *Дунаєвська Л. Г.* Трансплантація органів і тканин людини: правовий та криміналістичний аналіз / Л. Г. Дунаєвська, В. М. Лушпієнко // Вісник національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право: Зб. наук. праць. – К.: НТУУ «КПІ», 2012. – № 3 (15). – С. 206–209.
4. *Дунаєвська Л. Г.* Проведення огляду в кримінальних провадженнях щодо неналежного виконання професійних обов'язків медичними або фармацевтичними працівниками / Дунаєвська Л. Г. // Вісник Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. – 2014. – № 2. – С. 31–36.
5. *Заславська М. Г.* Неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей: соціальна обумовленість і склад злочину: монографія / М. Г. Заславська. – Х.: Право, 2013. – 214 с.
6. *Капустіна М. В.* Криміналістична класифікація злочинів, що вчиняються медичними працівниками / М. В. Капустіна // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: Зб. наук. праць / ХНДІ судових експертиз ім. М. С. Бокаріуса, Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х.: Право, 2010. – Вип. 10. – С. 93–100.
7. *Омельчук Л. В.* Особливості розслідування злочинів, пов'язаних із неналежним виконанням професійних обов'язків медичними працівниками: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Л. В. Омельчук; Держ. податк. служба України, Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2013. – 18 с.
8. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 року N 2801-XII [Електронний ре-

- сурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2801-12/page3>.
9. Правила проведення комісійних судово-медичних експертиз в бюро судово-медичної експертизи, затв. Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17.01.1995 р. № 6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0256-95>.
  10. Про проведення судово-медичної експертизи: Інструкція, затв. Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17.01.1995 № 6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0254-95>.
  11. Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини: Закон України від 16 липня 1999 року N 1007-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1007-14>
  12. *Тарасевич Т. Ю.* Медичний працівник як спеціальний суб'єкт злочину: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / Т. Ю. Тарасевич; Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2011. – 18 с.
  13. *Филипчук О. В.* Судово-медична криміналістика: підручник / О. В. Филипчук, О. М. Гуров. – Харків: Діса плюс, 2013. – 639 с.
  14. *Цимбал П.* Взаємодія слідчого та спеціаліста при розслідуванні злочинів, пов'язаних із неналежним виконанням професійних обов'язків медичними працівниками / П. Цимбал, В. Бондик, Л. Омельчук // Підприємництво, господарство і право: науково-практичний, господарсько-правовий журнал / Наук. – дослід. ін-т приватного права і підприємництва НАПрН України; ТОВ «Гарантія». – Київ, 2012. – № 11 (203). – С. 134–137.
  15. *Чеботарьова Г. В.* «Поважні причини» як ознака, що виключає злочинність ненадання допомоги хворому медичним працівником / Г. В. Чеботарьова // Держава і право: збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки / Інститут держави і права ім. Корецького В. М. НАН України. – Київ, 2010. – Вип. 50. – С. 530–536.
  16. *Шайтуро О. П.* Криміналістична характеристика неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником: автореф. дис ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Шайтуро Ольга Павлівна; Харківський національний університет внутрішніх справ. – Харків, 2013. – 20 с.

ТЕМА 9. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИННОГО ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Теоретичні питання

Криміналістична характеристика злочинних порушень правил безпеки дорожнього руху. Елементи криміналістичної характеристики злочинних порушень правил безпеки дорожнього руху: місце і обстановка вчинення злочину; способи вчинення злочину; типові сліди злочину; особа злочинця та особа потерпілого.

Типові слідчі ситуації та версії початкового етапу розслідування. Особливості проведення першочергових слідчих (розшукових) дій.

Подальший етап розслідування. Слідчі ситуації подальшого етапу розслідування та алгоритм їх вирішення. Особливості проведення подальших слідчих (розшукових) дій.

Практичне завдання до теми 9

Задача № 1

До райуправління міліції м. Ахтирка Сумської обл. надійшло повідомлення про те, що на проїзній частині дороги по вул. Червоноармійській, 4 виявлено травмованого велосипедиста, якого доставлено до міської лікарні. Потерпілий перебуває у непритомному стані.

На місці події виявлено пошкоджений велосипед зі слідами наїзду, на узбіччі та дорозі – склянки розбитої банки з фарбою синього кольору.

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Які першочергові слідчі (розшукові) дії необхідно провести у зазначеному випадку?*
3. *Що необхідно встановити та які предмети вилучити в ході огляду місця події?*
4. *Які заходи необхідно вжити для пошуку автомобіля, що здійснив наїзд на велосипедиста?*
5. *Яким чином може бути використана інформація про те, що велосипедист перевозив в сумці склянку банку з фарбою, для пошуку іншого транспортного засобу, що є причетним до ДТП?*

Задача № 2

До правоохоронних органів надійшло повідомлення про те, що близько 18 години по вул. Семашко в бік центральної частини міста на значній швидкості прослідував автомобіль КАМАЗ, яким було здійснено наїзд на пенсіонерку. В результаті завданих травм остання померла на місці події. Свідки наїзду вказали на ознаки автомобіля.

Затриманий водій заперечував свою причетність, підтверджуючи це значним досвідом роботи, бездоганною репутацією, втім зазначав, що у цей день були несприятливі погодні умови, йшов мокрий сніг з дощем.

Завдання:

1. *Що необхідно встановити під час огляду місця події, транспортного засобу? Яких спеціалістів залучити до огляду?*
2. *Складіть план допиту свідків ДТП та водія автомобіля КАМАЗ.*
3. *Які питання необхідно поставити на вирішення судово-медичної та судово-трасологічної експертиз?*
4. *Які обставини необхідно з'ясувати під час освідчення водія?*

Задача № 3

За повідомленням районної лікарні до них доставлено малолітню дитину з травмами голених обох ніг, що перебуває в непритомному стані. Очевидці пояснили, що дитина постраждала внаслідок ДТП, що сталося на мосту під час проїзду вантажного автомобіля. Затриманий водій заперечував свою причетність до ДТП, стверджуючи, що він дійсно рухався у вказаному напрямі, однак жодної дитини в колі його зору в цей час не було.

Завдання:

1. *Дайте оцінку слідчій ситуації, що склалася.*
2. *Що необхідно встановити в ході огляду місця події? Що необхідно встановити в ході огляду транспортного засобу? Яких спеціалістів доцільно залучити до огляду?*
3. *Складіть плани допитів свідків ДТП, водія та потерпілого.*
4. *В ході огляду одягу дитини (брюк) були виявлені мікросліди фарби. Як може бути використана ця інформація? Яка експертизи необхідно призначити?*

Задача № 4

На перехресті міських вулиць сталося ДТП за участю вантажного автомобіля та пасажирського автобусу. За показаннями водія вантажів-

ки, він рухався на дозволений сигнал світлофору, аналогічні показання давав і водій автобусу, який з метою уникнення зіткнення та настання тяжких наслідків для пасажирів, скерував автобус у опору світлофору.

Завдання:

1. *Дайте оцінку слічій ситуації, що склалася.*
2. *Визначте порядок проведення огляду місця події. Яких спеціалістів доцільно залучити до проведення огляду?*
3. *Яку інформацію можна одержати в результаті огляду світлофора?*
4. *Складіть плани допитів водія автобусу та водія вантажівки.*
5. *Які експертизи доцільно призначити у зазначеному кримінальному провадженні? Які питання необхідно поставити перед експертами?*

Задача № 5

9 січня 2014 року близько 13.30 гр-н Іваницький в порушення Правил дорожнього руху, відповідно до яких забороняється експлуатація транспортних засобів, якщо шини легкових автомобілів та вантажних автомобілів з дозволеною максимальною масою до 3,5 тон мають залишкову висоту малюнка протектора менше 1,6 мм, виїхав на маршрут мікроавтобусом «Івеко-Турбо», виконуючи внутрішні перевезення пасажирів. У той же день о 16 годині гр-н Іваницький не впорався з керуванням транспортного засобу, виїхав за межі проїзної частини й допустив перекидання транспортного засобу, внаслідок якого пасажирів мікроавтобуса отримали середньої тяжкості тілесні ушкодження.

Допитаний гр-н Іваницький повідомив, що він працював у гр-на Архангельського на трьох автобусах і час від часу здійснював поїздки на мікроавтобусі «Івеко-Турбо». Він неодноразово говорив власнику про те, що на мікроавтобусі, на задній вісі, встановлені шини з різним малюнком протектора, на що останній відповідав нецензурною лайкою.

Завдання:

1. *Дайте оцінку слічій ситуації, що склалася.*
2. *Складіть план огляду місця події.*
3. *Складіть план допиту водія мікроавтобуса та його власника.*
4. *Які документи необхідно вилучити для встановлення часу проведення технічного огляду транспорту?*
5. *Які експертизи доцільно призначити у зазначеному кримінальному провадженні? Які питання необхідно поставити перед експертами?*

Задача № 6

О 02:30 годині до правоохоронних органів надійшло повідомлення про ДТП на трасі Київ-Одеса, у 5 км від с. Круглик в напрямку м. Одеса. На місці події виявлено травмованого чоловіка та мотоцикл «Днепр-11». За слідовою картиною слідчий зробив висновок про те, що водій, не вибравши безпечну швидкість, не впорався з керуванням мотоцикла і виїхав за межі проїзної частини на ліве узбіччя, де вчинив наїзд на металеву огорожу дороги.

Травмований без шолому перебував у непритомному стані. При ньому були виявлені документи, за якими встановлено, що він не є власником транспортного засобу та не має права на керування мотоциклом. Опритомнівши, чоловік повідомив, що за кермом був не він, а його родич.

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Які першочергові слідчі (розшукові) необхідно провести у зазначеному випадку? Яких спеціалістів залучити до їх проведення?*
3. *Складіть план допиту потерпілого.*
4. *Які заходи необхідно вжити для пошуку особи, яка перебувала за кермом мотоцикла?*
5. *Які інформаційні бази доцільно використати для встановлення власника транспортного засобу?*
6. *Які експертизи доцільно призначити у зазначеному кримінальному провадженні? Які питання необхідно поставити перед експертами?*

Задача № 7

Водій вантажного автомобіля доставив до лікарні травмовану малолітню дитину, пояснивши, що помітив її на узбіччі через деякий час після того, як на великій швидкості його обігнав легковий автомобіль чорного кольору (номерний знак водій не запам'ятав).

В ході огляду місця події були виявлені пошкоджені дитячі санчата, чобіток і шапка дитини. Від одержаних травм дитина померла.

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Складіть план допиту водія вантажівки.*
3. *Що необхідно встановити під час огляду вантажівки?*
4. *Які заходи необхідно вжити для пошуку легкового автомобіля?*
5. *Які види експертиз доцільно призначити у зазначеному кримінальному провадженні з урахуванням об'єктів, які були виявлені в ході огляду місця події? Які питання поставити на їх вирішення?*

Задача № 8

Під час жнив вантажний автомобіль здійснював перевезення зерна з полів до елеватору. На трасі водій не впорався з керуванням, відбулося перекидання навантаженого автомобіля, в результаті чого був заблокований рух транспорту на автошляху обласного значення на дві години (до ліквідації наслідків), пошкоджено зерно, водій зазнав середньої тяжкості тілесних ушкоджень. В ході огляду місця події та транспортного засобу було виявлено пошкодження шини (сліди розриву).

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Визначте порядок огляду місця події. Яких спеціалістів доцільно залучити до його проведення?*
3. *Які експертизи доцільно призначити у зазначеному кримінальному провадженні?*
4. *Складіть плани допитів водія вантажівки та директора автотранспортного підприємства, що здійснювало перевезення зерна.*

Задача № 9

Невстановлена особа близько 23 год. 55 хв., керуючи автомобілем марки «BMW-316» темного кольору, в темну пору доби, на освітленій ділянці дороги, наближаючись до регульованого пішохідного переходу, що позначений відповідним дорожнім знаком і регулюється світлофорним об'єктом, не зменшила швидкість та не надала дорогу пішоходові похилого віку, в результаті чого допустила наїзд на останнього.

Внаслідок наїзду пішохід отримав тяжкі тілесні ушкодження сумісні з життям. Однак водій не зупинився, з місця події зник, медична допомога не була надана вчасно, що призвело до загибелі потерпілого на місці події. Затриманий водій автомобіля «BMW-316» темно-сірого кольору свою причетність до ДТП заперечував.

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Складіть план допиту затриманого водія.*
3. *Які питання слід з'ясувати під час освідування водія?*
4. *Опишіть порядок проведення огляду місця події, огляду транспортного засобу. Яких спеціалістів доцільно залучити до їх проведення?*
5. *Які експертизи доцільно призначити у зазначеному кримінальному провадженні? Які питання поставити на їх вирішення?*

Задача № 10

Кримінальне провадження відкрите за фактом пожежі, що сталася в пасажирському автобусі, що рухався за маршрутом Київ – Дніпропетровськ в нічний час. В результаті раптового виникнення вогню та задимлення, що супроводжувались порушенням роботи системи відкривання дверей, пасажирів автобусу отримали легкі та середньої тяжкості тілесні ушкодження.

Водій надав документи, які свідчили про вчасне проходження технічного огляду даним транспортним засобом, та пояснити причину події не міг. Оскільки пожежа виникла близько 23 години, пасажирів спали, а тому не могли повідомити обставини, що передували події. Дехто вказував на те, що задимлення виникло раптово та розвивалося досить стрімко. На думку деяких – у продовж руху автобуса по маршруту відчувалося легке плавлення ізоляційного матеріалу.

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Складіть план розслідування ДТП.*
3. *Які обставини підлягають встановленню в ході розслідування?*
4. *Визначте порядок огляду місця події. Яких спеціалістів доцільно залучити до його проведення?*
5. *Які експертизи доцільно призначити у зазначеному кримінальному провадженні? Які питання поставити на їх вирішення?*

Завдання для самостійної роботи

Розв'язати задачі.

Спеціальна література до теми 8

1. *Анохін А. М.* Предмет доказування у кримінальних провадженнях про дорожньо-транспортні пригоди: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / А. М. Анохін; Нац. акад. внутр. справ. – К., 2013. – 16 с.
2. *Дорожньо-транспортні пригоди. Особливості розслідування / авт. – уклад. А. М. Шабадей та ін. // Головне слідче управління МВС України, Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України. – Х.: Факт, 2003. – 120с.*
3. *Дячук В. І.* Використання спеціальних знань при розслідуванні дорожньо-транспортних пригод: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / В. І. Дячук; Акад. упр. МВС. – К., 2010. – 19 с.

4. *Климчук М. П.* Розслідування злочинів про порушення правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспортних засобів (криміналістичні та процесуальні аспекти): монографія / М. П. Климчук; Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. – Л.: ЛьвДУВС, 2008. – 216 с.
5. *Луцюк П. П.* Розслідування порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації автотранспортних засобів: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / П. П. Луцюк; Київський національний ун-т внутрішніх справ. – К., 2007. – 16 с.
6. *Матвійчук Я. В.* Кримінальна відповідальність за порушення правил дорожнього руху або експлуатації транспорту (порівняльно-правове дослідження): автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / Я. В. Матвійчук; Київський національний ун-т внутрішніх справ. – К., 2009. – 20 с.
7. *Мисливий В. А.* Злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту (кримінально-правове та кримінологічне дослідження): автореф. дис... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.08 / В. А. Мисливий; Київський національний ун-т внутрішніх справ. – К., 2005. – 36 с.
8. Огляд місця дорожньо-транспортної пригоди: адміністративно-правовий аспект: наук. – практич. посіб. / М. Ю. Веселов та ін.; за заг. ред. М. Ю. Веселова та В. А. Мисливого; Донец. юрид. ін-т МВС України, Н. – д. експертно-криміналіст. центр при ГУМВС України в Донец. обл. – Донецьк: Донбас, 2012. – 154 с.
9. *Ольховенко С. І.* Методика розслідування залишення в небезпеці потерпілого внаслідок дорожньо-транспортної пригоди: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / І. Я. Ольховенко. – Київ, 2011. – 20 с.
10. Розслідування обставин дорожньо-транспортних пригод: посібник / авт. – уклад. С. О. Шевцов, К. В. Дубонос. – Х.: Факт, 2003. – 191 с.
11. *Ховпун О. С.* Розслідування дорожньо-транспортних подій в умовах зникнення водія транспортного засобу з місця події.: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / О. С. Ховпун. – Київ, 2012. – 20 с.
12. *Юсупов В. В.* Психологічні засади розслідування злочинів, пов'язаних з дорожньо-транспортними пригодами: наук. – практич. посіб. / В. В. Юсупов та ін.; Нац. акад. внутр. справ. – К., Черномош, 2012. – 54 с.

ТЕМА 10.

МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ПОРУШЕНЬ ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ ВИРОБНИЦТВА

Теоретичні питання

Криміналістична характеристика порушень правил безпеки виробництва. Елементи криміналістичної характеристики порушень правил безпеки виробництва: способи вчинення злочину; типові сліди злочину; місце і обстановка вчинення злочину; особа злочинця та особа потерпілого.

Типові слідчі ситуації та версії початкового етапу розслідування. Особливості проведення першочергових слідчих (розшукових) дій.

Подальший етап розслідування. Слідчі ситуації подальшого етапу розслідування та алгоритм їх вирішення. Особливості проведення подальших слідчих (розшукових) дій.

Практичні завдання до теми 10

Задача № 1

Кримінальне провадження, відомості про яке внесені до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № 11111111 від 31 січня 2014 року, розпочате за фактом загибелі шахтаря під час виконання робіт з підвищеною небезпекою. За даними відомчого розслідування, гр-н Меркулов в період з 03.05.2013 року по 10.05.2013 року, займаючи посаду тимчасово виконуючого обов'язки начальника ділянки шахтного водовідливу, тобто, будучи службовою особою, проявляючи несумлінне ставлення до своїх службових обов'язків, в порушення п.п. 2.7, 2.16 «Положення про ділянку шахтного водовідливу» не перевіряв достовірність даних, зазначених у «Журналі реєстрації інструктажів з питань охорони праці» щодо проходження інструктажу з питань охорони праці працівником-потерпілим, який під час виконання підземних робіт, тобто робіт з підвищеною небезпекою, загинув.

Задання:

- 1. Складіть план допиту гр-на Меркулова.*
- 2. Які документи необхідно вилучити для з'ясування обставин події, що розслідується?*
- 3. Чи можуть бути використані показання дружини загиблого, яка вказала на систематичне порушення правил безпеки ви-*

робництва на шахті з вини керівництва? Що таке показання з чужих слів? Як вони можуть бути перевірені?

Задача № 2

До правоохоронного органу надійшло повідомлення з ПП «Дружба», одним із видів діяльності якого є виконання будівельних та ремонтно-будівельних робіт, про те, що під час виробничого процесу відбулася аварія, в результаті якої загинув будівельник, гр-н Унанян. За попередніми даними, через неправильне встановлення прокладок між плитами в двох штабелях стався зсув плит перекриття другого штабеля, якими робітника Унаняна було притиснуто до плит першого штабеля, внаслідок чого останній отримав тяжкі тілесні ушкодження у вигляді саден грудної клітини, поперекової ділянки та шиї, крововиливу в корені легень, що спричинили смерть останнього.

За однією з версій, загибель сталася внаслідок невиконання інженером з охорони праці, технічної та пожежної безпеки своїх обов'язків, який, діючи в порушення вимог законодавства про охорону праці, а саме: ч. 1 ст. 8, ч.ч. 3, 6 ЗУ «Про охорону праці», п.п. 6.7, 6.10 Типового положення про порядок проведення навчання та перевірки знань з питань охорони праці, затвердженого наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 26.01.05 р. № 15 (НПАОП 0.00–4.12–05), отримавши усний наряд від голови ПП «Дружба» на проведення демонтажу покрівлі колишнього пташника відгодівельного комплексу, які відповідно до п. 19 Додатку 2 до «Порядку видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.10.11р. № 1107, відносяться до робіт з підвищеною небезпекою, будучи особою, відповідальною за охорону праці на підприємстві, не організував проведення цільового інструктажу з підсобним робітником та допустив його до виконання зазначених робіт без професійної підготовки. Під час проведення вказаних робіт було допущене складування плит перекриття всупереч встановлених вимог.

Завдання:

1. *Які обставини необхідно з'ясувати під час огляду місця події?*
2. *Складіть план допиту інженера з охорони праці.*
3. *Які судові експертизи доцільно призначити у зазначеному кримінальному провадженні? Які питання слід поставити на їх вирішення?*

Задача № 3

13 березня 2013 року прокуратурою спільно з головними державними інспекторами з охорони праці була проведена позапланова перевірка дотримання вимог нормативно-правових актів з охорони праці та промислової безпеки на ВАТ «Криворіжгірмаш». В ході проведеної перевірки були встановлені порушення вимог нормативно-правових актів з охорони праці та промислової безпеки, а саме: відсутність захисної огорожі затискного патрону на токарних верстатах, що є порушенням Правил безпечної роботи з інструментами та пристроями; у виробничих будівлях термічного цеху, цеху металоконструкцій, механічно-електроремонтного цеху, які за результатами експертних обстежень віднесено до 3 категорії (непридатні до нормальної експлуатації), не виконані ремонти у встановлені спеціалізованою організацією терміни, що є порушенням Правил обстежень, оцінки технічного стану та паспортизації виробничих будівель і споруд.

За результатами перевірки відкрите кримінальне провадження за ч. 1 ст. 272 КК України, оскільки виявлені порушення правил безпеки, згідно висновку експертизи з дослідження причин і наслідків порушень вимог безпеки життєдіяльності та охорони праці від 16.05.2013 року, могли створити загрозу життю людей або настання інших тяжких наслідків. Згідно Переліку робіт з підвищеною небезпекою, затвердженого Наказом «Держнаглядохоронпраці» № 15 від 26 січня 2005 року, управління, обслуговування та експлуатація зазначеного обладнання є роботами з підвищеною небезпекою. На думку робітників заводу, такий стан техніки безпеки стався з вини генерального директора підприємства, який уповноважений контролювати й забезпечувати дотримання вимог нормативно-правових актів з охорони праці.

Завдання:

- 1. Складіть плани допитів генерального директора, робітників заводу щодо стану техніки безпеки на заводі та головного бухгалтера заводу щодо фінансування робіт із забезпечення безпечних умов праці робітників.*
- 2. Які обставини необхідно встановити під час огляду місця події? Яких спеціалістів доцільно залучити до проведення огляду?*
- 3. Які обставини можна встановити в закладах охорони здоров'я щодо стану здоров'я робітників заводу?*

Задача № 4

Згідно акту позапланової спільної оперативної перевірки Державної інспекції промислової безпеки та охорони праці у хімічній промисловості та нафтогазовому комплексі в діях директора АГЗП ТОВ «Телас» були встановлені наступні порушення:

- 1) в порушення ст. 21 ЗУ «Про охорону праці» та «Порядку видачі дозволів Державним комітетом з нагляду за охороною праці та його територіальними органами», ТОВ «Телас» не отримало у встановленому порядку дозвіл Держгірпромнагляду на виконання робіт та експлуатацію устаткування підвищеної небезпеки (зберігання, експлуатація цистерн та інших ємностей із зрідженим вуглеводневим газом);
- 2) в порушення п. 2.3. «Правил безпеки системи газопостачання України» не розроблена проектна документація АГЗП;
- 3) не проведена експертиза проектної документації АГЗП в експертно-технічному центрі Держгірпромнагляду відповідно до чинного законодавства;
- 4) об'єкт системи газопостачання не зареєстрований в місцевому органі Держгірпромнагляду;
- 5) будівництво АГЗП здійснювалось самовільно, не спеціалізованою організацією, яка одержала в установленому порядку дозвіл Держгірпромнагляду на виконання таких робіт;
- 6) газове обладнання АГЗП не прийняте комісією в експлуатацію.

Сукупність вказаних порушень створює загрозу життю чи загибелі працівників підприємства та настання інших тяжких наслідків, на підставі чого було відкрите кримінальне провадження щодо директора АГЗП ТОВ «Телас» за ч. 1 ст. 273 КК України.

Завдання:

1. *Складіть план допиту директора ТОВ «Телас».*
2. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести та які документи вилучити в ході їх проведення?*
3. *Яких спеціалістів доцільно залучити до досудового розслідування? В яких формах?*

Задача № 5

Відкрите кримінальне провадження за ч. 1 ст. 272 КК України відносно гр-на Агапкова, підприємця, за підозрою у порушенні правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою, що створило загрозу загибелі людей чи настання інших наслідків.

Відповідно до акту про проведення перевірки додержання вимог законодавства про охорону праці спільно з Територіальним управлінням Держгірпромнагляду у Київській області та м. Києві встановлено суттєві порушення вимог Закону України «Про охорону праці», а саме гр-н Агапков без необхідної реєстрації здійснює лісопильне та стругальне виробництво, просочування деревини, що відповідно до Переліку робіт з підвищеною небезпекою, відноситься до робіт з підвищеною небезпекою. Працівники, найняті для робіт гр-м Агапковим під час прийняття на роботу і в процесі роботи не проходять за рахунок роботодавця спеціальне навчання і перевірку знань відповідних нормативно-правових актів з охорони праці. Виробничі будівлі та споруди, що використовуються, не обладнані засобами пожежегасіння, сигнальними та аварійними пристроями.

Завдання:

1. *Складіть план допиту гр-на Агапкова.*
2. *Що необхідно встановити під час огляду місця події? Які документи необхідно вилучити під час огляду місця події?*
3. *Яких спеціалістів доцільно залучити до проведення слідчих (розшукових) дій у зазначеному кримінальному провадженні?*

Задача № 6

До правоохоронних органів надійшло повідомлення про те, що з самотічного колектору відбувся витік каналізаційних газів, в результаті чого робітники, а саме бригада слюсарів, що здійснювали аварійно-відновлювальні роботи, отримали отруєння каналізаційними газами.

Відповідно до висновку судово-медичної експертизи, у одного з робітників наявні тілесні ушкодження у вигляді: гострого отруєння каналізаційними газами та закритого ушкодження внутрішнього меніску лівого колінного суглобу (тілесні ушкодження у вигляді гострого отруєння каналізаційними газами кваліфікується як тяжке тілесне ушкодження, а закрите ушкодження внутрішнього меніску кваліфікується як легке тілесне ушкодження, що потягло короткочасний розлад здоров'я).

Відповідно до висновку судово-медичної експертизи у іншого члена бригади наявні тілесні ушкодження у вигляді отруєння парами аміаку легкого ступеню, що кваліфікуються як легкі тілесні ушкодження. Згідно висновків комісійної судової експертизи в галузі охорони праці та безпеки життєдіяльності, причинами нещасного випадку серед іншого є: залучення працівників до робіт з підвищеною небезпекою без

проходження ними відповідного навчання та перевірки знань за професією відповідно до вимог ст. 18 Закону України «Про охорону праці», Типового положення про порядок проведення навчання і перевірку знань з питань охорони праці; незадовільна організація робіт з боку посадових осіб КП «Тростянецькомунсервіс».

Завдання:

1. *Складіть план допиту посадових осіб КП «Тростянецькомунсервіс».*
2. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести на початковому етапі розслідування?*
3. *Що необхідно встановити в ході огляду місця події – колектора, де сталася аварія?*

Задача № 7

За інформацією, що надійшла до правоохоронного органу, від о 8 год.30 хв. до закладу охорони здоров'я був доставлений травмований чоловік, столяр приватного підприємства, який під час роботи на фрезерному верстаті в столярному цеху отримав травматичну ампутацію частин правої руки, а саме: двох фаланг вказівного пальця, трьох фаланг середнього пальця, ампутацію 4-го пальця на рівні проксимальної головки нігтьової фаланги. Згідно акту судово-медичної експертизи завдані травми належать до категорії тяжких тілесних ушкоджень.

Потерпілий звинувачував у тому, що сталося, гр-на Селихмана, який будучи підприємцем, використовував найману працю та був зобов'язаний забезпечити додержання вимог законодавства щодо прав працівників у галузі охорони праці та був зобов'язаний створити на робочому місці умови праці відповідно до нормативно-правових актів з охорони праці. Гр-н Селихман видав столяру завдання щодо виконання робіт на фрезерному верстаті FSU 19, який в порушення Правил охорони праці в деревообробній промисловості, не обладнаний захисними огороженнями, що мають запобігати можливому контакту працівника з рухомими частинами.

Завдання:

1. *Складіть плани допитів потерпілого та гр-на Селихмана.*
2. *Які обставини необхідно встановити під час огляду місця події?*
3. *Які судові експертизи доцільно призначити у зазначеному кримінальному провадженні? Які питання необхідно поставити на їх вирішення.*

Задача № 8

Гр-ка Зарецька звернулася до правоохоронних органів із заявою про те, що після проведеного ремонту у її приватному будинку, у неї з'явилися хронічні вади здоров'я. На її думку, бригадою будівельників були використані шкідливі матеріали.

Згідно висновків судово-медичних експертиз, виявлені у потерпілих (заявниці та її чоловіка) захворювання органів дихання, зору, нервової системи кваліфікуються як середньої тяжкості. Згідно висновків експертиз, концентрація формальдегіду в приміщеннях будинку перевищує гранично допустимі норми. Проживання в таких приміщеннях на протязі довгого часу сприяє загостренню хронічних захворювань, виникненню нових, а також виникненню онкологічних захворювань.

Було встановлено також, що між гр-кою Зарецькою та ТОВ «СЕ-ВАШ» була укладена угода на виконання робіт по утепленню будинку.

Завдання:

1. *Складіть плани допитів потерпілих, директора ТОВ «СЕ-ВАШ» та його співробітників.*
2. *Що необхідно встановити під час огляду місця події? Яких спеціалістів доцільно залучити до проведення огляду?*
3. *Чи доцільно проводити обшук в офісі підприємства? Якщо так, то які об'єкти доцільно вилучити?*

Задача № 9

Близько 22 год. 50 хв. неповнолітні Фролов, Федоренко та Бойко, за власною ініціативою, шляхом вільного доступу, проникли на територію недобудованого будинку, яка не була огорожена, відповідні попереджувальні знаки були відсутні. Неповнолітні безперешкодно зайшли в будинок, сходами піднялися на верхні поверхи та, ставши на балконну плиту недобудованого 9-го поверху, зірвалися та разом з плитою впали на землю, в результаті чого неповнолітній Фролов від отриманих травм помер на місці події, а Федоренко та Бойко з отриманими тяжкими тілесними ушкодженнями були доставлені до лікарні.

Завдання:

1. *Складіть плани допитів інженера з технічного нагляду будівництва, потерпілих неповнолітніх Федоренка та Бойка, батьків неповнолітніх.*
2. *Які обставини необхідно встановити під час огляду місця події? Яких спеціалістів доцільно залучити до проведення огляду?*

3. *Які судові експертизи доцільно призначити у цьому випадку? Які питання необхідно поставити на їх вирішення?*

Задача № 10

За повідомленням, що надійшло до правоохоронних органів, в кіоску швидкого харчування «Кури-гриль» стався вибух, декілька осіб – працівник та покупці зазнали тілесних ушкоджень та доставлені до лікарні.

За попередніми висновками спеціалістів, причиною події стало недотримання співробітниками правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою на виробництві, оскільки користування газовими балонами в приміщенні кіоску порушує вимоги «Правил безпеки систем газопостачання України», ст. 21 Закону України «Про охорону праці». Приватний підприємець (власник кіоску) не розробив проектну документацію на встановлення балонів зріджених вуглеводневих газів, не отримав дозвіл територіального управління Держгірпромнагляду на експлуатацію обладнання підвищеної небезпеки та допустив їх до використання без розроблення графіку планового ремонту, не проводив поточний ремонт газобалонної установки, не проводив її технічне обслуговування, допустив до використання установку балонів зрідженого вуглеводного газу без випробування її на міцність та щільність, допустив до використання індивідуальну газобалонну установку, розміщену у приміщенні кухні, не закріпивши рукав до стіни, що створило загрозу загибелі людей та загрозу настання інших тяжких наслідків.

Завдання:

1. *Що необхідно встановити в ході огляду місця події? Яких спеціалістів доцільно залучити до огляду?*
2. *Які судові експертизи необхідно призначити у зазначеному кримінальному провадженні? Які питання поставити на їх вирішення?*
3. *Які документи доцільно вилучити під час обшуку у директора підприємства? Як вони можуть бути використані в зазначеному кримінальному провадженні?*

Завдання для самостійної роботи

Розв'язати задачі.

Спеціальна література до теми 10

4. *Бахуринська О. О.* Кримінально-правова характеристика порушення вимог законодавства про охорону праці (ст. 271 КК України): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / О. О. Бахуринська; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2007. – 20 с.
5. *Образцов В. А.* Теоретические основы раскрытия преступлений, связанных с ненадлежащим исполнением профессиональных функций в сфере производства / В. А. Образцов. – Иркутск: Изд-во ИГУ, 1985. – 108 с.
6. *Сердюк В. Р.* Розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань, аварій на виробництві і нещасних випадків не виробничого характеру: навч. – метод. посібник для студ. технічних та екон. спец., а також посадових осіб і фахівців народного господарства, які займаються питаннями охорони праці / В. Р. Сердюк; Вінницький держ. технічний ун-т. – Вінниця: ВДТУ, 2001. – 170 с.
7. *Таран О. В.* Розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням вимог законодавства про охорону праці: монографія / О. В. Таран; Нац. акад. внутр. справ. – К.: ДІА, 2012. – 352 с.
8. *Таран О. В.* Розслідування порушення вимог законодавства про охорону праці: метод. рек. / О. В. Таран. – К.: «МП Леся», 2013. – 64 с.
9. *Топчій В. В.* Розслідування злочинів проти трудових прав: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / В. В. Топчій; Відкрит. міжнар. ун-т розвитку людини «Україна». – Київ, 2014. – 16 с.
10. *Фігурський В. М.* Методика розслідування злочинів, пов'язаних з не виплатою заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / В. М. Фігурський; Акад. адвокатури України. – К., 2012. – 20 с.
11. *Яблоков Н. П.* Исследование обстоятельств преступных нарушений правил безопасности труда / Н. П. Яблоков. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1980. – 146 с.

ТЕМА 11.

МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ТЕРОРИСТИЧНИХ АКТІВ

Теоретичні питання

Криміналістична характеристика терористичних актів. Елементи криміналістичної характеристики терористичних актів: спосіб вчинення; обстановка; типова слідова картина; особа злочинця; особа (особи) потерпілого. Класифікація способів вчинення терористичних актів. Кореляційні зв'язки способу вчинення терористичного акту й особи злочинця.

Типові слідчі ситуації та версії початкового етапу розслідування терористичних актів. Особливості організації й тактики проведення першочергових слідчих (розшукових) дій, у тому числі, й негласних, в ході розслідування терористичних актів.

Особливості огляду місця події в ході розслідування терористичних актів, вчинених шляхом вибуху. Учасники слідчо-оперативної групи. Особливості підготовчого й робочого етапу огляду. Фіксація результатів огляду місця події. Використання спеціальних знань в ході проведення огляду місця події.

Подальший етап розслідування терористичних актів. Слідчі ситуації подальшого етапу розслідування терористичних актів та алгоритм їх вирішення. Особливості проведення подальших слідчих (розшукових) дій.

Особливості використання спеціальних знань під час розслідування терористичних актів. Особливості взаємодії слідчого з іншими підрозділами ОВС та іншими правоохоронними та іншими органами під час розслідування терористичних актів. Особливості використання допомоги ЗМІ та громадськості в ході розслідування злочинів цього виду.

Практичні завдання до теми 11

Задача № 1

2 липня 2014 року до чергової частини Краматорського МВ ГУМВС України в Донецькій області надійшло повідомлення про те, що невідомі особи вчинили терористичний акт в м. Краматорськ у приміщенні магазину «Vargus». В результаті пострілу з невідомої

зброї стався вибух, внаслідок якого приміщення магазину зазнало значних руйнувань, 12 осіб отримали різного роду тілесні ушкодження, 3 особи загинули на місці події.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Які слідчі версії доцільно висунути у такій слідчій ситуації?*
3. *Які слідчі (розшукові) дії доцільно провести на початковому етапі розслідування?*
4. *Яких спеціалістів необхідно залучити до проведення огляду місця події?*
5. *Які судові експертизи слід призначити? Які питання необхідно поставити на вирішення експертів?*

Задача № 2

До адміністрації аеропорту «Жуляни» надійшло анонімне телефонне повідомлення про вибухові пристрої, які ніби то закладені у приміщенні аеропорту та в одному з іноземних літаків. Погрожуючи вчинити вибухи, невідомий вимагав від української авіакомпанії 2 мільйони гривень та наполягав на широкому висвітленні пов'язаних із терактом подій у пресі.

В результаті оперативних дій співробітників СБ України та МВС України зловмисника протягом доби було встановлено та затримано. Під час досудового розслідування була встановлена причетність підозрюваного до вчинення ще одного злочину. Так, у 2004 році він розсилав керівникам правоохоронних органів Миколаївської області поштові конверти з вибуховою речовиною.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Складіть план допиту підозрюваного.*
3. *Складіть план розслідування злочинної діяльності підозрюваного.*
4. *Які експертизи доцільно призначити у зазначеному кримінальному провадженні? Які питання необхідно поставити на вирішення експертів?*

Задача № 3

24 листопада 2013 року о 16 год. 40 хв. у м. Одеса біля парку Т.Г. Шевченка, що знаходиться по вулиці Маразліївська, стався вибух чотирьох смітєвих урн, внаслідок яких постраждало 15 осіб. В результаті про-

ведення огляду місця події, співробітниками ОВС України встановлено, що в сміттєві урни були закладені саморобні вибухові пристрої.

О 18 год. 20 хв. того ж дня пролунав ще один вибух біля кінотеатру «ІМАХ». За попередніми даними співробітників МВС України, вибухнув невстановлений предмет, який знаходився в урні для сміття. Внаслідок вибуху 6 особам заподіяно тяжкі тілесні ушкодження.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Висуньте слідчі версії щодо особи злочинця.*
3. *В чому полягають особливості огляду місця події у провадженнях цієї категорії?*
4. *Які слідчі (розишуківі) дії доцільно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*
5. *Які експертизи доцільно призначити у зазначеному кримінальному провадженні? Які питання необхідно поставити на вирішення експертів?*

Задача № 4

18 січня 2012 року шестеро громадян України з метою порушення громадської безпеки, залякування населення, вступили у попередню змову для вчинення терористичних актів на речовому ринку «Дарниця» в м. Києві.

Вказані особи з предметів і речовин, які є у вільному обігу, виготовили вибухову речовину та два саморобні вибухові пристрої. Зазначені вибухові пристрої було поміщено у сміттєві урни на речовому ринку «Дарниця» і приведено в дію за допомогою мобільних телефонів. В результаті двох вибухів, що сталися з інтервалом в 4 хвилини 30 секунд, 9 осіб зазнали різного ступеня тілесних ушкоджень, а одна жінка, громадянка України, що перебувала в стані вагітності, від отриманих поранень померла в автомобілі швидкої допомоги.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Висуньте слідчі версії щодо особи злочинців.*
3. *Складіть план розслідування. Які слідчі (розишуківі) дії доцільно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*
4. *Яких спеціалістів необхідно залучити до проведення слідчих (розишуківих) дій?*
5. *Складіть плани допитів підозрюваних осіб.*

Задача № 5

12 липня 2013 року під час проведення огляду у приміщенні ПАТ «Олівер» співробітниками МВС України було виявлено та вилучено листівки з погрозами вчинення терористичного акту та закликами до його вчинення у м. Києві. За цим фактом 13 липня 2013 року було відкрито кримінальне провадження щодо підготовки до вчинення терористичного акту, закликів до вчинення терористичного акту та незаконного поводження з вибухівкою. Внаслідок проведення досудового розслідування було затримано 2 осіб за підозрою у причетності до вчинення кримінального правопорушення.

Під час проведення обшуків у помешканні підозрюваних було вилучено вогнепальну зброю, саморобні вибухові пристрої та макети листівок із закликами до вчинення терактів.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Висуньте слідчі версії, перевірка яких є доцільною у слідчій ситуації, що склалася.*
3. *Що необхідно вилучити та які обставини встановити в ході проведення огляду місця події?*
4. *Складіть плани допитів підозрюваних осіб.*
5. *Які експертизи доцільно призначити у зазначеному кримінальному провадженні? Які питання слід поставити перед експертами?*

Задача № 6

23 травня 2013 року до Миронівського РВ ГУМВС України в Київській області надійшло повідомлення від гр-на Бондаренка, який працює сторожем на залізничній станції «Миронівка», про те, що невідома особа залишила на залізничних рейках пакунок, в якому знаходиться підозрілий предмет, візуально схожий на саморобний вибуховий пристрій. При огляді виявленого та вилученого пакунка співробітниками ОВС України було встановлено, що вибуховий пристрій є муляжем. В пакеті виявлено цеглини, упаковані в папір, між якими протягнутий дріт, з'єднаний з пультом від телевізора Sony. Будь-яких інших вибухонебезпечних предметів на місці події виявлено не було. У зв'язку із подією, робота залізничної станції була зупинена на 4 години.

Завдання:

1. *Чи є підстави вносити відомості по подію до ЄРДР? Якщо так, то розв'яжіть завдання, надані для попередньої задачі.*

Задача № 7

26 грудня 2013 року слідчим відділом УСБУ в Луганській області відкрито кримінальне провадження за фактом вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 258 КК України. В ході досудового розслідування було встановлено, що невідомою особою, 25 грудня 2013 року вчинено вибух, внаслідок чого було зруйновано архітектурну споруду – «Бюст Володимира Леніна» та пошкоджено будівлю хлібозаводу № 2, що знаходиться на вул. Озерна у м. Луганську.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Висуньте типові слідчі версії та складіть план розслідування.*
3. *Які слідчі (розшукові) дії доцільно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*
4. *Яких спеціалістів необхідно залучити до проведення слідчих (розшукових) дій?*
5. *На які обставини необхідно звернути особливу увагу під час огляду місця події?*
6. *Які заходи слід вжити для пошуку злочинця? Висуньте слідчі версії щодо особи злочинця.*

Задача № 8

8 лютого 2014 року о 16 год. 40 хв. під час відправки приміського поїзду зі станції «Джанкой» за маршрутом «Сімферополь-Київ» під одним із пасажирських вагонів пролунав вибух, внаслідок якого 2 вагони були пошкоджені, 14 пасажирам спричинено тяжкі тілесні ушкодження.

В ході проведення огляду пошкоджених вагонів працівниками залізничного вокзалу було виявлено вм'ятини та подряпини, дрібні металеві та скляні осколки, обривки поліетилену.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Висуньте слідчі версії та складіть план розслідування.*
3. *Які невідклані слідчі (розшукові) дії необхідно провести? Які об'єкти підлягають вилученню в результаті огляду місця події?*
4. *Які експертизи доцільно призначити у зазначеному кримінальному провадженні? Які питання доцільно поставити перед експертом?*

Задача № 9

1 вересня 2013 року до Печерського РУ ГУМВС України в місті Києві надійшло повідомлення від чергового працівника станції метро Арсенальна Київського метрополітену про те, що невідомою жінкою був залишений на ескалаторі чорний пакет, в якому знаходиться підозрілий предмет, візуально схожий на саморобний вибуховий пристрій. Під час огляду пакету працівниками ОВС України було виявлено готовий до використання саморобний вибуховий пристрій осколкової дії, який не спрацював через недостатню потужність ініціюючого заряду.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Які невідкладні слідчі (розшукові) дії необхідно провести в зазначеному випадку?*
3. *Висуньте слідчі версії стосовно особи злочинця. Які заходи необхідно вжити для її встановлення?*
4. *Складіть план допиту чергового працівника метрополітену. Які обставини необхідно з'ясувати під час його допиту?*
5. *Які експертизи доцільно призначити у зазначеному кримінальному провадженні? Які питання доцільно поставити перед експертом?*

Задача № 10

17 квітня 2014 року відкрито кримінальне провадження за фактом вчинення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 258 КК України. В ході досудового розслідування було встановлено, що 16 квітня 2014 року гр-н Романенко замінував автомобіль марки ВМХ-Х5, чорного кольору, який знаходився біля під'їзду будинку № 53/25 по вул. Кошиця в м. Харкові. В результаті вибуху автомобіля було пошкоджено під'їзд будинку, три вікна першого поверху цього ж будинку, автомобіль марки Volkswagen червоного кольору. Крім цього, 2 особам заподіяно тілесні ушкодження.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Висуньте слідчі версії та складіть план розслідування*
3. *Які слідчі (розшукові) дії доцільно провести в наведеній ситуації?*
4. *Які обставини необхідно з'ясувати під час допиту гр-на Романенка?*
5. *Визначте, які об'єкти необхідно вилучити під час обшуку у житлі гр-на Романенка.*
6. *Які експертизи доцільно призначити у зазначеному кримінальному провадженні? Склаіть постанову слідчого про призначення експертизи.*

Завдання для самостійної роботи

Розв'язати задачі.

Спеціальна література до теми 11

1. *Аксьонов Г. О.* Попередження, розкриття та ліквідація наслідків терористичних актів на території підрозділу ОВС (управлінський та цивільно-правовий аспекти): навчальний посібник / Г. О. Аксьонов, М. В. Возник, О. О. Лов'як та ін. – К.: КНТ, 2005. – 88 с.
2. *Антипенко В. Ф.* Борьба с современным терроризмом. Международно-правовые подходы / В. Ф. Антипенко. – М.: ЮНОНА-М, 2002. – 723 с.
3. *Гончарова Т. А.* Первоначальный этап расследования терроризма: Дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. / Т. А. Гончарова. – М., 2006. – 199 с.
4. *Даньшин М. В.* Слідчі ситуації початкового етапу розслідування терористичного акту / М. В. Даньшин // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. – Х., 2007. – Вип. 7 – С. 51–56.
5. *Іщенко А. В.* Засоби і методи виявлення вибухових речовин та пристроїв у боротьбі з тероризмом: навч. посіб / А. В. Іщенко, М. В. Кобець. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2005. – 144 с.
6. *Кобець М. В.* Боротьба з проявами тероризму, що пов'язані з використанням вибухових речовин: навч. – метод. посібник / М. В. Кобець, В. Г. Хахановський. – К.: НАВСУ, 2000. – 72 с.
7. *Коновалова В.* Тероризм: проблеми методики розслідування злочинів / В. Коновалова // Вісник Академії правових наук України: збірник наукових праць / Президія Академії правових наук України. – Харків, 2003. – № 2/3. – С. 721–73.
8. *Ленко М. О.* Особливості початкового етапу розслідування терористичних актів, вчинених з використанням саморобного вибухового пристрою: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / М. О. Ленко; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2014. – 20 с.
9. *Ліпкан В.* Тероризм і національна безпека України / В. Ліпкан. – К.: Знання, 2000. – 184 с.
10. *Назаров В.* Особливості розслідування терористичних актів / В. Назаров // Українське право. – К., 2003. – № 1 (16). – С. 196–200.

11. *Ольшанский Д.* Психология терроризма / Д. Ольшанський. – СПб.: Питер, 2002. – 228 с.
12. *Погорецький М. А.* Боротьба з сучасним тероризмом: міжнародні та внутрішньодержавні проблеми правового регулювання / М. А. Погорецький // Честь і закон: Науково-практичний журнал внутрішніх військ МВС України. – Харків, 2003. – № 1. – С. 24–27.
13. *Погорецький Н. А.* Борьба с терроризмом – одно из приоритетных направлений защиты прав граждан / Н. А. Погорецкий, Ю. А. Сошенко // Проблемы законности: Респ. міжвідомч. наук. зб. / Відп. ред. В. Я. Тацій. – Харків: Нац. юрид. акад. України, 2001. – Вип. 46. – С. 174–179.
14. *Погорецький Н.* Криминалистические аспекты изучения личности преступника, совершившего террористический акт с помощью самодельного взрывного устройства / Н. А. Погорецкий, М. А. Ленко // Закон и жизнь. Международный научно-практический журнал. – 2013, декабрь. – С. 8–11.
15. Розслідування терористичних актів: навч. посібник / М. А. Погорецький, О. Ю. Татаров, Д. Б. Сергєєва, М. С. Цуцкірідзе; за ред. проф. М. А. Погорецького. – К.: ВД «Дакор», 2014. – 160 с.
16. *Сафонов И. И.* Организация раскрытия и расследования терроризма: монография / И. И. Сафонов; Под ред. проф. А. С. Подшибякина. – М.: Изд-ль Шумилова И. И., 2004. – 155 с.

ТЕМА 12.

МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ МАСОВИХ ЗАВОРУШЕНЬ

Теоретичні питання

Криміналістична характеристика масових заворушень. Елементи криміналістичної характеристики масових заворушень: спосіб вчинення; обстановка вчинення; типова слідова картина; особа злочинця; особа (особи) потерпілого.

Типові слідчі ситуації та версії початкового етапу розслідування масових заворушень. Особливості проведення першочергових слідчих (розшукових) дій при розслідуванні масових заворушень.

Подальший етап розслідування масових заворушень. Слідчі ситуації подальшого етапу розслідування масових заворушень та алгоритм їх вирішення. Особливості проведення подальших слідчих (розшукових) дій.

Особливості використання спеціальних знань під час розслідування масових заворушень.

Практичні завдання до теми 12

Задача № 1

16 жовтня 2013 року о 14 год. 20 хв. в одному з районів м. Житомир невідома особа із застосуванням зброї та інших предметів, що використовувалися як зброя, організували масові заворушення, що супроводжувалися насильством над громадянами, погромами, підпалами, знищенням майна, захопленням будівель, опором представникам влади. В результаті вказаних протиправних дій була захоплена та пошкоджена будівля Житомирської організації «Всеукраїнська професійна спілка товаровиробників та підприємців», завдано тілесних ушкоджень 19 особам.

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Висуньте типові слідчі версії та складіть план розслідування злочину.*
3. *Які слідчі (розшукові) дії доцільно провести на початковому етапі розслідування?*

4. *Яких спеціалістів необхідно залучити до проведення огляду місця події?*
5. *Які судові експертизи доцільно призначити у зазначеному кримінальному провадженні? Які питання поставити на вирішення експертів?*

Задача № 2

28 травня 2013 о 14 год. 20 хв. до чергової частини МУ ГУМВС України в Луганській області надійшло повідомлення про те, що о 12 год. 45 хв. в місті Луганську по вул. Пушкіна, 87, невідомі особи в масках, камуфляжному одязі, використовуючи бейсбольні бити, вибили вхідні двері та увірвались до приміщення прокуратури Луганської області, звідки вивели 4 співробітників прокуратури та заблокували вхід до приміщення. Під час захоплення приміщення невідомі особи заволоділи 8 бронежилетами, 4 пістолетами, 7 балончиками сльозогінного газу та 7 наручниками. О 16 год. 35 хв. невідомі особи звільнили приміщення прокуратури.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Висуньте слідчі версії щодо особи злочинців.*
3. *Які слідчі (розшукові) дії доцільно провести на початковому етапі розслідування?*
4. *Складіть план допиту співробітників прокуратури.*
5. *Які заходи необхідно вжити для пошуку злочинців?*

Задача № 3

12 травня 2014 року в м. Києві невістановлені особи здійснювали дії з підшукування співучасників організації масових заворушень, запланованих на 14 травня 2014 року з метою захоплення будівлі Міністерства екології та природних ресурсів України. 13 травня 2014 року о 11 год. 20 хв. біля будівлі Міністерства екології та природних ресурсів України почався мітинг. Під час його проведення невістановлені особи, приховуючи свої обличчя масками та шарфами, негативно та образливо висловлювалися в бік посадових осіб міністерства, висловлювали вороже ставлення до діючої влади. Правопорушники почали підбурювати натовп до непокори та чинення опору правоохоронним органам, що здійснювали заходи з охорони правопорядку. О 13 год. 10 хв. група мітингувальників почали штурм будівлі, почали громити вікна

1-го поверху будівлі, виламали вхідні двері. Через пошкодженні двері та вікна найбільш активні мітингувальники проникли до приміщення будівлі та зняли прапор України з флагштоку, розташованого на даху Міністерства екології та природних ресурсів України.

О 14 год. 55 хв. правопорушники звільнили приміщення будівлі Міністерства екології та природних ресурсів України.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Висуньте слідчі версії щодо особи злочинців та інших елементів криміналістичної характеристики.*
3. *Складіть план проведення огляду місця одії. Яких спеціалістів необхідно залучити до проведення огляду місця події?*
4. *Які слідчі (розшукові) дії доцільно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*
5. *Які експертизи доцільно призначити у зазначеному кримінальному провадженні? Які питання необхідно поставити на вирішення експертів?*

Задача № 4

18 березня 2014 року о 18 год. 00 хв. п'ятеро невідомих осіб, одягненні в чорну камуфляжну форму, увірвалися до приміщення телеканалу «1+1», де умисно перешкоджали законній професійній діяльності журналістів, вимагаючи від працівників телекомпанії стати на коліна та надати правопорушникам доступ до прямого ефіру. Намагаючись реалізувати свій злочинний намір, невідомі особи почали трошити меблі, техніку та завдали одному із працівників телеканалу «1+1» тілесні ушкодження.

О 18 год. 50 хв. групу невідомих осіб було затримано працівниками ОВС України.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася в зазначеному випадку.*
2. *Складіть план розслідування.*
3. *Які слідчі (розшукові) дії доцільно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*
4. *Складіть плани допитів свідків та підозрюваних осіб.*

Задача № 5

4 березня 2014 року об 11 год. 20 хв. у місті Кагарлик Київської обл. група невідомих озброєних осіб у кількості до 20 чоловік, одягнені у зелену камуфляжну форму та маски, під'їхали на автомобілі «Volkswagen», синього кольору, до будівлі Кагарлицької міської ради. Об 11 год. 40 хв. вказана група невідомих осіб, вибивши вхідні двері та 3 вікна першого поверху будівлі, здійснили її захоплення, в ході якого між нападниками та охоронцями Кагарлицької міської ради виникла бійка, під час якої нападники вистрелили у ліву ногу одному з охоронців. О 12 год. 40 хв. нападники залишили приміщення Кагарлицької міської ради.

Завдання:

1. *Надайте оцінку ситуації, що склалася.*
2. *Висуньте слідчі версії щодо особи злочинців.*
3. *Які слідчі (розшукові) дії доцільно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*
4. *Складіть план допиту правоохоронців.*
5. *Які заходи необхідно вжити для пошуку злочинців?*

Задача № 6

4 квітня 2014 року з соціальних мереж працівникам Березівської РВ ГУ МВС України в Одеській області стало відомо, що 6 невідомих осіб готуються до організації масових заворушень з метою захоплення будівлі управління Пенсійного фонду України в Березівському районі.

В результаті оперативних та інших дій працівників Березівської РВ ГУ МВС України в Одеській області, групу невідомих осіб було затримано. Під час затримання правопорушників, працівниками ОВС України було вилучено 4 бейсбольні бити, 6 вогнепальних пістолетів марки «ГТ» та 2 ручні осколочні гранати марки Ф-1.

Завдання:

1. *Надайте оцінку слідчій ситуації, що склалася.*
2. *Висуньте слідчі версії та складіть план розслідування.*
3. *Які слідчі (розшукові) дії доцільно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*
4. *Яких спеціалістів необхідно залучити до проведення слідчих (розшукових) дій?*
5. *Складіть план допиту підозрюваних.*

Задача № 7

28 листопада 2013 року о 10 год.25 хв. група невідомих осіб в кількості 15 чоловік, пересуваючись автомобілем марки «Mercedes Sprinter» білого кольору, під'їхали до центрального входу Львівської міської Ради. Вказані особи почали агітацію осіб із числа пересічних громадян до зміни міської влади, вчинення насильства над працівниками правоохоронних органів, задіяних у охороні громадського порядку. О 10 год. 40 хв. правопорушники кинули в сторону будівлі Львівської міської ради дві пляшки із запальною сумішшю та дві 5-ти літрові канистри з легкозаймистою речовиною. Працівникам МВС України, що здійснювали заходи із припинення злочинних дій правопорушників, були нанесені тілесні ушкодження різного ступеню тяжкості.

О 13 год. 10 хв. працівниками МВС України злочинні дії правопорушників було зупинено, а самих злочинців – затримано.

Завдання:

1. *Дайте оцінку слідчій ситуації, що склалася.*
2. *Висуньте версії та складіть план розслідування.*
3. *Які слідчі (розшукові) дії доцільно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*
4. *Яких спеціалістів необхідно залучити до проведення слідчих (розшукових) дій?*
5. *На які об'єкти необхідно звернути особливу увагу під час огляду місця події?*

Задача № 8

7 червня 2013 року, під час проведення мирної акції «Ні корупції», що проходила на території площі Тараса Шевченка в місті Черкаси, виникли масові заворушення, під час яких група невстановлених осіб, діючи умисно, із застосуванням предметів, спеціально пристосованих для нанесення тілесних ушкоджень, грубо порушувала громадський порядок. Внаслідок цих дій громадянам міста Черкаси були спричинені тілесні ушкодження різного ступеня тяжкості та пошкоджене майно, а саме міський автобус марки «Isuzu» та автомобіль марки «Toyota Prado», який належав громадянці Данченко. Крім цього, на площі Тараса Шевченка медичними працівниками був виявлений один із учасників масових заворушень з ножовим пораненням грудної клітини з лівого боку, який по дорозі до лікарні помер.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Висуньте слідчі версії та складіть план розслідування.*
3. *Які слідчі (розшукові) дії доцільно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*
4. *Яких спеціалістів необхідно залучити до проведення слідчих (розшукових) дій?*
5. *Які обставини необхідно з'ясувати під час допиту медичних працівників бригади швидкої допомоги?*

Задача № 9

1 грудня 2013 року о 14 год. 45 хв. в м. Суми, поблизу будівлі Сумської обласної державної адміністрації, проводився мітинг на підтримку євроінтеграції в Україні, у ході якого між його учасниками виникла бійка. В результаті неправомірних дій активістів, було пошкоджено маршрутне таксі марки «Богдан», д. н. АН 5678 НМ, пошкоджено 4 вікна житлового будинку та паркан будівлі Сумської обласної державної адміністрації. О 15 год. 20 хв. навпроти будівлі Сумської обласної державної адміністрації вчинено підпал автомобільних покришок та пластмасової огорожі, який о 16 год. 15 хв. було ліквідовано силами працівників Управління ДСНС України у Сумській області.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Висуньте слідчі версії та складіть план розслідування.*
3. *Які слідчі (розшукові) дії доцільно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*
4. *Яких спеціалістів необхідно залучити до проведення слідчих (розшукових) дій?*
5. *Які судові експертизи доцільно призначити? Які питання необхідно поставити на вирішення експертів?*

Задача № 10

20 серпня 2013 року о 12 год. 30 хв. до чергової частини Печерського РУ ГУМВС України в місті Києві надійшло повідомлення від громадянина Даценка про те, що невстановлені особи, одягнені в темний одяг, озброєні дерев'яними палицями та металевими прутами, захисними щитами та шоломами, порушують громадський порядок, галасують, здійснюють пошкодження та знищення майна, блокують

рух автомобілів вздовж бульвару Лесі України шляхом виходу на проїжджу частину та встановлення постів. Неправомірні дії правопорушників вже призвели до зіткнення 6 автомобілів, в результаті чого понад 10 осіб зазнали тілесних ушкоджень.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Висуньте типові слідчі версії у запропонованій слідчій ситуації.*
3. *Які слідчі (розишуківі) дії доцільно провести на початковому та подальшому етапах розслідування?*
4. *Яких спеціалістів необхідно залучити до проведення слідчих (розишуківих) дій?*

Завдання для самостійної роботи

Розв'язати задачі.

Спеціальна література до теми 12

1. *Бояров В. И. Некоторые особенности первоначального этапа расследования массовых беспорядков / В. И. Бояров, П. В. Шалдырван // Криминалистика и судебная экспертиза: Межведомственный научно-методический сборник. – К.: Министерство юстиции Украины, 2001. – Вып. № 50. – С. 85–93.*
2. *Бояров В. И. Деякі особливості розслідування кримінальних справ про масові безпорядки // Матеріали навчально-методичного семінару прокурорів-криміналістів органів прокуратури України. – К.: Науково-методичний центр ідентифікації особи «КримАрт». – 1997. – С. 29–31.*
3. *Вознюк О. О. Поняття надзвичайного стану. Кримінально-правова характеристика групових порушень громадського порядку та масових заворушень. // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 2002. – Вип.1. – С. 108–117.*
4. *Особенности расследования массовых беспорядков: Методическое пособие / В. Н. Григорьев, Л. В. Капица, В. Н. Махов, Г. И. Пичкалева. – М.: НИИ проблем укрепления законности и правопорядка, 1995. – 100 с.*
5. *Пабат О. В. Тактичні і практичні особливості проведення слідчого огляду у справах про масові заворушення під час проведення*

- спортивних заходів / О. В. Пабат // Право і безпека. – 2009. – № 4 (31). – С. 127–130
6. *Скригонюк М.* Розслідування масових заворушень. Значення слідчих ситуацій і тактичних операцій / М. Скригонюк // Прокуратура. Людина. Держава. – 2005. – № 4. – С. 88–99.
  7. *Скригонюк М. І.* Слідчі ситуації й тактичні операції при розслідуванні масових заворушень / М. І. Скригонюк // Вісник Київського Національного університету ім. Т. Шевченка. Юридичні науки. Вип. 67–69. – 2005. – С. 120–123.
  8. Розслідування масових заворушень: навч. посібник / М. А. Погорецький, О. Ю. Татаров, Д. Б. Сергєєва, М. С. Цуцкїрїдзе; за ред. проф. М. А. Погорецького – К.: ВД «Дакор», 2014. – 140 с.
  9. *Тищенко Е. Ф.* Основные элементы методики расследования массовых беспорядков в случаях, когда их причиной стали экстремистские религиозные проявления: Лекция (для потока повышения квалификации) / Е. Ф. Тищенко. – Киев: НА СБУ, 2001. – 46 с.
  10. *Чуглазов Г.* Как расследовать массовые беспорядки / Г. Чуглазов // Социалистическая законность. – 1991. – № 12. – С. 27–29.
  11. *Шаталов А. С.* Структура криминалистической характеристики преступлений, совершенных в условиях массовых беспорядков / А. С. Шаталов // Совершенствование деятельности органов внутренних дел в условиях правовой реформы. – М., 1992. – Вып. 2. – С. 129–133.
  12. *Шалдирван П. В.* Методика розслідування масових заворушень: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / П. В. Шалдирван; Запорізький національний ун-т. – К., 2005. – 19 с.

ТЕМА 13.

МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ

Теоретичні питання

Криміналістична характеристика злочинів проти довкілля. Елементи криміналістичної характеристики: предмет злочинного посягання, спосіб злочину; типові сліди злочину; обстановка, час і місце вчинення злочину; особа злочинця та особа потерпілого. Встановлення кореляційних зв'язків між елементами криміналістичної характеристики.

Типові слідчі ситуації та версії початкового етапу розслідування. Особливості проведення першочергових слідчих (розшукових) дій.

Подальший етап розслідування. Слідчі ситуації подальшого етапу розслідування та алгоритм їх вирішення. Використання спеціальних знань у процесі розслідування злочинів проти довкілля.

Практичні завдання до теми 13

Задача № 1

У січні 2010 року під час будівництва целюлозно-паперового комбінату в місті Миколаєві було допущено значне відхилення від архітектурного проекту, яке полягало в тому, що очисні споруди були розраховані лише на роботу першої черги комбінату.

Згодом виявилось, що у процесі запуску другої і третьої черги комбінату, очисні споруди перестали забезпечувати ефективне очищення промислових стоків.

У процесі роботи комбінату в серпні 2010 року в озері, що розташоване поблизу збудованого промислового комплексу, були знищені місця нересту декількох видів риб через підвищення гранично допустимої концентрації шкідливих речовин у водоймищі.

За результатами перевірки документації комбінату були встановлені недоліки в проектній документації, що стосуються будівництва та роботи очисних споруд.

Завдання:

- 1. Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
- 2. Складіть план розслідування злочину.*

3. *Які сліди злочинної діяльності можуть бути виявлені в ході проведення слідчого огляду?*
4. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести на початковому етапі розслідування?*
5. *Яких спеціалістів необхідно залучити до проведення огляду місцевості та документів?*
6. *Розкрийте особливості огляду документів.*

Задача № 2

12 вересня 2009 року директор ТОВ «Обеліск» гр-н Бубко дав письмове доручення працівнику підприємства вивести на міський смітник біля 3,0 тон бракованої продукції, яка містить у собі шкідливі речовини, упакованої в паперові мішки.

Внаслідок дощових злив шкідливі хімічні речовини через негерметичність упаковки потрапили на прилеглу до смітника територію сільськогосподарського підприємства, що призвело до її забруднення. Підприємству було завдано матеріальної шкоди на суму 75 000,00 гривень.

Завдання:

1. *На підставі оцінки слідчої ситуації, що склалася на початковому етапі розслідування, висуньте версії та розробіть алгоритми їх перевірки.*
2. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести на початковому етапі розслідування?*
3. *Яких спеціалістів необхідно залучити до проведення огляду місцевості?*
4. *Яку інформацію необхідно з'ясувати у директора ТОВ «Обеліск»?*
5. *Складіть постанову про призначення ґрунтознавчої експертизи.*

Задача № 3

Фермер села Буки Черкаської області гр-н Радецький з метою отримання підвищеного урожаю кукурудзи вніс добрива, що заборонені до застосування на території України. Використання хімікатів викликало падіж великої рогатої худоби, що належала мешканцям села та випасалася на пасовиськах поблизу з обробленою хімікатами ділянкою.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася на початковому етапі розслідування.*
2. *Які сліди злочинного діяння були виявлені на місці події?*

3. *Яких осіб необхідно допитати? Розкрийте особливості допиту підозрюваного, який дає неправдиві показання.*
4. *Які види судових експертиз необхідно призначити?*

Задача № 4

Через місто протікає річка, витокami якої є декілька компактно розташованих джерел. Навесні, під час льодоходу, було виявлено крижини, покриті мазутом. На берегах річки розміщені промислові хімічні підприємства, що ймовірно стали джерелом забруднення. У результаті дослідження встановлено, що мазут з'являється саме у гирлі річки. Поблизу прилеглої території до річки немає інших підприємств, які могли б її забруднювати. При розширенні меж огляду з'ясовано, що на двох автобазах, розташованих на значній відстані від гирла, є колодязі для зберігання мазуту. У процесі дослідження території цих баз комісією було встановлено, що колодязі тимчасового зберігання мазуту не обладнані належним чином, що ймовірно стало причиною забруднення. Сума заподіяних збитків становить 51500 грн.

Завдання:

1. *На підставі оцінки слідчої ситуації, яка склалася на початковому етапі розслідування, висуньте версії та розробіть алгоритми їх перевірки.*
2. *Які сліди забруднення були виявлені на місці події?*
3. *Які види судових експертиз необхідно призначити?*
4. *Яких спеціалістів необхідно залучити до проведення огляду місцевості?*

Задача № 5

Працівниками санітарно-епідеміологічної служби м. Лозова зафіксовані факти перевищення норм гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин в атмосфері над житловим масивом міста, що ймовірно стало причиною масових захворювань мешканців цього району. Під час перевірки вказаного факту з'ясовано, що неподалік від житлового масиву функціонує промислове підприємство – потенційний забруднювач повітря, також в цей час літаками цивільної авіації проводилися планові оприскування посівів ядохімікатами для знищення шкідників на полях. Один з літаків відхилився від курсу обробки полів, внаслідок чого частка ядохімікатів потрапила на територію міста Лозова.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Складіть план розслідування злочину.*
3. *Визначіть перелік осіб, яких необхідно допитати.*
4. *Чи є необхідність в проведенні одночасного допиту двох і більше раніше допитаних осіб?*
5. *Які судові експертизи необхідно призначити?*
6. *Які питання діагностичного характеру необхідно поставити на вирішення хімічної експертизи?*

Задача № 6

У результаті прориву нафтопроводу та розливу нафтопродуктів, було заповдіано значної шкоди угіддям та озеру поблизу села Вишеньки Київської області, що використовувалося для сільськогосподарських потреб, рибної ловлі та рекреаційних потреб. Встановлено, що витік нафти стався внаслідок прориву резинового шлангу високого тиску, який був несанкціоновано врізаний в нафтопровід. Кількість розлитої нафти не встановлена.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Яких спеціалістів необхідно залучити до проведення слідчих (розшукових) дій?*
3. *Які сліди злочину були виявлені на місці події?*
4. *Визначіть перелік питань, які повинні ставитися на вирішення судових експертиз.*

Задача № 7

Керівництво заводу «Автовантажувач» не ввело в експлуатацію нові очисні споруди, через відсутність відповідного висновку державної комісії та дозволу на запуск споруд. Підприємство здійснювало скидання не очищених стічних вод у ставок, який орендує приватний підприємець гр-н Музичко для розведення риби.

У результаті таких дій, приватному підприємцю було завдано значних матеріальних збитків через забруднення води та знищення великої кількості риби.

Завдання:

1. *На підставі оцінки слідчої ситуації, що склалася на початковому етапі розслідування, висуньте версії та розробіть алгоритми їх перевірки.*

2. *Визначте перелік слідчих (розшукових) дій, які необхідно провести на початковому етапі розслідування і розкрийте особливості їх проведення.*
3. *Яких спеціалістів необхідно залучити до проведення слідчих (розшукових) дій?*
4. *Складіть постанову про призначення судово-екологічної та іхтіологічної експертиз.*

Задача № 8

11 червня 2012 року, близько 21 години вечора, гр-ни Ткачук та Сташко на річці Дніпро біля села Дніпровське Чернігівської області, за допомогою човна «Казанка» з двигуном «Вихрь-20», не маючи належних документів, які давали б їм право займатися рибним промислом, використовуючи електричний пристрій «Самус 725», займалися виловом риби забороненими засобами, що спричинило масове знищення риби та завдало збитків державі на суму 15 100 грн.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Які документи необхідно оглянути слідчому?*
3. *В який спосіб було вчинено злочин?*
4. *Складіть план допиту підозрюваних і розкрийте тактичні особливості проведення допиту у конфліктній ситуації.*
5. *Які види судових експертиз необхідно призначити?*
6. *Розкрийте особливості допиту свідків, які дають неправдиві показання.*

Задача № 9

05 грудня 2013 року у денний час гр-н Фіщенко з метою незаконної порубки дерев прибув до поляхисної лісової смуги, що розташована на території Новомар'ївської сільської ради Братського району Миколаївської області, на відстані 2 км від села Новомар'ївка з північно-східної сторони, де самовільно, з використанням бензопили «Good Luck», спиляв одне дерево породи «Акація біла», діаметром 45 сантиметрів, яке згідно висновку Державної екологічної інспекції в Миколаївській області, виконує захисні протиерозійні функції і відноситься до першої категорії лісів України.

Внаслідок незаконної вирубки дерева гр-м Фіщенком погіршились захисні властивості ґрунту, чим заповдіано навколишньому се-

редовищу істотну шкоду та матеріальний збиток державі на загальну суму 9330,00 грн.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Складіть план розслідування злочину.*
3. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести на початковому етапі розслідування?*
4. *Яких спеціалістів необхідно залучити до проведення огляду місця події?*
5. *Які види судових експертиз необхідно призначити? Складіть постанову слідчого про призначення експертизи.*
6. *Складіть план допиту гр-на Фіщенко у різних ситуаціях допиту.*

Задача № 10

18 квітня 2013 року о 04 год., гр-н Валуєв, знаходячись в затоці озера «Дідове» в районі с. Кізомис Білозерського району Херсонської області, умисно, з корисливих спонукань, з метою власного збагачення, в заборонений період часу під час проходження нересту, не маючи на те встановленого законом дозволу, з використанням мисинової сітки здійснив вилов риби: 93 карасів сріблястих, 21 краснопірки та 6 окунів, чим грубо порушив вимоги п. 3.15 та п. 4.14.3 Правил любительського і спортивного рибальства, затверджених Наказом Державного комітету рибного господарства України № 19 від 15 лютого 1999 року, чим заподіяв істотну шкоду рибним запасам держави на загальну суму 3111 грн.

Завдання:

1. *На підставі оцінки слідчої ситуації, що склалася на початковому етапі розслідування, висуньте версії та розробіть алгоритми їх перевірки.*
2. *Яких спеціалістів необхідно залучити до проведення огляду?*
3. *Складіть план допиту гр-на Валуєва.*
4. *Які види судових експертиз необхідно призначити?*

Спеціальна література до теми 13

1. *Архипов О. М.* Загальнотеоретичні проблеми системи екологічних злочинів / О. М. Архипов // *Правова держава*. – 2005. – № 8. – С. 109–118.
2. *Бордюгов Л. Г.* Судово-екологічна експертиза основна форма використання спеціальних знань під час розслідування злочинів проти довкілля / Л. Г. Бордюгов // *Криміналістичний вісник: наук. – практ. зб.* – К.: Ін Юре, 2008. – № 2 (10). – С. 67–72.
3. *Виноградова А. І.* Розслідування порушень законодавства про захист рослин: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / А. І. Виноградова; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2013. – 19 с.
4. *Гавриш С. Б.* Экологические преступления: квалификация и методика расследования / С. Б. Гавриш, В. Г. Грузкова. – Х., 1994. – 224 с.
5. Экологические преступления: квалификация и методика расследования / под ред. В. Е. Коноваловой, Г. А. Матусовского. – Х.: Харьков. юрид. ин-т, 1994. – 128 с.
6. *Книженко С. О.* Криміналістична характеристика та основні положення розслідування екологічних злочинів: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / С. О. Книженко; Харківський національний ун-т внутрішніх справ. – Х., 2006. – 19 с.
7. *Матвійчук В.* Способи вчинення злочинів, що стосуються навколишнього природного середовища (проблеми теорії і практики) / В. Матвійчук // *Вісник прокуратури*, 2006. – № 8 (62). – С. 46–52.
8. *Ринкова О.* Використання спеціальних знань у розслідуванні злочинів проти довкілля / О. Ринкова // *Підприємництво, господарство і право: науково-практичний, господарсько-правовий журнал / Ін-т приватного права і підпр-ва АПрН України та інш.* – Київ, 2011. – № 4 (184). – С. 22–25.
9. *Столітній А.* Розслідування злочинів проти довкілля / А. Столітній // *Вісник прокуратури: загальнодержавне фахове юридичне видання / Генеральна прокуратура України; Нац. юр. ак. України ім. Ярослава Мудрого; КНУ ім. Тараса Шевченка.* – Київ, 2013. – № 7 (145). – С. 94–99.
10. *Туровець Ю. М.* Початковий етап розслідування злочинів проти довкілля: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Ю. М. Туровець; Держ. податк. служба України, Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2012. – 17 с.

ТЕМА 14.

МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ

Теоретичні питання

Криміналістична характеристика злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Елементи криміналістичної характеристики: способи вчинення, підготовки та приховування злочину; час, місце та обстановка; слідова картина; особа злочинця. Особливості початку досудового розслідування.

Типові слідчі ситуації та відповідні їм алгоритми розслідування на початковому етапі. Першочергові слідчі (розшукові) дії. Тактична операція «затримання на гарячому». Тактика проведення окремих слідчих (розшукових) дій на подальшому етапі розслідування.

Особливості використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Практичні завдання до теми 14

Задача № 1

Наприкінці квітня 2012 року за шість кілометрів на північ від міста Біла Церква Київської області, на земельній ділянці площею 5 га, що прилягає до акацієвого лісу, залучивши агронома гр-на Панчика та двох механізаторів Чорного й Волинця, фермер гр-н Купрієнко незаконно посіяв плантацію коноплі. Впродовж серпня цього ж року з допомогою вказаних осіб гр-н Купрієнко поступово скопив вирощені коноплі та перевіз зібраний матеріал власною автомашиною «Газель» до цеху виготовлення лікарських препаратів у м. Києві. За поставлену продукцію на початку вересня 2012 року на розрахунковий рахунок фермер гр-н Купрієнко отримав 826 531 грн.

Завдання:

1. *Надайте криміналістичну характеристику вказаному злочину.*
2. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
3. *Складіть план розслідування злочину.*
4. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести на початковому етапі розслідування?*
5. *Яких спеціалістів необхідно залучити до проведення огляду місця події та інших об'єктів?*
6. *Які види судових експертиз необхідно призначити?*
7. *Складіть плани допитів гр-н Купраська, Чорного, Волиця й Панчика у різних ситуаціях допиту.*

Задача № 2

6 червня 2013 року о 22 год. поблизу кінотеатру «Ленінград» у місті Києві, 17-ти річний гр-н Федько, перебуваючи у стані наркотичного сп'яніння, зірвав з шиї гр-ки Пастушенко золотий ланцюжок із золотим хрестиком та був затриманий співробітниками оперативного підрозділу ОВС під час спроби втекти з місця вчинення злочину. Під час наркологічного освідування затриманого гр-на Федька, на його тілі, зокрема на локтєвих згинах рук, були виявлені численні сліди від уколів голок шприців. Згодом гр-н Федько зізнався, що за місцем проживання у приватному будинку міста Переяслав-Хмельницького систематично виготовляє наркотичні засоби з хімічних речовин, які отримує від свого сусіда гр-на Золотухи, працівника місцевої ветаптеки.

Завдання:

1. *Визначте, чи достатньо підстав для початку досудового розслідування.*
2. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
3. *Складіть план розслідування злочину.*
4. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести на початковому етапі розслідування?*
5. *Яких спеціалістів необхідно залучити до проведення огляду місця події та інших об'єктів?*
6. *Які види судових експертиз необхідно призначити?*
7. *Складіть плани допитів гр-н Федька та Золотухи.*

Задача № 3

Протягом 2013 року мешканець м. Полтави підприємець гр-н Охрімчук, в орендованій квартирі, залучивши трьох інвалідів, із застосуванням спеціального пристрою, наповнював цигарки «Пріма з фільтром» щільно подрібленими стеблами, листям та суцвіттям коноплі. Переупакований товар через своїх знайомих водіїв-далекобійників гр-н Охрімчук постачав в інші обласні центри України та збував через налагоджену мережу по ціні 100 грн. за одну пачку.

Співробітниками ОВС при в'їзді в м. Львів у грудні 2013 року було затримано водія автомобіля «Камаз» гр-на Назарчука, під час обшуку в кабіні автомашини якого, було виявлено та вилучено 200 пачок цигарок «Пріма з фільтром», наповнених речовиною, схожою на наркотичну, а саме помолом дикорослої коноплі.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести на початковому етапі розслідування?*
3. *Яких спеціалістів необхідно залучити до проведення огляду місця події та інших об'єктів?*
4. *Які види судових експертиз необхідно призначити?*
5. *Які обставини необхідно з'ясувати під час допиту водія автомобіля «Камаз»? Складіть план його допиту.*

Задача № 4

Опівночі 8 січня 2013 року на території Гідропарку у м. Києві працівниками патрульної служби за вчинення дрібного хуліганства був затриманий гр-н Глушко. При спілкуванні з затриманим з'ясувалося, що він перебуває у стані наркотичного сп'яніння. У нагрудній кишені сорочки затриманого було виявлено целофановий пакет зі 100 г порошку білого кольору, а в зовнішній кишені куртки паспорт на ім'я громадянина Польщі Кракільського.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Складіть план досудового розслідування вказаного кримінального правопорушення.*
3. *Які експертизи необхідно призначити в зазначеному випадку? Сформулюйте запитання, що необхідно поставити на вирішення цих експертиз.*

4. *Які слідчі (розшукові) дії доцільно провести на початковому та подальшому етапах розслідування цього злочину?*

Задача № 5

Пенсіонер гр-н Мусієнко привозив з м. Одеси до м. Києва наркотичний засіб героїн, який щонеділі на території парку відпочинку, розфасованим у пакети, продавав неповнолітнім. 8 травня 2014 року о 15.00 під час продажу героїну гр-ну Герасимчуку гр-н Мусієнко був затриманий.

Завдання:

1. *Визначте, чи достатньо підстав для початку досудового розслідування.*
2. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
3. *Складіть план розслідування злочину.*
4. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести на початковому етапі розслідування?*
5. *Яких спеціалістів необхідно залучити до проведення огляду місця події та інших об'єктів?*
6. *Які види судових експертиз необхідно призначити?*
7. *Складіть плани допитів гр-н Мусієнка, Герасимчука у різних ситуаціях допиту.*

Задача № 6

8 жовтня 2013 року о 12 год. 30 хв. гр-н Дудко зайшов до центральної аптеки м. Золотоноша, що розташована по вул. Т. Шевченка, 2, і заховавшись у залі за темними шторами, дочекався початку обідньої перерви, коли всі працівники аптеки пішли. Після цього гр-н Дудко наповнив принесені з собою поліетиленові пакети різного виду лікарськими препаратами, що містять наркотичні речовини, та, відчинивши зсередини вхідні двері аптеки, зник з місця події.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Складіть план розслідування вказаного кримінального правопорушення.*
3. *Які слідчі (розшукові дії) доцільно провести на початковому та подальшому етапах розслідування цього злочину?*
4. *Які експертизи необхідно призначити в зазначеному випадку? Сформулюйте запитання, що необхідно поставити на вирішення цих експертиз.*

Задача № 7

Звільнений у вересні 2012 року з місць позбавлення волі гр-н Кедрик як спеціаліст зі зварювання металів був працевлаштований до науково-дослідної лабораторії надтвердих сплавів Політехнічного університету в м. Києві та поселений до одного з відомчих гуртожитків. За три місяці проживання в гуртожитку гр-н Кедрик схилив двох працівників лабораторії гр-н Старопольського та Пелюха, що проживали в сусідніх кімнатах гуртожитку, до вживання наркотичних засобів. Згодом, у січні 2013 року, гр-ни Старопольський та Пелюх були затримані в стані сильного наркотичного сп'яніння в театрі імені Івана Франка, при обшукі у затриманих виявлені три поліетиленових пакети із сухою речовиною темно-коричньового кольору, схожою на наркотичну.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Визначте основні версії у провадженні та способи їх перевірки.*
3. *Які експертизи необхідно призначити в зазначеному випадку? Сформулюйте запитання, що необхідно поставити на вирішення цих експертиз.*
4. *Які слідчі (розшукові) дії доцільно провести на початковому та подальшому етапах розслідування злочину?*

Задача № 8

8 березня 2013 року приблизно о 21 год., перебуваючи на дискотеці в будинку культури, гр-ни Мартиненко, Романюк, Серпик та Телько публічно, із використанням шприців, вводили у вени рук (кожен сам собі) наркотичні засоби. При цьому вказані громадяни на зауваження директора будинку культури та його заступника не реагували, а використані шприци та ампули залишили в кутку сцени. Директор будинку культури викликав працівників міліції.

Завдання:

1. *Визначте, чи достатньо підстав для початку досудового розслідування.*
2. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, яка склалася у вказаному випадку.*
3. *Визначте, які об'єкти необхідно вилучити у підозрюваних осіб.*
4. *Які слідчі (розшукові) дії доцільно провести на початковому та подальшому етапах розслідування цього злочину?*

Задача № 9

Працюючи на Київському експериментальному заводі, у березні 2013 року у нічний час гр-н Кириченко був затриманий охороною заводу під час спроби крадіжки виготовленого на замовлення Львівської фармацевтичної фабрики обладнання, призначеного для виробництва наркотиковмісних лікарських засобів. З цією метою гр-н Кириченко завчасно замовив вантажний автомобіль з іншого підприємства, який при виїзді з території заводу з викраденим обладнанням був зупинений, гр-на Кириченка затримано.

Завдання:

1. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Складіть план розслідування вказаного кримінального правопорушення.*
3. *Які слідчі (розшукові дії) доцільно провести на початковому та подальшому етапах розслідування даного злочину?*
4. *Складіть плани допитів гр-на Кириченко, водія автомобіля.*

Задача № 10

У лютому 2013 року у зв'язку зі значним пониженням тиску гр-ка Замрико була госпіталізована у міську лікарню. Довідавшись, що гр-ка Замрико є самотньою пенсіонеркою з власною квартирою, з метою заволодіння її квартирою, старша медсестра лікарні гр-ка Григоренко розпочала щоденно у вечірній час незаконно вводити в організм хворої Замрико під виглядом необхідних ліків наркотичні засоби. Через два тижні Замрико померла.

Під час обшуку за місцем проживання гр-ки Григоренко було виявлено й вилучено спеціальний пристрій промислового виробництва, призначений для виготовлення наркотичних речовин, а також декілька кілограмів щойно виготовлених наркотичних речовин.

Завдання:

1. *Визначте, чи достатньо підстав для початку досудового розслідування.*
2. *Охарактеризуйте слідчу ситуацію, що склалася у провадженні на початковому етапі розслідування.*
3. *Які слідчі (розшукові дії) доцільно провести на початковому та подальшому етапах розслідування даного злочину?*

Завдання для самостійної роботи

Розв'язати задачі.

Спеціальна література до теми 14

1. *Запорощенко Н. А.* Розслідування організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Н. А. Запорощенко; Нац. акад. внутр. справ. – К., 2012. – 20 с.
2. *Косміна Н. М.* Використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Н. М. Косміна; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2011. – 19 с.
3. *Одерій О. В.* Розслідування злочинів, щодо незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів: наук. – практ. посіб. / О. В. Одерій, В. М. Лисенко; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Харків: Золоті сторінки, 2004. – 164 с.
4. *Погорецький М. А.* Правова оцінка оперативно-розшукової інформації, що містить ознаки злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів / М. А. Погорецький // Вісник Одеського ін-ту внутр. справ. – 2003. – № 85. – С. 53–60.
5. *Погорецький М. А.* Роль оперативно-розшукової діяльності в доказуванні у кримінальних справах в сфері обігу наркотичних засобів / М. А. Погорецький // Наук. вісник юрид. акад. МВС України. – Дніпропетровськ, 2003. – Спец. вип. 1. – С. 253–256.
6. *Погорецький М. А.* Правові та організаційно-тактичні засади участі підрозділів оперативної служби МВС України у боротьбі з наркозлочинами: монографія / М. А. Погорецький, А. А. Венедиктов, М. Л. Грібов та ін.; за ред. проф. М. А. Погорецького. – К.: НАВС, 2010. – 312 с.
7. *Погорецький М. А.* Оперативна служба МВС України: участь у боротьбі із злочинами у сфері наркообігу: навч. посіб. / М. А. Погорецький, А. А. Венедиктов, М. Л. Грібов та ін.; за ред. проф. М. А. Погорецького. – К.: НАВС, 2010. – 262 с.
8. *Погорецький М. А.* Міжнародно-правовий досвід у сфері боротьби з незаконним обігом наркотиків / М. А. Погорецький, Р. Ф. Черниш // Право і суспільство. – 2012. – № 6. – С. 192–196.

9. *Полях А. М.* Криміналістична характеристика та основи розслідування контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: монографія / А. М. Полях; ред. В. Ю. Шепітько. – Х.: Право, 2010. – 160 с.
10. *Стригун Д. Ю.* Техніко-криміналістичне забезпечення розкриття та розслідування контрабанди наркотичних засобів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Д. Ю. Стригун; Нац. акад. внутр. справ. – К., 2011. – 19 с.
11. *Сулейманова З. Р.* Тактичні операції при розслідуванні незаконного збуту наркотичних засобів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / З. Р. Сулейманова; Акад. адвокатури України. – К., 2011. – 20 с.
12. *Татаров О. Ю.* Кваліфікація та розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним збутом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів за допомогою мережі Інтернет: метод. рек. / О. Ю. Татаров та ін. – 2012. – 30 с.
13. Участие специалиста и эксперта в раскрытии и расследовании преступлений о незаконном обороте наркотиков: учеб. – метод. пособ. / М. Г. Щербаковский, В. И. Гаенко, В. М. Лысенко та ін. – Харьков: Харьк. нац. ун-т внутр. дел, 2002. – 68 с.
14. *Щербаковський С. М.* Використання результатів оперативно-розшукової діяльності при розслідуванні незаконного обігу наркотиків: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / С. М. Щербаковський; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2010. – 20 с.

ТЕМА 15.

МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Теоретичні питання

Криміналістична характеристика злочинів у сфері використання комп'ютерних технологій. Елементи криміналістичної характеристики: предмет злочинного посягання, спосіб злочину; типові сліди злочину; особа злочинця. Встановлення кореляційних зв'язків між елементами криміналістичної характеристики.

Типові слідчі ситуації та версії початкового етапу розслідування. Особливості проведення першочергових слідчих (розшукових) дій.

Подальший етап розслідування. Слідчі ситуації подальшого етапу розслідування та алгоритм їх вирішення. Використання спеціальних знань у процесі розслідування злочинів у сфері використання комп'ютерних технологій.

Практичні завдання до теми 15

Задача № 1

15 грудня 2012 року працівник прокуратури гр-н Іваненко, увімкнувши свій робочий комп'ютер виявив, що вся інформація, у тому числі конфіденційна, що зберігалась у пам'яті комп'ютера, була знищена.

Проведеною службовою перевіркою було встановлено, що 10 грудня 2012 року Іваненко, працюючи на своєму робочому комп'ютері, що був під'єднаний за допомогою модему до мережі Інтернет, отримав електронне повідомлення від невідомого відправника. Іваненко відкрив це повідомлення, не звернувши уваги на досить великий об'єм файлу (що могло вказувати на наявність вірусу), на екрані з'явився текст. Іванов вирішив, що це якийсь жарт і відправив повідомлення в кошик. В результаті перевірки було встановлено, що це повідомлення було надіслано з телефону +380671111111 гр-на Петрова, який повідомив, що у нього дійсно є комп'ютер, під'єднаний до мережі Інтернет за допомогою модему, але він ніяких повідомлень гр-ну Іваненку не надсилав.

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Які способи пошуку комп'ютерної інформації існують?*
3. *Чи можливо встановити, була ця інформація скопійована на інший комп'ютер або повністю знищена?*
4. *Які судові експертизи необхідно призначити? Складіть постанову про призначення експертизи.*

Задача № 2

Оператор однієї із організацій гр-н Ткаченко на власному комп'ютері за місцем проживання створив електронне поштове повідомлення з рекламою товарів для мисливства та додав до нього в якості детального каталогу з цінами й умовами поставки товару створену ним особисто шкідливу програму для комп'ютерів у вигляді файлу *katalog.exe* (так званий «мільний троян»), після чого розповсюдив його 350 адресатам згідно наявного у нього списку електронно-поштових адрес користувачів мережі Інтернет. У результаті масового розповсюдження цієї шкідливої програми, після її запуску користувачами мережі Інтернет, гр-н Ткаченко несанкціоновано отримав на свою електронну адресу 87 облікових записів і паролів для доступу до мережі Інтернет, які скопював і в подальшому використав для особистих потреб.

Завдання:

1. *Оцініть слічу ситуацію, що склалася. Висуньте типові слідчі версії та розробіть алгоритм їх перевірки.*
2. *Складіть план початкового етапу розслідування.*
3. *Які особливості проведення допиту гр-на Ткаченка необхідно враховувати слідчому?*
4. *Які судові експертизи необхідно призначити в цьому випадку? Які питання доцільно поставити на їх вирішення?*

Задача № 3

Інженер-програміст Комерційного банку «Данте» гр-н Швець з метою здійснення крадіжки грошових коштів, створив комп'ютерну програму *kadg.prg*, яка модифікує і знищує комп'ютерну інформацію. Усвідомлюючи, що відомості про номери рахунків та персональні дані клієнтів банку є комерційною і банківською таємницею, він свідомо, з метою незаконного використання, збирав їх. Номер рахунку

гр-на Петренка він отримав із файлу, який надійшов із ПАТ «Ком-Банк», та вписав його в створені ним програми з метою використання в подальшому для крадіжки грошових коштів. Гр-н Швець також незаконно скопіював на свій жорсткий диск файли-відомості про нарахування заробітної плати працівникам банку і користувався ними, вдосконалюючи створену програму kadr.prg.

02 листопада 2011 року гр-н Швець здійснив несанкціонований доступ до комп'ютерної інформації, яка охороняється законом і модифікував файл z02rm104.dbf, що є електронною версією відомості на видачу заробітної плати співробітникам банку, яка передається електронною поштою в Головне управління НБУ у м. Києві й Київській області. В результаті роботи комп'ютерної програми kadr.prg у зазначеній відомості з кожного із співробітників банку, яким була нарахована заробітна плата більше 2500,00 грн., було знято по 50 грн. та переведено на особистий рахунок гр-на Швеця, який був включений в цю відомість замість іншого працівника.

У цей самий день співучасниця Швеця гр-ка Мухіна відкрила рахунок на своє ім'я в Комерційному банку «Данте». За допомогою своєї програми гр-н Швець перевів незаконно нараховані грошові кошти в розмірі 5000,00 грн. на рахунок Мухіної, а через декілька днів вона зняла зі свого рахунку вказану суму грошових коштів.

Завдання:

1. *Які невідкладні слідчі (розшукові) дії слід провести на першочерговому етапі розслідування?*
2. *Які обставини повинні бути з'ясовані під час допиту гр-н Швеця та Мухіної, а також відповідального за комп'ютерну безпеку працівника комерційного банку?*
3. *Складіть план проведення допиту зазначених осіб.*
4. *Складіть план розслідування злочину.*

Задача № 4

Органами внутрішніх справ виявлено факт несанкціонованого втручання в систему «Клієнт-Банк» ДП «Ц» та незаконного перерахування з розрахункового рахунку вказаного підприємства коштів в сумі 2,0 млн грн. на рахунки чотирьох підприємств, відкритих в різних банках. За даним фактом розпочато кримінальне провадження за ознаками злочину, передбаченого ч. 2 ст. 361 «Несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автома-

тизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку» КК України.

У ході досудового розслідування встановлено, що комп'ютер ДП «Ц», на якому встановлено систему «Клієнт-Банк», був уражений шкідливим програмним забезпеченням, і через віддалений доступ зловмисники, використовуючи електронні ключі з цифровими підписами посадових осіб, сформували та відправили відповідні платіжні доручення від імені цього підприємства.

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Які сліди злочину можуть бути виявлені за результатами огляду комп'ютера, на якому встановлено систему «Клієнт-Банк»?*
3. *Визначте особливості проведення огляду комп'ютера.*
4. *Які інші слідчі (розшукові) дії необхідно провести?*
5. *Яких спеціалістів необхідно залучити до проведення слідчих (розшукових) дій?*

Задача № 5

Гр-н Петренко, будучи користувачем глобальної мережі Інтернет, за допомогою власного комп'ютера, розташованого за місцем його проживання в період з 17 год. 50 хв. 7 жовтня 2010 року до 02 год. 45 хв. 8 жовтня 2010 року за допомогою програми sql.php здійснив несанкціоноване втручання в роботу сервера благодійної організації «Золоті сторінки», на якому розміщувався сайт www.ogge.rv.ua і здійснив несанкціоноване копіювання вихідних кодів створення вказаного сайту на свій комп'ютер.

12 січня 2011 року з 04 год. 46 хв. по 05 год. 01 хв. гр-н Петренко повторно зайшов на форум сайту www.azika.net., використовуючи логіни та паролі власника та користувача сайту за допомогою власного комп'ютера, що призвело до порушення встановленого порядку маршрутизації комп'ютерної інформації та до її блокування.

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Які особливості проведення огляду комп'ютера гр-на Петренка та сервера благодійної організації необхідно враховувати?*
3. *Які інші слідчі (розшукові) дії необхідно провести? Складіть план розслідування.*
4. *Яких спеціалістів необхідно залучити до проведення слідчих (розшукових) дій?*

Задача № 6

Гр-н Власенко у невстановлений органами досудового розслідування термін в лютому 2012 року, перебуваючи в центральному офісі АТ «Слав'янський альянс», скачав на власний ноутбук з інтернет-сайту шкідливий програмний засіб «KGB Keylogger 4.2» з метою подальшого незаконного збуту. Основним функціональним призначенням програмного засобу є несанкціоноване та приховане копіювання інформації, яка обробляється на комп'ютері з подальшим її відправленням на конкретну електронну адресу. 23 лютого 2012 року за грошову винагороду в сумі 250 грн. гр-н Власенко незаконно збув оптичний диск із записаним на нього шкідливим програмним засобом «KGB Keylogger 4.2».

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Висуньте слічі версії й визначте напрямки розслідування.*
3. *Які особливості проведення огляду комп'ютера гр-на Власенка та приміщення центрального офісу АТ «Слав'янський альянс» необхідно враховувати у слідчій ситуації, що склалася?*
4. *Чи є доцільним у вказаній слідчій ситуації провести таку слідчу (розшукову) дію, як слідчий експеримент?*

Задача № 7

Головний інженер-електронщик Центру інформаційних технологій і технічного забезпечення Донецької дирекції Українського Державного підприємства електрозв'язку «Укртелеком» розробив комп'ютерну програму, яка дозволяла б відслідковувати в масиві фіксованої структури телефонні розмови, проведені з визначених номерів телефонів, відбирати їх та знищувати інформацію про них у цьому масиві. Спільно з громадянином Пакистану, який навчався в одному із Донецьких навчальних закладів, вони надавали послуги міжнародного та міжміського телефонного зв'язку за зниженими тарифами. Інформацію про здійснені переговори вони знищували за допомогою зазначеної програми. Внаслідок таких дій підприємство електрозв'язку зазнало збитків в розмірі близько 150 тис. грн.

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Які особливості проведення огляду місця події необхідно враховувати?*

3. *Які інші слідчі (розшукові) дії необхідно провести? Складіть план розслідування.*
4. *Чи доцільно провести таку слідчу (розшукову) дію як одночасний допит двох і більше раніше допитаних осіб?*
5. *Складіть постанову про призначення комп'ютерно-технічної експертизи.*

Задача № 8

Група осіб, до складу якої входив співробітник, що мав безпосередній доступ до захисту інформації банку «Надра України», підбрехала вхідні дані комп'ютера системи оплати угод і перевела 7 млн дол. на свої рахунки в Австрійський банк.

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Що є місцем події у зазначеному випадку?*
3. *Які слідчі (розшукові) дії необхідно провести? Складіть план розслідування.*
4. *Яких осіб необхідно допитати?*
5. *Які експертизи необхідно призначити?*

Задача № 9

Працівники Держслужби боротьби з економічною злочинністю задокументували злочинну діяльність програміста ТОВ «БІТ», який згідно з функціональними обов'язками мав доступ до банкоматів АТ «Укрінбанк» та вчиняв розкрадання комп'ютерної інформації (номери банківських платіжних карток, прізвища та PIN-коди клієнтів банку). Правопорушник виготовляв на офісному обладнанні дублікати банківських платіжних карток, наносив на них магнітну стрічку з відповідною інформацією і таким чином знімав з рахунків клієнтів банку грошові кошти. Було доведено чотири факти викрадення коштів на загальну суму 354 тис. гривень.

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Які особливості огляду комп'ютерної інформації необхідно враховувати?*
3. *Яких спеціалістів необхідно залучити до проведення слідчих (розшукових) дій?*
4. *Які питання повинні бути винесені на вирішення комп'ютерно-технічної експертизи?*

Задача № 10

13.06.2008 року гр-н Василенко, перебуваючи в офісі Івано-Франківської філії ТОВ «Грей-Захід», умисно вибравши момент відсутності працівників та використовуючи особистий код доступу оператора комп'ютерного набору, несанкціоновано втрутився в роботу електронно-обчислювальної машини, ввійшов через комп'ютерну програму «ІС-Бухгалтерія» у електронний журнал видаткових накладних товариства, де з метою перекручення і підробки комп'ютерної інформації, змінив наявні в накладних суми.

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Які сліди злочину були виявлені на місці події?*
3. *Які особливості проведення огляду комп'ютерної інформації необхідно враховувати?*
4. *Яких спеціалістів необхідно залучити до проведення слідчих (розшукових) дій?*
5. *Які питання повинні бути винесені на вирішення комп'ютерно-технічної експертизи?*

Завдання для самостійної роботи

Розв'язати задачі.

Спеціальна література до теми 15

1. *Ахтирська Н. М.* Злочини у сфері комп'ютерних технологій та судова практика розгляду справ цієї категорії / Н. М. Ахтирська, В. В. Антошук // Вісник Верховного Суду України. – 2008. – № 2 (90). – С. 43–48.
2. *Виявлення та розслідування злочинів, що вчиняються у сфері інформаційних технологій: наук. – практ. посіб. / Б. В. Романюк та ін. – К.: Видавець Паливода А. В., 2004. – 144 с.*
3. *Голубев В. О.* Розслідування комп'ютерних злочинів / В. О. Голубев. – Запоріжжя: ЗІДМУ, 2003. – 296 с.
4. *Горбаньов І. М.* Особливості методики розслідування порушень авторського права щодо незаконного відтворення та розповсюдження комп'ютерних програм: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / І. М. Горбаньов; Академія адвокатури України. – К., 2007. – 20 с.

5. *Карчевський М. В.* Злочини у сфері використання комп'ютерної техніки: навчальний посібник / М. В. Карчевський. – К.: Атіка, 2010. – 168 с.
6. *Козак Н. С.* Криміналістичні прийоми, способи і засоби виявлення, розкриття та розслідування комп'ютерних злочинів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Н. С. Козак; Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2011. – 18 с.
7. Комп'ютерна злочинність: навчальний посібник / П. Д. Біленчук, Б. В. Романюк, В. С. Цимбалюк та ін. – К.: Атіка, 2002. – 240 с.
8. Комп'ютерний тероризм: практика запобігання, протидії, розслідування: кримінологічно-криміналістичний аналіз та правові, управлінські і тактико-технологічні засади запобігання, протидії, розслідування комп'ютерних терористичних актів: навч. посібник / П. Д. Біленчук і ін.; заг. ред. П. Д. Біленчук; Хмельницьк. держ. центр наук. – техн. і екон. інформації, Київ. нац. ун-т внутр. справ. – Хмельницький: Хм. ЦНТЕІ, 2008. – 258 с.
9. *Мотлях О. І.* Методика розслідування комп'ютерних злочинів: монографія / О. І. Мотлях. К.: Освіта України, 2010. – 236 с.
10. Особливості розкриття та розслідування кіберзлочинів: методичні рекомендації / В. І. Фаринник, О. І. Зачек, О. В. Захарова та ін.; за ред. В. І. Фаринника. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. – 92 с.
11. *Паламарчук Л. П.* Розслідування злочинів у сфері використання комп'ютерних технологій / Л. П. Паламарчук. – К.: ТОВ УВПК «ЕксОб», 2007. – 144 с.
12. *Паламарчук Л. П.* Використання спеціальних знань при розслідуванні порушень авторського права щодо незаконного відтворення та розповсюдження комп'ютерних програм / Л. П. Паламарчук // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2010. – № 84. – С. 73–77.
13. *Паламарчук Л. П.* Комп'ютерна програма як предмет злочинного посягання / Л. П. Паламарчук // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2012. – № 91. – С. 31–33.
14. *Пашнев Д. В.* Використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, вчинених із застосуванням комп'ютерних технологій: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Д. В. Пашнев; Харківський національний ун-т внутрішніх справ. – Х., 2007. – 18 с.

15. *Погорецький М. А.* Комп'ютерна система як знаряддя вчинення злочину / Погорецький М. А., Шеломенцев В. П. // Вісник Харківського нац. ун-ту ім. В. М. Каразіна. Серія «Право». – 2009. – № 872. – Вип. 6. – С. 117–121.
16. *Погорецький М. А.* Міжнародне співробітництво у сфері протидії комп'ютерній злочинності / М. Погорецький, В. Шеломенцев // Юрид. радник. – 2008. – № 6 (26). – С. 6–9.
17. Проблеми боротьби зі злочинами у сфері використання комп'ютерних технологій: навч. посібник / За заг. ред. Р. А. Калюжного. – Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2002. – 235с.
18. *Салтевський М. В.* Основи методики розслідування злочинів, скоєних з використанням ЕОМ: навч. посіб. / М. В. Салтевський. – Харків, 2000. – 135 с.
19. *Самойленко О. А.* Особливості розслідування викрадень майна, вчинених із використанням комп'ютерних технологій: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / О. А. Самойленко; Харківський національний ун-т внутрішніх справ. – Х., 2007. – 20 с.
20. *Щербаковський М. Г.* Розслідування комп'ютерних злочинів: навч. посіб. / М. Г. Щербаковський, Д. В. Пашнев. – Харків: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2010. – 112 с.

ТЕМА 16.

МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗАЙНЯТТЯ ГРАЛЬНИМ БІЗНЕСОМ

Теоретичні питання

Поняття грального бізнесу. Криміналістична характеристика зайняття гральним бізнесом. Елементи криміналістичної характеристики зайняття гральним бізнесом: предмет злочинного посягання (основний та додатковий); спосіб вчинення; типові сліди; місце і обстановка вчинення злочину; особа злочинця (склад організованої злочинної групи).

Типові слідчі ситуації та версії початкового етапу розслідування зайняття гральним бізнесом.

Особливості проведення першочергових слідчих (розшукових) дій при розслідуванні зайняття гральним бізнесом. Порядок проведення огляду місця події. Особливості залучення спеціаліста до його проведення. Тактика допиту свідків залежно від їх належності до певної групи. Порядок проведення обшуку. Особливості вилучення грального обладнання.

Подальший етап розслідування зайняття гральним бізнесом. Слідчі ситуації подальшого етапу розслідування зайняття гральним бізнесом та алгоритм їх вирішення. Особливості проведення подальших слідчих (розшукових) дій. Особливості допиту підозрюваного. Тактичні комбінації, які можуть бути застосовані при допиті безпосереднього організатора грального бізнесу.

Особливості використання спеціальних знань при розслідуванні зайняття гральним бізнесом (процесуальні та не процесуальні форми). Види експертиз, які можуть призначатися при розслідуванні зайняття гральним бізнесом. Завдання комп'ютерно-технічної експертизи грального обладнання.

Практичні завдання до теми 16

Задача № 1

Працівниками правоохоронних органів під час проведення перевірки (рейду) «Гральний бізнес» виявлено діяльність підпільного

казино, в якому проводилися азартні ігри блек-джек, рулетка та ігри на гральних автоматах.

В гральному закладі було виявлено та опитано працівників: касира, яка приймала ставки та виплачувала виграші, 2 круп'є за гральними столами та одного охоронця. Виявлена реєстраційна документація в закладі оформлена на ПП гр-на Морозова, який на час перевірки був відсутній. Також під час перевірки в закладі були присутні 2 гравці: 17 річний гр-н Павлов та 46 річний гр-н Переможний. Гр-н Переможний в поясненнях зазначив, що знаходиться в закладі уже 1,5 години, весь час грав на гральних автоматах і встиг програти 700 гривень та виграти 200 гривень.

Під час перевірки вилучено 10 гральних автоматів, гральний стіл з кільцем рулетки, гральний стіл для блек-джека, 15 колод карт, 150 гральних фішок, грошові кошти в сумі 12 000 гривень, 500 Євро та 1500 доларів США, реєстраційна та бухгалтерська документація.

Завдання:

1. *Надайте криміналістичну характеристику цього злочину.*
2. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*
3. *Складіть плани допитів працівників казино та відвідувачів.*
4. *Складіть план подальшого розслідування злочину.*

Задача № 2

Гр-н Пономарьов, не маючи постійної роботи, вирішив створити зал гральних автоматів та проводити азартні ігри. Він домовився зі своїм другом гр-ном Петровим, що той здасть йому в оренду належний йому кіоск, який ним зараз не використовується, та знайде касира й охоронця для роботи в гральному закладі.

Гр-н Пономарьов через мережу Інтернет придбав 7 гральних автоматів і встановив їх у приміщенні. Гр-н Петров подав оголошення в мережі Інтернет про пошук персоналу. На оголошення відізвався гр-н Васильєв, який погодився працювати охоронцем. У визначений для відкриття день в гральний заклад прийшов гр-н Васильєв з працівниками міліції, які провели перевірку кіоску, вилучили гральне обладнання та опечатали приміщення.

Завдання:

1. *Чи вчинили гр-ни Пономарьов та Петров зайняття гральним бізнесом? У якій формі?*
2. *Надайте характеристику способу вчинення цього злочину.*
3. *Визначте подальший напрямок розслідування злочину.*

Задача № 3

Працівники міліції в місті Києві виявили діяльність шести Інтернет-клубів, в яких замість доступу до мережі Інтернет, надавалися послуги з доступу до азартних ігор. Слідчим встановлено, що гральний бізнес організував гр-н Марков, який до заборони грального бізнесу мав у власності три казино. Діяльність Інтернет-клубів була зареєстрована на приватних підприємців гр-н Чалого, Максимова та Семенова. Гр-н Чалий є інвалідом II групи; гр-н Семенов має на утриманні трьох неповнолітніх дітей. У кожному з Інтернет-клубів працювали по два касири, по одному охоронцю та бармену. Також працювали три прибиральниці, кожна з яких прибирала два гральні заклади.

Завдання:

1. *Визначте, хто є учасником цього злочину і яку роль він виконує.*
2. *Надайте характеристику особи злочинця.*
3. *Складіть план першочергових та подальших слідчих (розшукових) дій, необхідних для встановлення всіх обставин кримінального правопорушення.*

Задача № 4

Слідчий отримав інформацію від гр-ки Романової про те, що в приміщенні спортивного клубу «Здоров'я» проводяться азартні ігри. Гр-ка Романова повідомила, що її син з друзями зайшли в приміщення вказаного клубу, щоб записатися на спортивну секцію, але помітили, що в приміщенні розміщені комп'ютери та ігрові автомати. Охоронець клубу виштовхав хлопців на вулицю і сказав, що всі місця в клубі зайняті.

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Висуньте слідчі версії, доцільні у вказаній слідчій ситуації. Визначте алгоритм дій слідчого щодо перевірки висунутих версій.*

Задача № 5

До правоохоронних органів звернулася гр-ка Лозова із заявою про те, що тиждень тому вона за оголошенням влаштувалася на роботу в зал гральних автоматів на посаду касира залу гральних автоматів. Працювати вона мала 2 дні через 2 дні із зарплатою 2000 гривень. Крім неї в закладі ще працювала касир гр-ка Пасажна та охоронець гр-н Фомін. Власником закладу є гр-н Піскун, який і визначав їй розпорядок роботи та зарплату.

В гральному закладі заявниця мала приймати у клієнтів ставки, запускати ігрові автомати (вводити на автоматі спеціальний код, який переводив ставку в кредитні гроші і дозволяв грати) та виплачувати виграші. Вона попрацювала три дні, щоб отримати інформацію про особливості роботи цього залу.

Також гр-ка Лозова повідомила, що влаштувалася в гральний заклад без наміру здійснення незаконної діяльності, а для того, щоб отримати інформацію про заклад і повідомити правоохоронні органи, оскільки її син вже більше трьох місяців ходить грати в цей заклад.

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Які слідчі (розшукові) дії у необхідно провести невідкладно?*
3. *Чи може слідчий в ході проведення слідчих (розшукових) дій використовувати допомогу гр-ки Лозової?*

Задача № 6

В ході проведеного обшуку в приміщенні казино слідчим було вилучено п'ять відеоатракціонів, в яких були відсутні відділи для прийому і видачі грошей. Проте на відео з монітора відеоатракціону слідчий зафіксував, що вказані атракціони відображали процес гри на гральному автоматі.

Також слідчим було вилучено зошит з назвою «Оборот коштів» та написом на першій сторінці «Забрав 4000 гривень», а також розписку, складену від імені гр-на Веселого з текстом «Борг в сумі 1500 гривень зобов'язуюся повернути через 3 дні».

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Висуньте типові слідчі версії, визначте алгоритм їх перевірки.*
3. *Які обставини щодо події злочину необхідно встановити?*
4. *Які експертизи необхідно призначити при розслідуванні цього злочину? Які питання необхідно поставити перед експертом?*

Задача № 7

До правоохоронних органів надійшло повідомлення про те, що в приміщенні Інтернет-кафе встановлені 12 комп'ютерів, з яких надається доступ до азартних ігор в рулетку та блек-джек. Приймає ставки та виплачує виграші касир закладу, який також видає коди доступу, ввівши які, гравець отримує доступ до азартних ігор та віртуальну суму для гри, яка відповідає номіналу ставки.

У приміщенні закладу працюють також два охоронці, які визначають, кого впускати у приміщення. У залі та біля вхідних дверей розмі-

шені камери відеоспостереження, за допомогою яких охоронці слідкують за порядком та вирішують, чи випускати певного відвідувача.

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Висуньте типові слідчі версії та визначте алгоритм їх перевірки.*
3. *Складіть план розслідування злочину.*

Задача № 8

На підставі ухвали слідчого судді слідчий провів обшук в приміщенні підпільного казино. Під час проведення обшуку було вилучено 10 комп'ютерів з системними блоками, моніторами, клавіатурами та мишками та 5 CD дисків з ігровими програмами.

У приміщенні також знаходилися 5 гральних автоматів, які були опечатані слідчим, але не вилучені, оскільки вони не були зазначені в ухвалі слідчого судді про проведення обшуку.

Завдання:

1. *Якої помилки припустився слідчий? Які об'єкти слідчий повинен був вилучити в ході обшуку?*

Задача № 9

У кіоску на зупинці громадського транспорту приватний підприємець гр-н Ващенко встановив 5 гральних автоматів та надавав послуги з проведення азартних ігор. У кіоску працювала адміністратором-касіром гр-ка Морозенко, яка слідкувала за порядком, роз'яснювала, як зробити ставку, допомагала гравцям.

Завдання:

1. *Визначте коло допитуваних осіб та предмет їхнього допиту.*
2. *Складіть план допитів у різних слідчих ситуаціях та змодельуйте системи тактичних прийомів, що можуть бути використані у ході цих допитів.*

Задача № 10

Допитуючи підозрюваного гр-на Городецького, слідчий розповів йому обставини вчиненого злочину в тій послідовності, як це впливало з даних огляду місця події та протоколів допитів свідків – працівників грального закладу – бармена, охоронця, а також трьох постійних гравців. Вважаючи, що слідству вже все відомо про вчинений злочин, гр-н Городецький зізнався у вчиненні злочину – зайнятті гральним бізнесом.

Завдання:

1. *Який тактичний прийом був застосований слідчим в описаній ситуації?*
2. *Які дані могли слугувати слідчому підставами для вибору саме цього прийому?*

Завдання для самостійної роботи

Розв'язати задачі.

Рекомендовані джерела до теми 16

1. *Вакуленко О. Ф.* Виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з наданням послуг у сфері грального бізнесу: метод. рек. / О. Ф. Вакуленко, А. А. Вознюк, О. О. Волков та ін. – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2013. – 72 с.
2. *Вознюк А. А.* Характеристика осіб, які вчиняють злочини, пов'язані із зайняттям гральним бізнесом / А. А. Вознюк, Р. О. Пиняга // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 4 (59). – Ч.1. – С.96–102.
3. *Гетманцев Д. О.* Азартна гра в Україні та за кордоном. Нарис сучасної теорії правового регулювання ігор на гроші: монографія / Д. О. Гетманцев. – К.: ТОВ «СЕЕМ Принт», 2008. – 209 с.
4. *Гральний бізнес: історія та правове регулювання / М. А. Погорецький, З. М. Топорецька.* – К.: ВД «Дакор», 2014. – 104 с.
5. *Дорогих В. М.* Адміністративно-правове регулювання грального бізнесу в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / В. М. Дорогих. – К., 2003. – 197 с.
6. *Петричко Н. О.* Незаконні азартні ігри: кримінально-правове та кримінологічне дослідження: дис. канд. юрид. наук: спе. 12.00.08 / Н. О. Петричко. – Київ, 2010. – 258 с.
7. *Погорецький М. А.* Використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності на початковому етапі досудового розслідування зайняття гральним бізнесом / М. А. Погорецький, З. М. Топорецька // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика): наук. – практ. журн. – 2013. – № 3 (31). – С. 215–225.
8. *Погорецький М. А.* Виявлення зайняття гральним бізнесом оперативно-розшуковими підрозділами / М. А. Погорецький, З. М. Топорецька // Юрист України. – 2014. – № 1. – С. 34–38.

9. *Севостьянов Р. А.* Проблемы уголовной ответственности за организацию и ведение незаконного игорного бизнеса: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / Р. А. Севостьянов. – Саратов, 2009. – 255 с.
10. *Татаров О. Ю.* Виявлення, документування та розслідування злочинів, пов'язаних з наданням послуг грального бізнесу: метод. рек. / В. В. Топчій, А. В. Савченко, О. Ю. Татаров та ін. – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2011. – 36 с.
11. *Татаров О. Ю.* Проблеми досудового розслідування зайняття гральним бізнесом / О. Ю. Татаров // Актуальні проблеми розслідування злочинів за новим Кримінальним процесуальним кодексом України: зб. наук. праць за матеріалами Всеукр. наук. – практ. конф. (Київ, 5 лип. 2013 р.). – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2013. – С. 13–16.
12. *Топорецька З. М.* Особливості розслідування зайняття гральним бізнесом: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / З. М. Топорецька. – Київ, 2012. – 19 с.
13. *Топорецька З. М.* Значення негласних слідчих (розшукових) дій для розслідування зайняття гральним бізнесом / З. М. Топорецька // Новітні наукові дослідження держави і права – 2013: збірник наукових праць / за ред. П. М. Шапірка, О. В. Козаченка. – Миколаїв: Іліон, 2013. – С. 79–81.
14. *Топорецька З. М.* Запровадження експертизи спеціального обладнання як механізм боротьби з гральним бізнесом / З. М. Топорецька // Порівняльно-аналітичне право. – 2013. – № 2. – С. 322–325
15. *Топорецька З. М.* Прийняття законодавства у сфері грального бізнесу як ефективний механізм боротьби з незаконними азартними іграми / З. М. Топорецька // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. Випуск 22. Частина I. Том 3. – 2013. – № 22. – С. 115–118.
16. *Топчій В. В.* Протидія злочинам, пов'язаним із незаконним зайняттям гральним бізнесом: проблеми теорії та практики / В. В. Топчій // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2011. – № 6. – С. 58–67.
17. *Чернявський С. С.* Виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з наданням послуг у сфері грального бізнесу: метод. рек. / С. С. Чернявський, О. Ю. Татаров, М. М. Алексійчук та ін. – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2013. – 45 с.

ТЕМА 17. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Теоретичні питання

Криміналістична характеристика торгівлі людьми. Елементи криміналістичної характеристики торгівлі людьми: предмет злочинного посягання, способи вчинення злочину; типові сліди злочину; місце і обстановка вчинення злочину; особа злочинця, особа потерпілого.

Типові слідчі ситуації та версії початкового етапу розслідування. Особливості проведення першочергових слідчих (розшукових) дій.

Подальший етап розслідування. Слідчі ситуації подальшого етапу розслідування та алгоритм їх вирішення. Особливості проведення подальших слідчих (розшукових) дій.

Особливості використання спеціальних знань під час розслідування торгівлі людьми.

Практичні завдання до теми 17

Задача № 1

До правоохоронних органів звернувся гр-н Фещенко із заявою про те, що він та його знайомі в результаті погодження на сумнівну пропозицію працювати за кордоном, були продані та перебували в умовах жахливої експлуатації. Завдяки допомозі сторонніх людей їм вдалося повернутися до України.

Гр-н Фещенко пояснив, що він прочитав оголошення в газеті про те, що фірма підшукувала людей начебто для працевлаштування в Чехії, оформлювала необхідні документи для переміщення людей через державний кордон. Після приїзду до Чехії, він у складі групи з дев'яти чоловіків нещадно експлуатувався на тяжких роботах, був позбавлений права спілкуватися з оточуючими, не мав документів, не мав можливості повідомити про своє становище рідних. На його вимогу виплатити заробітну плату та повернути його додому, злочинці запропонували йому взяти свої речі та відвезти його до міста Брно. Замість цього, його привезли до лісу, били, погрожували вбивством, говорили, що вони його купили і він є їхньою власністю. Перелякавшись за своє життя, гр-н Фещенко погодився на подальшу свою експлуатацію.

плуатацію, але згодом втік, жив два тижні в лісі, після чого автостопом доїхав до Консульства України в Брно, де йому були виготовлені документи для повернення в Україну.

Решта потерпілих звільнилися від рабства іншим способом. Перед Великоднем вони попросили у своїх господарів невелику суму коштів для придбання харчів. На всі отримані кошти вони придбали мобільний телефон та дзвонили за оголошеннями, врешті натрапити на таксиста, який розмовляв по-російськи та допоміг організувати їм втечу.

Завдання:

1. *Оцініть слічу ситуацію, що склалася.*
2. *Складіть плани допитів гр-на Феценка та інших потерпілих.*
3. *Які документи можуть вказувати на перебування потерпілих в Чехії? Які джерела одержання такої інформації? Яким чином може бути використане оголошення в газеті про працевлаштування для пошуку осіб, причетних до вчинення злочину?*
4. *Які експертизи мають бути призначені у зазначеному кримінальному провадженні? Яка експертиза має бути призначена у випадку виявлення фірми, що займалась працевлаштуванням потерпілих?*
5. *Які документи, що свідчать про вчинення торгівлі людьми, можуть бути виявлені в ході обшуку?*
6. *Складіть план подальших слідчих (розшукових) дій.*

Задача № 2

За інформацією, що надійшла від осередку Міжнародної організації з міграції в Україні, в реабілітаційному центрі перебуває жінка, яка визволена з рабства в Ізраїлі. Громадянка України Москаленко, маючи на утриманні двох неповнолітніх дітей та хвору матір, займалась пошуком роботи з метою одержання гідної заробітної плати. Одержавши пропозицію від своєї знайомої про можливість вирішення фінансових проблем шляхом укладення трудової угоди з представником ізраїльського підприємства на виконання сезонних робіт, жінка охоче погодилась.

Зустрівшись з агентом, вона дізналась про необхідність оформлення закордонного паспорту, придбання білетів та потребу сплатити послуги за укладення трудової угоди. Зняковівши від нестачі грошей для реалізації перспективи, вона зраділа запропонованому варіанту надання послуги щодо оформлення її поїздки в борг, який у подальшому буде сплачений нею шляхом вирахування боргу із заробленої суми.

Після вирішення юридичних формальностей та прибувши у складі групи жінок на територію Ізраїлю, у неї був відібраний паспорт начебто для оформлення картки на проживання. Замість обіцяних умов праці, проживання та гідної заробітної плати, жінки були поселені в непридатному для проживання приміщенні та працевлаштовані на заводі із виготовлення соків. Тривалість робочого дня складала 10–12 годин. При виробничому процесі не дотримувались умови техніки безпеки праці, внаслідок чого руки працівників пошкоджувалися кислотою.

Заробіток був відсутній через відрахування за проживання, харчування, проїзд, оформлення документів тощо. Жінки були позбавлені можливості спілкування з рідними. Намагання відмовитись від кабальних умов праці припинялись погрозами у бік рідних, що залишились в Україні. Термін дії угоди набував невизначеного терміну.

Завдання:

1. *Складіть плани допитів потерпілої та її знайомої, яка надала пропозицію щодо працевлаштування.*
2. *Яким чином можна встановити зв'язки знайомої з іншими членами злочинної групи, яка займається торгівлею людьми?*
3. *Які експертизи доцільно призначити у зазначеному провадженні? Які питання слід поставити перед експертами?*
4. *Які негласні слідчі (розшукові) дії доцільно провести у слідчій ситуації, що склалася?*

Задача № 3

До правоохоронних органів надійшла заява від гр-на Івашка проте, що він погодився на пропозицію громадян Республіки Молдова Кашкову та Ляпку добре заробити на збиранні врожаю картоплі та яблук, проте був ошуканий працедавцями.

Заявник повідомив, що пропозиція роботодавця полягала у роботі зі збирання яблук в садках сільськогосподарського підприємства протягом незначного за тривалістю робочого дня, з двома вихідними днями на тиждень, також умовами було проживання у гуртожитку зі всіма зручностями та харчуванням за рахунок роботодавця, а також безкоштовний проїзд до місця роботи. Натомість заявника привезли до покинутого приміщення, яке нагадувало школу, подекуди у вікнах були відсутні шибки, кімнати були пусті, без меблів та ліжок. Матраци та подушки лежали на підлозі.

Робота розпочиналася о 5 ранку, робочий день продовжувався до 21–22 години. Хвороба не визнавалася причиною для не виконання роботи, працівники отримували фізичне покарання у вигляді побоїв, позбавлялися їжі.

Не зважаючи на охорону, відсутність коштів та документів, гр-ну Івашку вдалося втекти.

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію.*
2. *Які першочергові слідчі (розшукові) дії необхідно провести після отримання повідомлення про злочин?*
3. *Складіть план допиту потерпілого.*
4. *Що є місцем вчинення зазначеного злочину? Які особливості його огляду? Які документи необхідно оглянути та вилучити?*
5. *Які види експертиз доцільно призначити у кримінальному провадженні?*
6. *Як бути слідчому у випадку, коли інші постраждали відмовилися визнавати себе потерпілими, хоча зазнали суттєвих страждань в результаті трудової експлуатації?*

Задача № 4

В районних газетах різних регіонів України були опубліковані оголошення про офіційний набір на роботу московськими підприємствами будівельників, різноробочих, водіїв, поварів. Окрім цього коротко зазначалося: «Житло, реєстрація, авансування, вахта. Навчання, харчування, аванс. Заробітна плата 600–1200 у.о. Проїзд автобусом. Ліцензія ...».

Як повідомив один з потерпілих від торгівлі людьми, бажаючи працевлаштуватися в РФ, потерпілі сплачували злочинцям по 130 грн. для придбання білетів. Група у складі 40–50 осіб автобусом за маршрутом Харків-Белгород перетинала кордон, при цьому в міграційній картці зазначалося, що метою виїзду є «приватний візит». Поблизу м. Белгород громадяни України пересаджувалися в автобус, який курсував до м. Москва.

За показаннями одного з потерпілих, їм запропонували працювати на будівництві житлового будинку. Працівники проживали в побутовому приміщенні на першому поверсі. Один раз на тиждень їм давали по 200 грн., 150 з яких вони витрачали на їжу. Покинути роботу та повернутися додому вони не могли із-за відсутності грошей. Скориставшись можливістю відправити повідомлення, він попросив дружину

надіслати телеграму з неправдивим викликом на похорони брата. Бригадир, переконавшись у намірі чоловіка їхати, сплатив йому 1200 грн.

Інший потерпілий повідомив, що прибувши до Москви, групу, у складі якої він перебував, пересадили до автомобілю «Газель», під час слідування до об'єкту будівництва у нього з роботодавцем виник конфлікт з приводу умов праці та заробітної плати, внаслідок якого потерпілий попросив зупинити автомобіль, однак водій цього не зробив. Після цього потерпілий сам відкрив двері, викинув свої речі, вискочив з автомобіля під час руху та втік.

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Складіть плани допитів потерпілих та редактора газети, у якій було розміщене оголошення про працевлаштування.*
3. *З яких джерел можна встановити факт перетину кордону потерпілими?*
4. *Складіть «словесний портрет» вербувальників зі слів потерпілих. Яким чином він може бути використаний для пошуку підозрюваних?*
5. *Визначте тактику пред'явлення для впізнання затриманих осіб потерпілим.*

Задача № 5

До правоохоронних органів надійшла заява жінки про те, що вона знаходилася в сексуальному рабстві за кордоном. Потерпіла повідомила, що вона погодилась на пропозицію знайомого надавати сексуальні послуги за кордоном за плату. Однак умови усної домовленості роботодавцями дотримані не були.

Нічні клуби-пансіонати «Кітелберг» та «Наполеон», в яких працювала потерпіла, були закритими закладами й знаходилися на околиці селища біля лісу на кордоні Чехії й Німеччини. За будь-яку провину на потерпілих накладалися штрафи в залежності від виду провини, ці гроші вираховувалися з заробітної плати. Роботодавці у випадку непорозуміння «проводили бесіди з потерпілими в закритій кімнаті», били потерпілих за відмову надавати сексуальні послуги, за відмову прибирати приміщення. За наявності клієнта (переважно німців) перепродували «живий товар» за суму від 5.000 до 10.000 доларів. Самовільно жодна з жінок не мала можливості залишити заклад. Потерпіла була куплена громадянином Німеччини, який сприяв її поверненню додому.

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Складіть плани допитів потерпілої та її знайомого, який займався її працевлаштуванням у різних ситуаціях допиту.*
3. *Складіть план розслідування.*
4. *Які експертизи доцільно призначити у кримінальному провадженні? Які питання необхідно поставити перед експертом?*

Задача № 6

Журналістка інтернет-видання повідомила правоохоронні органи про те, що вона провела журналістське розслідування та знайшла оголошення про пропозицію купівлі/продажу органів людини. Зв'язавшись за вказаномим в одному з оголошень номером телефону, вона домовилась про зустріч із жінкою, яка пропонує нирку свого п'ятирічного сина. Зустрівшись з нею в кав'ярні, журналістка повідомила незнайомці, що шукає донора для своєї дитини. Журналістка отримала інформацію, що зафіксувала на диктофон, згідно з якою хлопчик-донор нирки є здоровим, про що свідчать наявні медичні документи, ціна угоди становить 225 тис. грн. Про час та місце передачі авансу жінки вирішили домовитись пізніше.

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Складіть план допиту журналістки та жінки – продавця органу.*
3. *Які негласні слідчі (розшукові) дії доцільно провести у зазначеному кримінальному провадженні? Яку інформацію можна отримати шляхом їх проведення?*
4. *Які види експертиз доцільно призначити у зазначеному кримінальному провадженні? Які питання слід поставити на їх вирішення?*

Задача № 7

Співробітниками правоохоронних органів було припинено злочинну діяльність гр-ки Майорової, яка, працюючи на посаді методиста з охорони дитинства відділу освіти районної державної адміністрації, в функціональні обов'язки якої, згідно з п. 2.2. посадової інструкції методиста з охорони дитинства відділу освіти, входило надання допомоги опіки й піклування дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, неповнолітнім, які не мають на-

лежних умов для виховання в сім'ях, отримавши повідомлення про позбавлення батьківських прав гр-ки Іваненко щодо малолітньої дитини, яка на той момент знаходилась в дитячому відділенні лікарні, в порушення вимог ст.ст. 214, 216 та 224 Сімейного кодексу України, а також Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку ведення обліку дітей, які можуть бути усиновлені, осіб, які бажають усиновити дитину, та здійснення нагляду за дотриманням прав дітей після усиновлення» в установлений строк – 7 днів з моменту надходження повідомлення про дитину, позбавлену батьківського піклування, без рішення суду незаконно передала за 10 тис. доларів малолітню дитину гр-нам Петренко, які на момент передачі перебували в громадянському шлюбі.

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Складіть плани допитів методиста та громадян Петренко.*
3. *Які документи підлягають огляду у кримінальному провадженні? Які обставини можуть бути встановлені у такий спосіб?*
4. *Які експертизи повинні бути призначені у зазначеному кримінальному провадженні? Які питання необхідно поставити на їх вирішення?*

Задача № 8

До правоохоронних органів звернулася гр-ка Пелюх із заявою про зникнення її 17 річної онучки, яку вона виховує з 3-х років. Заявниця повідомила, що деякий час тому дівчинка познайомилась з чоловіком, який начебто мав певні зв'язки в шоу-бізнесі. Дізнавшись про те, що дівчина мріє потрапити на велику сцену, запропонував свою протекцію у влаштуванні її на навчання в один із профільних вузів м. Києва. Погодившись на пропозицію, поїздом Харків-Київ дівчина разом із вказаним чоловіком виїхала до столиці. За вказаний період (два місяці) дівчина жодного разу не зателефонувала, зв'язок з нею відсутній, що не відповідає її характеру та вихованню. Також гр-ка Пелюх повідомила про те, що дівчина забула вдома атестат про закінчення школи, не взяла достатню кількість речей, у неї бракувало грошей. Час вступної кампанії був вже закінчений.

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Складіть план допиту заявниці.*

3. *Які заходи доцільно провести з метою розшуку дівчини та підозрюваного у її викраденні чоловіка?*
4. *Складіть план подальших слідчих (розишукових) дій у кримінальному провадженні.*

Задача № 9

За інформацією, що надійшла від директора школи, троє хлопчиків, які є братами-погодками, не відвідують школу. Звернення до батьків дирекції школи не дало результатів. Вчителі неодноразово помічали на тілі дітей синці. У відвертій розмові з вчителем один із хлопчиків повідомив, що батьки їх змушують тяжко працювати, а саме – передають їх на певний час в нічні клуби, станції технічного обслуговування автомобілів, склади магазинів, та отримують за це грошову винагороду. За відмову працювати дітей б'ють, позбавляють їжі. Самі батьки не працюють.

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Які обставини необхідно встановити у кримінальному провадженні?*
3. *Складіть плани допитів директора школи, дітей, їх батьків, власника СТО, нічного клубу, де працюють діти.*
4. *Які експертизи доцільно провести у зазначеному кримінальному провадженні?*
5. *Яким чином можуть бути використані записи камер відеоспостереження, вилучені в нічному клубі?*
6. *На що необхідно звернути увагу під час огляду місця проживання дітей? Які обставини необхідно встановити?*

Задача № 10

Студентка вишу звернулася до правоохоронних органів із заявою про те, що рік тому їй була надана пропозиція заробити гроші, працюючи в Італії покоївкою. Рідні її відмовляли від сумнівної пропозиції, однак вона дала згоду незнайомому агенту на оформлення документів. За браком коштів закордонний паспорт, відповідний одяг та квиток були придбані за рахунок агента. Окрім того, однією із умов працевлаштування було проходження нею ретельного медичного обстеження, у тому числі генетичного.

В Італії заявниця мала лише подавати їжу у приватній віллі американській сімейній парі. Її не навантажували роботою та були

лагідні в поведженні. Згодом дружина американця повідомила про зникнення коштовностей, у чому безпідставно обвинуватила покоївку. Довівши дівчину до відчаю, жінка запропонувала їй компромісне рішення – дівчина мала в обмін на неповідомлення про «крадіжку» до поліції народити від її чоловіка дитину та передати їм. Позбавлена документів, коштів та захисту, дівчина була змушена погодитись.

Зараз, рік потому, дівчина повернулася в Україну.

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Складіть план допиту потерпілої.*
3. *Які експертизи доцільно призначити та які питання поставити на їх вирішення? Які питання доцільно поставити експерту, який проводив генотипоскопічну експертизу потерпілої?*
4. *Що необхідно виявити в ході обшуку в офісі підприємства, що займалося працевлаштуванням потерпілої? Які питання доцільно поставити директору вказаної фірми?*
5. *Складіть план подальших слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій.*

Завдання для самостійної роботи

Розв'язати задачі.

Спеціальна література до теми 17

1. *Ахтирська Н. М.* Торговля людьми: про що свідчить судова практика / Н. М. Ахтирська. – К.: Академія суддів України, 2006. – 82 с.
2. *Бабакін В. М.* Нейтралізація протидії розслідуванню у справах з торгівлі людьми / В. М. Бабакін // *Право і Безпека: наук. журн.* – 2012. – № 1. – С. 131–135.
3. *Весельський В. К.* Торговля людьми в Україні. Проблеми розслідування: навч. посіб. для студ. ВНЗ / В. К. Весельський, В. В. Пяковський. – К.: КНТ, 2007. – 264 с.
4. *Горбасенко П. В.* Загальні положення методики розслідування торгівлі людьми: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / П. В. Горбасенко; Відкр. міжнар. ун-т розв. людини «Україна». – К., 2013. – 22 с.

5. Діяльність органів внутрішніх справ по запобіганню торгівлі людьми: навч. посібник / ред. О.М. Бандурка. – Х.: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2001. – 268 с.
6. Куц В.М. Прокурорські засоби протидії торгівлі людьми: науково-практичний посібник / В.М. Куц, А.М. Орлеан. – К.: Варта, 2007. – 165 с.
7. *Погорецький М. А.* Торгівля людьми: тенденції розвитку та заходи протидії / М. А. Погорецький // Боротьба з торгівлею людьми: матеріали міжн. наук. – практ. конф. (м. Донецьк, 26 черв. 2008 р.); Донецьк. юрид. ін-т ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка; Фонд Ганса Зайделя. – Донецьк: Донецьк. юрид. ін-т ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2008. – С. 106–109.
8. *Погорецький М. А.* Використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності для порушення провадження у кримінальній справі про торгівлю людьми / М. А. Погорецький // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика): наук. – практ. журнал.; Міжвід. наук. – досл. центр з проблем б-би з орг. злоч. при РНБО України. – 2011. – № 24. – С. 175–185.
9. Противодействие торговле людьми: учебное пособие / А. М. Бандурка, В. М. Куц, Е. Б. Левченко и др.; под ред. А. М. Бандурки. – Х.: Консум, 2003. – 223 с.
10. *Пясковський В. В.* Методика розслідування торгівлі людьми: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / В.В; Пясковський; Національна академія внутрішніх справ України. – К., 2004. – 20 с.
11. Розслідування торгівлі дітьми: навч. – практ. посіб. / О.В. Бардацька та ін.; за ред. Осики І.М.; Нац. акад. прокуратури України. – К.: б.в., 2011. – 236 с.
12. Розслідування торгівлі людьми: навч. посіб. / за ред. П.В. Коляди. – Київ: Конус-Ю, 2009. – 190 с.
13. Розслідування торгівлі людьми: навч. посіб. / М.І. Андрієнко та ін.; за ред. П.В. Коляди. – К.: Конус-Ю, 2009. – 190 с.
14. *Смирнов Г. К.* Методика расследования торговли людьми: проблемы теории и практики: монография / Г. К. Смирнов. – М.: Юрлитинформ, 2008. – 135 с.
15. *Філашкін В. С.* Криміналістичне забезпечення розслідування торгівлі людьми (міжнародне співробітництво): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / В.С. Філашкін; Держ. податк.

служба України, Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2012. – 16 с.

16. *Холмс П.* Посібник для співробітників правоохоронних органів з питань виявлення, розкриття та розслідування злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми Текст / П. Холмс; Ген. прокуратура України та ін. – К.: Тютюкін, 2009. – 510 с.
17. *Черечукіна Л. В.* Виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми: метод. рек. для практ. працівників / Л. В. Черечукіна, М. О. Яковенко; Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2013. – 135 с.
18. *Шваб І.* Питання розслідування та розгляду в судах справ з торгівлі людьми: аналіз вибр. справ / І. Шваб. – К.: Видавництво ФОП Купріянова О. О., 2007. – 157 с.
19. Щербаковська К. О. Криміналістична характеристика та основні положення розслідування торгівлі дітьми: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / К. О. Щербаковська; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2013. – 20 с.

ТЕМА 18.

МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ НЕПОВНОЛІТНІМИ

Теоретичні питання

Криміналістична характеристика злочинів, вчинених неповнолітніми. Елементи криміналістичної характеристики злочинів, вчинених неповнолітніми: способи вчинення злочину; типові сліди злочину; місце і обстановка вчинення злочину; особа злочинця.

Типові слідчі ситуації та версії початкового етапу розслідування. Особливості проведення першочергових слідчих (розшукових) дій.

Подальший етап розслідування. Слідчі ситуації подальшого етапу розслідування та алгоритм їх вирішення. Особливості проведення подальших слідчих (розшукових) дій.

Практичні завдання до теми 18

Задача № 1

До райвідділу міліції надійшла заява про вчинення квартирної крадіжки, відповідно до якої заявник, гр-н Іванов, разом із сім'єю у продовж двох останніх тижнів був на відпочинку в іншому місті та повернувшись додому, виявив зникнення деяких речей, хоча вхідні двері пошкоджені не були.

В ході огляду місця події було встановлено, що замок вхідних дверей пошкодженень не має. Потерпілий повідомив, що запасний комплект ключів вони (як і завжди у таких випадках), передавали сусідці, яка є домогосподаркою, тому їй зручно наглядати за квартирою та користується довірою потерпілих.

Дружина потерпілого уточнила, що добросусідські відносини скріплені дружбою їх дітей, які навчаються в одному класі та спільно проводять дозвілля – чотирнадцятирічних П. О. Бірюкова та Ю. М. Марченка. Ю. М. Марченко, син сусідки, літні канікули проводив вдома.

Серед зниклих речей потерпілі назвали наступне: 1) ноутбук; 2) кросівки сина; 3) гірські лижі сина Rossignol SUPER 7 (вартістю 10007, 96 грн.).

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*

2. *Які обставини підлягають доказуванню у зазначеному кримінальному провадженні?*
3. *Назвіть першочергові слідчі (розшукові) дії, які необхідно провести у вказаній слідчій ситуації. Яких спеціалістів необхідно залучити до проведення слідчих (розшукових) дій?*
4. *Допит яких осіб доцільно провести? Які тактичні прийоми необхідно застосувати в ході допиту неповнолітнього сина сусідки? Складіть план його допиту.*
5. *Які експертизи доцільно призначити у зазначеному кримінальному провадженні? Які об'єкти направити на дослідження? Які питання поставити на їх вирішення?*

Завдання № 2

До лікарні швидкої допомоги була доставлена жінка, виявлена перехожими біля станції метро з численими тяжкими тілесними ушкодженнями.

Як було встановлено, потерпіла поверталася додому з вечірніх курсів, де викладала іноземну мову, та біля станції метро її перестріла група підлітків. Подальші події жінка не пам'ятає. Із сумки потерпілої зник мобільний телефон та банківська картка. Золоті прикраси (серезки) та годинник нападниками викрадені не були.

Відповідно до висновків судово-медичної експертизи, на тілі потерпілої виявлено множинні садна, що завдавались тупими твердими предметами, переломи ребер, також діагностований струс мозку.

Як зазначила потерпіла, напередодні події, біля дверей її квартири був підпалений гумовий килимок. Вона та сусіди зробили висновок, що це дрібне хуліганство вчинили місцеві бешкетники, а тому не надали цьому особливого значення.

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Висуньте типові слідчі версії події, що сталася, визначте алгоритм їх перевірки.*
3. *Які першочергові слідчі (розшукові) дії доцільно провести у вказаній слідчій ситуації?*
4. *Складіть плани допитів потерпілої та свідків.*

Задача № 3

До правоохоронних органів протягом місяця надійшло декілька повідомлень про напади на жінок пенсійного віку в день отримання ними пенсії, що здійснюються неповнолітніми. Місцями вчинення злочинів були під'їзд, двір будинку, ліфт. У кожному випадку потерпілі вказували, що нападниками були двоє хлопчиків, які не викликаючи підозри у пенсіонерок, спокійно наближались до них, а потім виривали з рук сумку й стрімко зникали.

Останнє повідомлення надійшло від потерпілої, напад на яку був вчинений біля ліфту у під'їзді будинку. Нападники намагалися вирвати із рук потерпілої сумку, в якій знаходилася щойно отримана пенсія. Однак жінка міцно стискала сумку в руках, внаслідок чого грабіжники повалили потерпілу на землю та протягли по сходах, тримаючись за сумку з іншого боку. Через галас, що здійнявся та можливість появи сусідів на сходах, злочинці не довели умисел на заволодіння коштами до кінця та вибігли з під'їзду.

Завдання:

1. *Складіть план розслідування. Висуньте та обґрунтуйте слідчі версії.*
2. *Складіть план допиту потерпілих та очевидців.*
3. *Які судові експертизи доцільно провести, які питання поставити на вирішення експертів? Складіть постанови про призначення судових експертиз.*
4. *Які сліди можна виявити на сумці потерпілої? Які криміналістичні обліки доцільно використати під час розслідування даного злочину?*

Задача № 4

Директор магазину «Смачне до столу» селища Василиці Обухівського району Київської обл. звернувся із заявою до райвідділу міліції про вчинення крадіжки з магазину, а саме вказав на зникнення семи ящиків горілчаних напоїв. В ході огляду місця події слідчий звернув увагу на наявність на підлозі магазину поблизу прилавку трьох обгорток від цукерок різних видів. Було встановлено, що прибирання торговельного залу магазину було здійснено напередодні крадіжки, прибиральниця є сумлінним робітником, тому не могла не помітити очевидного сміття.

В ході огляду було встановлено факт відключення охоронної сигналізації, слідів пошкодження на входних дверях та замках не виявлено.

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Висуньте типові слідчі версії події, що сталася, визначте алгоритм їх перевірки.*
3. *Які першочергові слідчі (розшукові) дії доцільно провести у вказаній слідчій ситуації?*
4. *Складіть плани допитів директора магазину, прибиральниці, інших осіб.*

Задача № 5

2 січня 2014 р. неподалік залізничної станції було виявлено труп 15 річної дівчини з слідами насильницької смерті. Встановлено, що смерть потерпілої настала від асфексії, на тілі потерпілої виявлені сліди тілесних ушкоджень.

Потерпіла була місцевою мешканкою, ученицею ПТУ, де навчалася на швачку-мотористку. Новорічні свята дівчина провела вдома з батьками, запросивши до себе двох своїх подруг по навчанню, які мешкали в гуртожитку та не мали змоги поїхати додому. 2 січня дівчина вийшла провести подруг до гуртожитку й додому не повернулась.

В ході оперативного пред'явлення трупу та речей для впізнання, батьки вказали, що жіночій ремінь, виявлений поблизу трупу їхньої доньки, не був частиною її гардеробу.

Завдання:

1. *Оцініть слідчу ситуацію, що склалася.*
2. *Висуньте типові слідчі версії події, що сталася, визначте алгоритм їх перевірки.*
3. *Які першочергові слідчі (розшукові) дії доцільно провести у вказаній слідчій ситуації?*
4. *Складіть плани допитів батьків та подруг потерпілої. Які тактичні прийоми варто застосовувати під час допиту неповнолітніх? Кого ще доцільно допитати, окрім вказаних осіб?*
5. *Які судові експертизи доцільно призначити у вказаній слідчій ситуації? Які питання необхідно поставити на вирішення експертів?*

Задача № 6

До РВВС звернулися батьки п'ятирічної Світлани Іваненко із заявою про те, що їх донька була піддана сексуальному насильству.

Заявники пояснили, що до них завітали родичі зі своїм чотирнадцятирічним сином. Залишивши дітей вдома (п'ятирічну доньку та її трьохрічного братика під наглядом чотирнадцятирічного племінника), дорослі відправились у справах. Коли повернулись додому, то донька плакала і розповіла, що гість її душив подушкою, поклавши на диван, зняв з неї білизну та вводив «туди» якусь рожеву речовину шприцем. Молодший братик підтвердив розповідь сестрички. Племінник називав це вигадкою, обурений наполягав на негайному поверненні додому. Однак дорослі знайшли серед сміття в баку шприц, а на білизні дівчинки виявили сліди фарби.

У ході допиту чотирнадцятирічний хлопець поведив себе спокійно, зізнався у вчиненому, проте пояснив свої дії вивченням фізіології людини.

Завдання:

1. *Складіть план допиту 14-річного племінника. Які тактичні прийоми доцільно застосувати в ході його допиту?*
2. *Чи можна допитати п'ятирічну Світлану та її трирічного братика? Якщо так, то визначте предмет їх допитів? У чому полягає допит за методикою «зелена кімната»?*
3. *Які судові експертизи необхідно призначити у зазначеному випадку? Які питання слід поставити на їх вирішення?*
4. *Які питання вирішує судова психолого-психіатрична експертиза? Чи доцільно її призначити у зазначеній ситуації?*

Задача № 7

Під час допиту потерпілого від крадіжки гр-на Івасюка було встановлено, що у власному домоволодінні у приміщенні сараю він утримує курей. Двері сараю замикаючими пристроями не обладнані. 2 серпня 2014 року о 07.00 год. вийшовши з будинку, він помітив, що його кури ходять по подвір'ю. Перерахувавши птицю, гр-н Івасюк виявив відсутність чотирьох курей чорного та червоного кольорів. Зрозумівши, що курей викрали, він повідомив голову сільської ради, який пообіцяв зателефонувати до міліції. Невдовзі приїхали працівники міліції, які почали займатись фактом крадіжки. На пропозицію одного з працівників міліції, потерпілий проїхав з ними до домоволодіння гр-н Давиденків, де серед качок та гусей він впізнав одну курку червоного кольору, викрадену з його домоволодіння. Вказану курку було вилучено та передано йому під розписку.

В будинку гр-н Давиденків перебував чотирнадцятирічний хлопчик, який пояснив, що мешкає з мамою, однак вона спить, бо хворіє. Хлопець не міг пояснити появу викраденого на подвір'ї. Хоча згодом зізнався, що це він здійснив крадіжку. Неповнолітній пояснив, що його мати повернулась додому напідпитку, теж пригостила його вином та сказала, що необхідно викрасти курей, щоб потім їх продати по 35 грн. Вони зайшли через присадибну земельну ділянку на територію домоволодіння потерпілого, де скориставшись відсутністю господаря та сторонніх осіб, зняли з дверей сараю проволоку та взяли курей.

Завдання:

1. *Які обставини підлягають встановленню у зазначеній ситуації? Які першочергові слідчі (розшукові) дії необхідно провести?*
2. *Які тактичні прийоми допиту доцільно застосувати під час допиту неповнолітнього?*
3. *Складіть план допиту матері хлопчика.*

Задача № 8

Гр-ка Матвієнко подала заяву про вчинену щодо неї квартирну крадіжку, у якій пояснила, що повернувшись ввечері з роботи додому, виявила зникнення з квартири електрочайника, блендера, пілососа, нещодавно придбаної для дачі бензопили «Форвард» та ноутбука. На дивані у стані сильного алкогольного сп'яніння спав п'ятнадцятирічний син. Пояснити матері, що відбулося, він не зміг.

У ході досудового розслідування син потерпілої наполягав на тому, що сам виніс вказані речі та продав. Хоча детально не міг розповісти де, кому, коли, за яких обставин, для чого потрібні були гроші. В ході огляду місця події були виявлені відбитки пальців рук, сліди ніг осіб, які не є членами родини.

Завдання:

1. *Що необхідно встановити в ході огляду місця події?*
2. *Складіть план допиту неповнолітнього.*
3. *Яким чином має бути використана інформації щодо викрадених речей, надана матір'ю неповнолітнього?*
4. *Які експертизи доцільно призначити у зазначеному кримінальному провадженні, які питання поставити на їх вирішення?*

Задача № 9

До Богуславського РВ ГУМВС України у Київській обл. звернувся гр-н Канади із заявою про крадіжку у нього ноутбука та валюти. Іноземець пояснив, що перебуваючи у відрядженні у м. Богуслав, він познайомився з неповнолітніми – дівчиною та двома її друзями, які добре говорили англійською. Вони запропонували гостю України показати місто, провести екскурсії. Щоб віддячити, задоволений гостинністю української молоді, заявник запросив їх до квартири, яку винаймав на час перебування у відрядженні, та пригостив чаєм та тортом. Подальші події потерпілий не пам'ятає. Прокинувшись вранці, він помітив зникнення ноутбука та 1000 дол.

Заявник зазначив, що неповнолітні говорили про те, що вони навчаються в школі, напевно є місцевими мешканцями, оскільки добре знають місто та його історію, дівчина дуже гано грала на фортепіано.

Завдання:

1. *Складіть план допиту потерпілого.*
2. *Складіть «словесний портрет» підозрюваних зі слів потерпілого.*
3. *Що необхідно встановити під час огляду місця події? Які об'єкти підлягають вилученню?*
4. *Які заходи необхідно вжити для встановлення підозрюваних та розшуку викраденого?*
5. *У випадку затримання підозрюваних, визначте тактику проведення пред'явлення для впізнання.*

Задача № 10

До правоохоронних органів надійшла інформація про те, що учень однієї із столичних шкіл, Роман Заболотько, який планує вступати до технічного вишу за спеціальністю електронні системи, хизувався перед друзями тим, що маючи навик роботи з комп'ютерними мережами з метою безоплатного отримання інтернет – послуг приватного провайдера без його дозволу систематично змінював за допомогою наявних у комп'ютері програмних засобів MAC-адреси мережних карток та несанкціоновано втручався в роботу комп'ютерів та мереж електрозв'язку ТОВ «Т».

Невдовзі від директора ТОВ «Т» надійшла заява про стороннє втручання в роботу провайдера, що спричинило шкоду, відповідно до вартості трафіку на суму 21 тис. 400 грн.

Завдання:

1. *Складіть план розслідування злочину. Які обставини необхідно встановити в ході його проведення?*
2. *Складіть план допиту неповнолітнього Романа Заболотька з урахуванням можливих ситуацій: а) неповнолітній Заболотько визнає себе причетним до вчинення злочину; б) неповнолітній Заболотько буде заперечувати причетність до події.*
3. *Опишіть порядок проведення огляду місця події (квартири, в якій мешкає підозрюваний). Який порядок огляду комп'ютерної техніки, що використовувалась підозрюваним? Які об'єкти необхідно вилучити?*
4. *Які експертизи доцільно призначити у зазначеному випадку? Які питання слід поставити на їх вирішення?*

Завдання для самостійної роботи

Розв'язати задачі.

Спеціальна література до теми 18

1. *Андреев О. О.* Розслідування вбивств, вчинених неповнолітніми: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / О. О. Андреев; Харківський національний ун-т внутрішніх справ. – Х., 2007. – 20 с.
2. *Бабурин В. В.* Борьба с правонарушениями несовершеннолетних / В. В. Бабурин // Борьба с групповыми правонарушениями несовершеннолетних; под. ред. И. П. Лановенко. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 90–91.
3. *Ганова Г. О.* Притягнення до кримінальної відповідальності неповнолітніх: процесуальне керівництво досудовим розслідуванням та підтримання державного обвинувачення: навч. – практ. посіб. / Г. О. Ганова, І. І. Присяжнюк, М. С. Туркот; Нац. акад. прокуратури України. – Київ: Центр учб. л-ри, 2013. – 82 с.
4. *Грищенко М. В.* Правовий механізм запобігання втягненню неповнолітніх у злочинну діяльність / М. В. Грищенко // Наука і правоохорона. – № 2. – 2008. – С. 23–29.
5. *Драчова К. В.* Криміналістична характеристика розбоїв, вчинених групами неповнолітніх / К. В. Драчова // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: зб. наук. – практ. праць. – Х.: Право, 2006. – Вип. 6. – С. 57–62.

6. *Каневский Л. Л.* Расследование и профилактика преступлений несовершеннолетних / Л. Л. Каневский. – М.: Юрид. лит., 1982. – 112 с.
7. *Копетюк М. І.* Особливості прокурорського нагляду при розслідуванні кримінальних справ про злочини неповнолітніх: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.10 / М. І. Копетюк; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2008. – 20 с.
8. *Кочура О. О.* Про окремі аспекти визначення процесуальної дієздатності неповнолітнього потерпілого при провадженні досудового розслідування / О. О. Кочура // Право і Безпека: наук. журн. – 2013. – № 1 (48). – С. 124–127.
9. *Кудлай П. О.* Криміналістична характеристика та особливості розслідування крадіжок вантажів, скоєних неповнолітніми з рухомого складу залізничного транспорту: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / П. О. Кудлай; Київ. нац. ун-т внутр. справ. – К., 2010. – 15 с.
10. *Лукьянчиков Е. Д.* Особенности расследования преступлений несовершеннолетних: учебное пособие / Е. Д. Лукьянчиков. – К., 1990. – 52 с.
11. *Лукьянчиков Е.* Особенности допроса несовершеннолетнего свидетеля и потерпевшего / Е. Лукьянчиков // Закон и жизнь: международно-практический правовой журнал. – 2005. – № 1 (158). – С. 46–55.
12. *Матвійчук В. К.* Криміналістична характеристика розслідування злочинів, вчинених неповнолітніми / В. К. Матвійчук, О. С. Черникова // Юрид. наука: наук. юрид. журн. – 2012. – № 8. – С. 121–125.
13. *Павлюк Н. В.* Залучення спеціаліста у допиті неповнолітніх – напрямок оптимізації розслідування злочинів / Н. В. Павлюк // Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр. / Нац. акад. прав. наук України, Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, Ін-т вивчення проблем злочинності Нац. акад. прав. наук України. – Х.: Право, 2012. – Вип. 23. – С. 215–222.
14. *Павлюк Н. В.* Проблеми підготовки до допиту неповнолітніх під час досудового розслідування / Н. В. Павлюк // Питання боротьби зі злочинністю: До 20-річчя НАПрН України: зб. наук. пр. / Нац. акад. прав. наук України, НЮАУ, Ін-т вивч. проблем злочинності. – Х.: Право, 2013. – Вип. 25. – С. 186–196.

15. *Павлюк Н. В.* Процес формування показань неповнолітніх (інтерпретація та використання під час допиту): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Н. В. Павлюк. – Харків, 2011. – 20 с.
16. *Паляничко Д. Г.* Тактичні особливості проведення допиту неповнолітніх в розслідуванні злочинів, пов'язаних з дитячою порнографією / Д. Г. Паляничко // Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр. / Нац. ун-т «Одеська юрид. акад.». – О.: Юрид. літ., 2012. – Вип. 65. – С. 618–625.
17. *Пасека М. О.* Особа неповнолітнього правопорушника як об'єкт криміналістичного дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / М. О. Пасека; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2013. – 18 с.
18. *Патрелюк Д. А.* Розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами, вчинених неповнолітніми: монографія / Д. А. Патрелюк. – Д.: Лопатніков С. Г., 2012. – 221 с.
19. *Петечел О. Ю.* Використання спеціальних психологічних знань щодо неповнолітніх учасників досудового розслідування: монографія / О. Ю. Петечел. – Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім. Василя Стефаника, 2011. – 179 с.
20. *Пирожкова Т.* Відомості про особу злочинця як елемент криміналістичної характеристики при розслідуванні злочинів, вчинених неповнолітніми / Т. Пирожкова // Підприємництво. Господарство і право. – 2005. – № 5. – С. 151–154.
21. *Риб'янець С. А.* Проблемні питання допиту неповнолітніх, підозрюваних у вчиненні злочинів, кваліфікованих відповідно до ст. 259 КК України / С. А. Риб'янець // Право і суспільство. – 2012. – № 3: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravoisusilstvo.org.ua/archive/2012/3>
22. *Сергеева Д.* Социально-демографические признаки несовершеннолетнего правонарушителя как объекта криминалистического исследования / Д. Сергеева, М. Пасека // Закон и жизнь. – 2013. – № 9. – С. 22–23.
23. *Холод Р. С.* Правовий статус неповнолітнього обвинуваченого на досудовому розслідуванні: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Р. С. Холод; Київський національний ун-т внутрішніх справ. – К., 2007. – 17 с.

ЗАГАЛЬНИЙ СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Бахін В. П.* Криміналістика: курс лекцій / В. П. Бахін та ін. – Ірпінь: Державна податкова адміністрація України, Академія держ. податкової служби України, 2002. – Ч. 1. – 356 с.
2. *Васильев А. Н.* Проблемы методики расследования отдельных видов преступлений / А. Н. Васильев. – М.: ЛексЭст, 2002. – 76 с.
3. *Весельський В. К.* Розслідування окремих видів злочинів: навч. посіб. для студ ВНЗ / О. О. Алексєєв, В. К. Весельський, В. В. Пясковський // МВС України. НАВС. – Київ: ЦУЛ, 2013. – 277 с.
4. *Весельський В. К.* Сучасні можливості використання даних про спосіб вчинення злочину в боротьбі зі злочинністю / В. К. Весельський, С. М. Зав'ялов, В. В. Пясковський. – К.: КНТ, 2009. – 160 с.
5. *Гора І. В.* Криміналістика: навч. посібник / І. В. Гора, В. А. Колесник. – К.: [Б. м.]: [б.в.], 2005. – Ч. 1: Криміналістична техніка. – 316 с.
6. *Даньшин М. В.* Криміналістика ХХІ століття: місце у системі наукового знання: монографія / М. В. Даньшин; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2013. – 474 с.
7. *Журавель В. А.* Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції: монографія / В. А. Журавель. – Х.: Апостіль. – 2012. – 304 с.
8. *Іщенко А. В.* Наукове забезпечення протидії злочинності: посібник / А. В. Іщенко и др.; Національна академія внутрішніх справ України. – К.: Просвіта, 2002. – 224 с.
9. *Іщенко А. В.* Методологічні проблеми криміналістичних наукових досліджень / А. В. Іщенко; заг. ред. І. П. Красюк; Національна академія внутрішніх справ України, Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України. – К.: [б.в.], 2003. – 359 с.
10. Керівництво з розслідування злочинів: наук. – практ. посіб. / кол. авт. В. Шепітько та ін. – Вид. 2-ге, стереотип. – Х.: Одіссей, 2010. – 960 с.
11. *Клименко Н. І.* Судова експертологія: курс лекцій: навч. посіб. для студ. юрид. спец. ВНЗ / Н. І. Клименко. – К.: Ін Юре, 2007. – 521 с.
12. *Когутич І. І.* Використання знань та засобів криміналістичної тактики і методики під час розгляду кримінальних справ у суді:

- моногр. / І. І. Когутич; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л.: Тріада плюс, 2009. – 446 с.
13. *Когутич І. І.* Криміналістика: курс лекцій / І. І. Когутич. – К.: Атіка, 2008. – 888 с.
  14. *Когутич І. І.* Криміналістика: особливості методики розслідування окремих видів злочинів: тексти лекцій / І. І. Когутич. – Л.: Тріада плюс, 2006. – 456 с.
  15. *Колесниченко А. Н.* Общие положения методики расследования отдельных видов преступлений: текст лекции / А. Н. Колесниченко. – Харьков: Юрид. ин-т, 1976. – 28 с.
  16. *Коновалова В. О.* Юридична психологія: академ. курс: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / В. О. Коновалова, В. Ю. Шепітько; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Київ: Ін Юре, 2004. – 424 с.
  17. *Корж В. П.* Розслідування окремих видів злочинів: навч. – метод. посіб. / В. П. Корж; Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. – Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2012. – 507 с.
  18. *Кофанов А. В.* Криміналістика: посіб. для підготов. до іспитів / А. В. Кофанов, О. С. Кофанова. – К.: Ліпкан О. С., 2011. – 245 с.
  19. Криміналістика / Т. В. Варфоломеева, В. Г. Гончаренко, В. І. Бояров та інші. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 495 с.
  20. Криміналістика: навч. посіб. / Р. І. Благута та ін.; за заг. ред. Є. В. Пряхіна. – К.: Атіка, 2012. – 495 с.
  21. Криміналістика: навч. посіб. для дистанц. навчання: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. М. Абрамова, А. О. Ляш; Відкритий міжнародний ун-т розвитку людини «Україна». – К.: Університет «Україна», 2007. – 557 с.
  22. Криміналістика: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / Шепітько В. Ю. та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф., чл. – кор. Акад. прав. наук України В. Ю. Шепітька; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Вид. 4-е, переробл. і допов. – Х.: Право, 2010. – 462 с.
  23. Криміналістика: підручник / В. Д. Берназ, А. Ф. Волобуєв та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. А. Ф. Волобуєва; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х.: ХНУВС, 2011. – 665 с.
  24. Криміналістика: підручник // П. Д. Біленчук, В. К. Лисиченко, Н. І. Клименко та ін.; за ред. П. Д. Біленчука. – Київ: Атіка, 2001 р. – 543 с.

25. Криміналістика: ситуаційні моделі та завдання: навч. посіб. / авт. – уклад.: О. Я. Баєв та ін.; за ред. проф. О. Я. Баєва, проф. В. Ю. Шепітька. – Х.: Апостіль, 2012. – 263 с.
26. Криміналістичне забезпечення розкриття і розслідування злочинів: курс лекцій / канд. юрид. наук, проф. В. К. Весельський та ін.; Нац. акад. внутр. справ, каф. криміналістики та суд. медицини. – К.: ХмЦНП, 2011. – 177 с.
27. *Кузьмічов В. С.* Криміналістика: навч. посіб. / В. С. Кузьмічов, Г. І. Прокопенко; заг. ред. В. Г. Гончаренко, Є. М. Моїсеєв; Національна академія внутрішніх справ України. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 366 с.
28. *Лисенко В. В.* Виявлення податковою міліцією ухилень від сплати податків / В. В. Лисенко. – К.: [б.в.], 2002. – 168 с.
29. *Лук'янчиков Є. Д.* Методологічні засади інформаційного забезпечення розслідування злочинів: монографія / Є. Д. Лук'янчиков. – К.: Нац. акад. внутр. справ України, 2005. – 360 с.
30. *Сабадаш В. П.* Криміналістика: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Сабадаш, М. О. Ларкін; Держ. вищ. навч. закл. «Запорізь. нац. ун-т» М-ва освіти і науки, молоді та спорту України. – Запоріжжя: Запорізь. нац. ун-т, 2012. – 330 с.
31. *Салтевський М. В.* Криміналістика: підруч. для студ. юрид. вищих закладів освіти: у 2 ч. / М. В. Салтевський. – Х.: Основа, 1999. – Ч. 1. – 415 с.
32. *Салтевський М. В.* Криміналістика: підруч. для студ. юрид. вищих закладів освіти: у 2 ч. / М. В. Салтевський. – Х.: Основа, 2001. – Ч. 2: Методика і тактика. – 528 с.
33. *Сергеева Д. Б.* Криміналістична тактика і методика розслідування окремих видів злочинів: навч. посіб. / В. П. Бахін, В. К. Весельський, В. С. Кузьмічов та ін.; за ред. О. М. Джужі. – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2010. – 524 с.
34. *Скригонюк М. І.* Криміналістика: навчальний посібник / М. І. Скригонюк. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2005. – 516 с.
35. *Старушкевич А. В.* Криміналістична характеристика злочинів: навч. посібник / А. В. Старушкевич. – К., 1997. – 44 с.
36. *Тіщенко В. В.* Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів: монографія / В. В. Тіщенко. – Одеса: Фенікс, 2007 – 260 с.
37. *Шепітько В. Ю.* Проблемные лекции по криминалистике: учеб. пособие / В. Ю. Шепітько. – Х.: Видавнича агенція «Апостіль», 2012. – 152 с.

38. *Шепітько В. Ю.* Криміналістика: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. Ю. Шепітько; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – К.: Ін Юре, 2010. – 496 с.
39. *Шепітько В. Ю.* Психологія судової діяльності: навч. посібник / В. Ю. Шепітько; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х.: Право, 2006. – 160 с.
40. *Шеремет А. П.* Криміналістика: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / А. П. Шеремет. – Чернівці: Наші книги, 2008. – 440 с.
41. *Щур Б. В.* Теоретичні основи формування та застосування криміналістичних методик: монографія / Б. В. Щур. – Х.: Харків юридичний, 2010. – 320 с.

Навчальне видання

ПРАКТИКУМ З МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ ЗЛОЧИНІВ

За ред. проф. М. А. Погорецького, доц. Д. Б. Сергєєвої

Навчальний посібник

Відповідальний за випуск
Комп'ютерна верстка
Обкладинка

О. В. Діордійчук
Д. М. Алексєєв
В. С. Жиборовський

Підписано до друку 26.11.2014. Формат 60x84^{1/16}
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Друк офсетний.
Обл.-видав. арк. 7,81 Умовн. друк. арк. 9,77

Видавництво «Алерта»

04210, м. Київ, а/с 112.

Тел.: (044) 223–15–25, 223–15–30.

E-mail: alerta@ukr.net, веб-сайт: www.alerta.kiev.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 788 від 29.01.2002